

PRITARTA

Alytaus miesto savivaldybės tarybos
2018 m. birželio 28 d.
sprendimu Nr. T-208

PATVIRTINTA

Alytaus lopšelio-darželio „Pušynėlis“
direktoriaus 2018 m. liepos 16 d.
įsakymu Nr. V-26

ALYTAUS LOPŠELIS-DARŽELIS „PUŠYNĖLIS“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

ALYTUS, 2018

TURINYS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS.....	2
Duomenys apie švietimo įstaigą.....	2
Vaikai ir jų poreikiai.....	2
Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas.....	3
Švietimo teikėjo savitumas.....	3
Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai.....	4
Ugdymo programos ir strateginių dokumentų sąsajos.....	5
II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO(-SI) PRINCIPAI.....	5
III. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI.....	6
IV. UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS.....	6
V. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PASIEKIMAI IR UGDYMO GAIRĖS.....	10
Socialinė kompetencija.....	10
Pažinimo kompetencija.....	39
Sveikatos saugojimo kompetencija.....	59
Komunikavimo kompetencija.....	70
Meninė kompetencija.....	78
VI. UGDYMO PASIEKIMŲ VERTINIMAS.....	117
VII. NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI.....	118

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Duomenys apie švietimo įstaigą

Lopšelio-darželio oficialus pavadinimas – Alytaus lopšelis-darželis „Pušynėlis“.

Teisinė forma – biudžetinė įstaiga.

Mokyklos grupė – ikimokyklinio ugdymo mokykla.

Mokyklos tipas – lopšelis-darželis.

Lopšelio-darželio buveinė – Margio g. 1, LT - 62153 Alytus.

El. p. ld@pusynelis.alytus.lm.lt.

Interneto svetainės adresas – www.alytus.pusynelis.lt.

Vaikai ir jų poreikiai

Lopšelyje-darželyje „Pušynėlis“ komplektuojamos 6 ugdymo grupės: 2 lopšelio (1-3 metų amžiaus vaikams), 3 darželio grupės (3-5 metų amžiaus vaikams), 1 priešmokyklinio ugdymo grupė (6-7 metų amžiaus vaikams).

Dauguma vaikų auga palankioje socialinėje aplinkoje, materialiai aprūpintose šeimose. Su vaikų šeimomis siekiama bendravimo ir partnerystės bei abipusio supratimo.

Vaikai socialiai aktyvūs, drąsūs, komunikabilūs, daugumos jų gebėjimai atitinka amžių, jiems svarbu išreikšti save, realizuoti aktyvios veiklos poreikį. Vaikų poreikiai – prigimtiniai, kultūros, etniniai, socialiniai, pažintiniai, saviraiškos tenkinami per vaiko kompetencijų ugdymą(si).

Alytaus lopšelio darželio „Pušynėlis“ Ikimokyklinio ugdymo programa siekiama užtikrinti kiekvienam amžiaus tarpsniui svarbių vaiko gebėjimų nuoseklų ugdymą(-si), sudarant vaikams galimybę rinktis veiklą pagal amžių, turimą patirtį, interesus, pomėgius, tenkinant svarbiausius vaiko poreikius: žaidimo, saugumo, pažinimo, judėjimo, bendravimo ir bendradarbiavimo, meninių įgūdžių ir saviraiškos, sudarant galimybes vaikams įgyti visas mokymuisi mokykloje reikalingas kompetencijas.

Žaidimas – tai vaiko gyvenimo būdas ir pagrindinė jo veikla. Žaisdamas jis išreiškia savo socialinę patirtį, bendrauja. Žaidimo metu lavėja vaiko intelektas, socialiniai gebėjimai, turtėja dvasinis pasaulis.

Saugumo poreikis – saugioje, emociškai palankioje aplinkoje vaikas pratinasi suvokti savo jausmus, ugdomi supratimą, kas yra gerai, kas blogai, mokosi elgtis atsakingai, vengti rizikingų situacijų, prašyti pagalbos ir teikti ją kitam.

Smalsumo poreikis – ikimokykliniui būdingas smalsumas, todėl šis amžiaus tarpsnis palankus plėsti vaiko akiratį. Tenkindami savo smalsumą, vaikai kaupia žinias, tikslina turimus daiktų vaizdinius, veikia aplinkoje su įvairiais daiktais, kartu plečia savo žodyną.

Savarankiškumo poreikis – viena prasmingiausių vaiko iki 3 metų ugdomųjų veiklų. Savarankiškumas suteikia vaikams pasitikėjimo ir padeda pajauti savo „Aš“, „Aš galiu“, išgyventi džiaugsmą, kuris apima vaiką, kai jam pirmą kartą pavyksta kažką padaryti pačiam.

Judėjimo poreikis – įgimta savybė, troškimas veikti, būti aktyviam, išreikšti save, ką nors daryti. Vaikui reikia nuolatinio judėjimo, kad jis augtų sveikas, fiziškai ir psichiškai normaliai bręstų, kad jo judėjimas tobulėtų ir teiktų džiaugsmą.

Poreikis produktyviai ir kūrybingai veiklai – tam, kad vaikas nuolat galėtų įgyvendinti savo sumanymus, būtina sudaryti jiems palankias sąlygas tai atlikti, sukuriant lanksčią ir mobilią ugdymosi aplinką.

Poreikis bendrauti – vaikas nori būti gerbiamas, kitų pripažintas, kaip turintis savitų gabumų, vertingų savybių, išlikti savitu, skirtingu nuo kitų.

Ugdymo programoje atsižvelgiama į individualiuosius ir specialiuosius poreikius (gabių ir talentingų, socialinės atskirties aplinkoje augančių vaikų ir kt.), užtikrinant vaiko teisę tinkamai ugdytis, lanksčiai prisitaikant prie vaiko, siekiant darnaus perėjimo nuo ugdymosi šeimoje prie ankstyvojo ugdymo. Didelis dėmesys skiriamas sėkmingai vaiko adaptacijai bendradarbiaujant su tėvais. Į bendrosios paskirties ikimokyklinio ugdymo grupes integruoti kalbos ir kalbėjimo sutrikimų turintys vaikai, kuriems paslaugas teikia lopšelio-darželio logopedas.

Vaikai labai skirtingi, jų gyvenimo ritmas individualus, skirtinga asmeninė patirtis, jie skirtingai jaučia, patiria, pažįsta, kuria savas mąstymo taisykles, tačiau sparčiau ar lėčiau žengia tuo pačiu vystymosi keliu.

Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Lopšelyje-darželyje „Pušynėlis“ dirba kompetentingi, aukštos kvalifikacijos mokytojai, turintys didelę savo veiklos darbo patirtį, siekiantys užtikrinti kokybiškas ir šiuolaikiškas ugdymo paslaugas, skiriantys dėmesį kiekvienam vaikui, aktyviai ieškantys naujovių ir jas įgyvendinantys.

Lopšelyje-darželyje dirba: ikimokyklinio ugdymo pedagogai, logopedas, meninio ugdymo pedagogas, priešmokyklinio ugdymo pedagogai.

Mokytojai suvokia savo misiją – būti vaiko pagalbininku, patarėju, padedančiu jam augti, bręsti, skleistis, tobulėti, besistengiančiu pažinti kiekvieno vaiko individualybę, pasirinkti ir taikyti tinkamas ugdymo strategijas, gebėti sukurti grupėje psichologiškai saugią atmosferą, matyti vaikų ugdymo perspektyvą, profesionaliai organizuoti ugdymo ir ugdymosi procesą, palaikyti ir stiprinti vaiko galias, tinkamai vertinti jo pasiekimus bei daromą pažangą.

Švietimo teikėjo savitumas

Lopšelis-darželis „Pušynėlis“ – 6 grupių ikimokyklinio ugdymo mokykla. Tai šiuolaikiška, inovatyvi, kurianti naujas ir puoselėjanti ilgametes tradicijas ikimokyklinio ugdymo įstaiga.

Ugdymo įstaiga yra Alytaus Senamiestyje, šalia miesto parko. Priešais jį matosi aikštė su didinga „Laisvės angelo“ skulptūra. Netoliese – Dailidės ežerėlis. Lopšelis - darželis įsikūręs graziame gamtos prieglobstyje, tad ugdytiniai čia gali natūraliai pažinti, pajusti gamtos grožį, plačiau sužinoti apie joje vykstančius reiškinius, grožėtis jais, mokytis mylėti, puoselėti ir saugoti gamtą.

Lopšelio-darželio aplinką puošia dekoratyviniai augalai, gėlės, sukurta jauki lauko aplinka žadina vaikų žingeidumą, padeda ugdyti estetinius, dorinius jausmus gamtai, žmogui ir jo sukurtai aplinkai, skatina pažinti ir tyrinėti, stebėti ir globoti, atrasti ir saugoti visa tai, kas mus supa.

Šiame rajone įsikūręs ir poeto, gamtos mylėtojo Anzelmo Matučio memorialinis muziejus, kuriame lopšelio-darželio ugdytiniai turi galimybę lankytis ir plačiau susipažinti su poeto gyvenimu ir kūryba.

Lopšelis-darželis turi savas kultūrinis tradicijas, kurias nuolat tobulina. Ugdymas vykdomas per etninę kultūros kryptį, kuri neatsiejamai susijusi su dzūkų krašto papročiais ir tradicijomis. Netoli darželio įsikūręs Alytaus kraštotyros muziejus, tad ugdytiniai gali dažnai dalyvauti čia vykstančiuose kultūros renginiuose. Lopšelio-darželio ugdytiniai dalyvauja ir tradiciniuose Alytaus miesto dienos šventiniuose renginiuose, organizuojamose parodose, mugėse.

Lopšelis - darželis bendradarbiauja su Dailių amatų ir Dailės mokyklomis, kurios įsikūrusios įstaigos kaimynystėje. Čia ugdytiniai gali pamatyti kuriamus meno ir dailės dirbinius.

Darželis priklauso Sveikatą stiprinančių mokyklų tinklui „Sveika mokykla“ ir aktyviai dalyvauja sveikatinimo veikloje.

Ikimokyklinėje įstaigoje įrengtas senovinių daiktų kambarys, kuriame sukaupta nemažai senovinių buities daiktų. Vaikai gali geriau pažinti lietuvių tautos istorinį, kultūrinį palikimą bei jį puoselėti.

Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai

Lopšelio-darželio „Pušynėlis“ paskirtis – padėti šeimai ugdyti vaiką, atsižvelgiant į Alytaus miesto gyvenančių bendruomenės šeimų poreikius ir lūkesčius. Tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas grindžiamas pasitikėjimu, abipuse pagarba bei dėmesiu.

Didelis dėmesys skiriamas vaikų šeimos pažinimui, tėvų (globėjų) nuostatų išsiaiškinimui bei jų poreikių tenkinimui. Šeimos dalyvavimas yra svarbiausia sąlyga stiprinant ir plečiant vaikų ugdymą grupėje, atsižvelgiant į namuose įgytus pomėgius ir žinias. Tėvai (globėjai) nuolatos gauna informaciją apie įstaigos darbo organizavimą, jos veiklos tikslus, uždavinius, ugdymo turinį, skatinami dalyvauti ugdymo procese – teikti siūlymus organizuojant ugdymo procesą, ekskursijas, talkinti pedagogams organizuojant šventes, pramogas, parodas, formuoti grupės aplinką. Ugdymo įstaigoje pripažįstami ir gerbiami šeimų kultūriniai ir socialiniai skirtumai.

Lopšelyje-darželyje veikia Vaiko gerovės komisija, kuri organizuoja ir koordinuoja prevencijos ir intervencijos priemonių įgyvendinimą, švietimo pagalbos teikimą, saugios palankios vaiko ugdymui aplinkos kūrimą, švietimo programų pritaikymą vaikams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių.

Atsižvelgiant į tėvų pageidavimus sudarytos sąlygos vaikų saviraiškos, kūrybiškumo plėtojimui. Vykdomas papildomas vaikų ugdymas (anglų kalbos ir šokių būreliai).

Visa įstaigos bendruomenė siekia darnaus perėjimo nuo ugdymosi šeimoje prie ankstyvojo, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo.

Lopšelis-darželis „Pušynėlis“ visiškai tenkina vietos bendruomenės poreikį ikimokykliniam ugdymui. Įstaiga yra atvira vietos bendruomenės poreikiams bei tradicijoms dalyvaujant miesto bendruomenės renginiuose.

Ugdytinių tėvams (globėjams) sistemingai teikiama informacija apie įstaigos darbo organizavimą, jos veiklos tikslus, ugdymo procesą. Šeimoms pageidaujant vykdoma švietimo pagalba, padedanti pažinti vaiko raidos ypatumus, atrasti bendras vertybes vieningam ugdymui darželyje ir namuose.

Ugdymo programos ir strateginių dokumentų sąsajos

Alytaus lopšelio darželio „Pušynėlis“ ikimokyklinio ugdymo(-si) programa parengta vadovaujantis Švietimo ir mokslo ministro patvirtintu 2011 m. birželio 7 d. įsakymu Nr. V-1009 „Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu“, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos parengtomis „Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis“, bei „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“, atsižvelgiant į švietimo nuostatas, bei pagrindinius teisinius dokumentus, reglamentuojančius ikimokyklinio ugdymo(-si) veiklą, bendruomenės poreikius bei pasiūlymus.

Remiantis Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymu (2011 m. kovo 17 d. Nr. XI-1281), siekiame ugdyti „vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu žmogumi“, lavinti „šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir dabartiniam gyvenimui svarbius

komunikacinius gebėjimus“, „perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus“ ir ugdyti gebėjimą sveikai gyventi.

Lopšelyje-darželyje „Pušynėlis“ kiekvienas vaikas yra priimtinas kaip asmenybė, garantuojamos teisės ir galimybės vystytis, augti sveikam, gyventi sutvarkytoje, saugioje aplinkoje, jaustis laukiamam, mylimam ir vertinamam. Glaudžiai bendradarbiaudami su šeima, padėdami jai atlikti vaiko globos ir ugdymo funkcijas, tenkiname vaiko poreikius visose raidos pakopose („Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija“, 2003 m. gegužės 20 d. Nr. IX-1569

Remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos, ratifikuotos 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983, 29 straipsniu, kuris akcentuoja, kad vaiko lavinimo tikslas turi būti kuo visapusiškiau ugdyti asmenybę, <...>, vaiko pagarbą tėvams, savo kultūriniam identitetui, kalbai ir vertybėms <...>, pagarbą gamtai, programa orientuota į vaiko poreikių tenkinimą. Programos turinys nukreiptas į vaiko kompetencijų ugdymą, reikalingą tolimesniam vaiko asmenybės formavimui. Daug dėmesio skiriama etniniam, tautiniam ir patriotiniam ugdymui, kurie susiję su pagarba žmogui ir gamtai, kultūrinėmis vertybėmis ir tradicijoms, meile savo kraštui, tėvynei ir tautai. Programoje numatytas tikslų ir uždavinių įgyvendinimas sudaro galimybę ugdyti aktyvią, kūrybingą, savarankišką ir visapusišką asmenybę.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

1. **Humaniškumo** – pripažįstama vaiko teisė būti kitokiam. Vaikas gerbiamas kaip asmenybė, turinti ryškių prigimtinių bruožų, kuriuos reikia padėti ugdyti. Vaiko ir suaugusio tarpusavio santykiai grindžiami pagarba ir pasitikėjimu.

2. **Ugdymosi per žaidimą** – žaidimas – pagrindinė, kasdienė vaiko veikla, kurios metu jis pažįsta save ir jį supantį pasaulį, mokosi bendrauti. Spontaniško žaidimo metu vaikas tyrinėja, manipuliuoja, eksperimentuoja, sprendžia problemas ir tai sudaro esminį pagrindą asmeninės patirties kaupimui.

3. **Visuminio integralaus** – ikimokykliniame amžiuje sudaromos sąlygos skleisti visoms vaiko prigimtiniams galioms: fizinėms, psichinėms ir dvasinėms, neteikiant pirmenybės kuriai nors vienai iš jų. Ugdymo turinys yra vientisas ir neskaidomas, vienodai integruojamos visos ugdymo sritys.

4. **Prieinamumo ir diferencijavimo** – ugdymo turinys pritaikomas kiekvienam vaikui pagal jo socialinę ir kultūrinę patirtį, lytį, mokymosi stilių, kitus individualius poreikius, užtikrinant kiekvieno individualių galių plėtotę. Ugdymo turinys sudaromas taip, kad vaikas nuosekliai ugdytųsi visus gebėjimus.

5. **Sveikatingumo** – laiduoja vaikui fiziškai ir psichologiškai saugią aplinką, vaiko poreikius atitinkantį ugdymą bei sveikatos sutrikimų korekciją. Įgydamas sveikos gyvensenos įgūdžių, pratinasi saugoti savo ir kitų fizinę bei psichinę sveikatą, švarinti aplinką, saugiai jaustis ir elgtis artimiausioje aplinkoje.

6. **Kūrybiškumo principas** – prigimtines kūrybines vaiko galias ir saviraišką skatina ir puoselėja kūrybiškas pedagogų požiūris į ugdymą.

7. **Tautiškumo** – siekiama padėti augančiam vaikui perimti lietuvių tautos kultūros ir dzūkų krašto tradicijas, papročius ir vertybes, jas puoselėti ir kartu kurti savo tapatybę šiuolaikinėje visuomenėje. Vaiko gyvenimas Mokykloje – šeimos gyvenimo tęsas.

8. **Tęstinumo** – siekiama darnaus vaiko perėjimo nuo ankstyvojo ugdymo šeimoje prie ikimokyklinio ugdymo grupėje ir užtikrinamas nuoseklus ugdymo tęstinumas priešmokyklinėje grupėje.

9. **Grižtamojo ryšio** – skatinamas šeimos ir auklėtojų keitimasis informacija apie vaiko ugdymą(si), nuolatinis ugdymo proceso vertinimas, auklėtojo veiklos refleksija padedanti analizuoti vaikų pasiekimus ir inspiruojanti kokybinius pokyčius.

10. **Konfidencialumo** - teikiama informacija apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus ir problemas tik asmeniškai šeimai.

III. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOS TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsningumais, padėti vaikui ugdytis savarankiškumo, tinkamo bendravo su kitais, pasitikėjimo savimi, kūrybiškumo ir mokėjimo mokytis bei sveiko gyvenimo pradmenis.

Ikimokyklinio ugdymo uždaviniai. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogiška sąveika grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, pasiekti, kad vaikas:

1. plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.

2. pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiaisiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.

3. aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.

4. mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.

IV. UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS

Ugdymosi turinys apibrėžiamas kaip turinio, metodų ir priemonių visuma. Tai orientyras, nevaržantis pedagogo, leidžiantis jam kūrybingai organizuoti savo veiklą, ją įvertinti ir koreguoti, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko amžių, jo patirtį, vaiko bei grupės individualumą.

Ugdymo turinys skleidžiamas numatant ugdymosi siekinius ir ugdymosi gaires, kuriose aprašomi esminiai vaiko pasiekimai, t. y. kokias vertybines nuostatas, gebėjimus, žinias ir patirtį įgis ir kaip juos jis ugdytis. Ikimokyklinio ugdymosi turinys sudarytas remiantis visuminio, nedalykinio, integralaus ugdymo nuostatomis. Visos ugdymosi sritys integraliai jungiasi viena su kita t. y. ugdydamasis vienos srities gebėjimus, vaikas natūraliai ugdomi ir kitas svarbias sritis.

Ugdymo turinys pateikiamas atsižvelgiant į vaiko visuminį pasaulio suvokimą, pagal žingsnelius, suskirstytus į penkias kompetencijas: komunikavimo, socialinę, meninę, pažinimo, sveikatos saugojimo. (1 pav.).

1 pav. Vaiko pasiekimų sričių apjungimas pagal kompetencijas.

Ikimokyklinio ugdymo programoje ugdymo turinys orientuotas į ankstyvojo ir ikimokyklinio vaikų amžiaus tarpsnio ypatumus, šeimoje įgytą patyrimą, amžiaus vaikų fizines, emocišnes, intelektines išgales.

Ugdant vaikus pagal kompetencijas, atsižvelgiama į visos grupės ir individualiai į kiekvieno vaiko žinias, gebėjimus ir vertybes. Siekiama tinkamai organizuoti vaikų veiklas, sudaryti sąlygas vaikų savarankiškai veiklai, derinat numatytas bei organizuotas veiklas.

Ugdymo metodai ir priemonės

Svarbiausias ugdymo metodas – žaidimas.

Ugdymo metodai parenkami taip, kad atitiktų vaikų amžių ir galimybes, individualius ugdymo(-si) poreikius, skatintų vaiko smalsumą, domėjimąsi, norą tyrinėti, aiškintis, interpretuoti, laiduojantys gerą emocišnę atmosferą, skatinantys nebijoti klysti, leidžiantys kiekvienam vaikui patirti sėkmę.

Tradiciniai ugdymo metodai:

žodiniai (pasakojimas, pokalbis, aiškinimas), vaizdiniai (demonstravimas, vaizdinės priemonės), praktiniai (ugdymas per veiklą, eksperimentai, tyrinėjimai), išvykos, stebėjimai, susitikimai, modeliavimas – procesas, kurio metu kuriami ir panaudojami modeliai objektų savybėms, struktūrai ir santykiams atskleisti, kūrybinis metodas – sudaro sąlygas vaikams kelti ir įgyvendinti savo idėjas.

Netradiciniai ugdymo metodai:

grupinis ir individualus darbas (darbas mažose grupelėse, projektai), komunikavimas („minčių lietus“), inscenizacija, interviu, kūrybinis (fantastinis) pasakojimas, kūrybinio laiško rašymas, meditacijos metodas, ugdymas pavyzdžiu - pedagogas žaismingai, išraiškingai ką nors veikia vaikų akivaizdoje ir skatina jį mėgdžioti, pradeda kokią veiklą ir perleidžia savarankiškai tęsti vaikams.

Ugdymo priemonė – žaislas, daiktas ar medžiaga, padedanti vaikui natūraliai ugdytis.

Priemonės programai įgyvendinti: išvykos, ekskursijos, šventės, metodiniai užsiėmimai, projektų rašymas ir pristatymas, tyrinėjimai ir eksperimentai, netradiciniai renginiai, stebėjimai, pokalbiai su vaikais.

Ugdymo(-si) priemonių atrankos principai

Funkcionalumo – priemonės, kurios padeda siekti tikslų ir uždavinių, formuojant meninės, socialinės, komunikavimo, pažintinės ir sveikatos saugojimo kompetencijos gebėjimus.

Visybiškumo – kiek priemonės apima įvairių nuostatų, gebėjimų ugdymą, įvairių sričių patirties kaupimą.

Estetiškumo – kiek priemonės yra estetiškos, traukiančios vaikų akį.

Konstruktivumo, pozityvumo – kiek priemonės atlieka ugdantį, skatinantį, motyvaciją žadinantį, į pažangą orientuotą vaidmenį.

Ekonomiškumo – kiek daug vaikų gali jomis pasinaudoti, kiek laiko jos tarnauja, kiek atsiperka priemonės kaina.

Įvairovės ir kaitos – įvairios ugdymo priemonių grupės: kiek jos atitinka minimalius ir optimalius, įprastus ir specialiuosius vaikų ugdymosi poreikius, bei grupės veiklos organizavimo modelius, kaip dažnai ir tikslingai atnaujinamos, kiek atitinka individualaus ir bendro naudojimo poreikius.

Saugumo – kiek priemonės yra saugios ir atitinka vaikų amžių, higienos normas.

Ugdymo(-si) organizavimo formos

Visos grupės veikla: žaidimai, ryto ir popietės ratas, vaikų sveikatinimo ir atsipalaidavimo valandėlės, muzikos ir kūno kultūros valandėlės, varžybos, išvykos, renginiai, šventės.

Veikla grupelėse: žaidimai, bendri kūrybiniai darbai-projektai, tyrinėjimai, diskusijos, kalbos korekcijos valandėlės.

Individuali veikla: savarankiška vaiko veikla ir žaidimai; individualių gebėjimų lavinimo užsiėmimai; loginės ir rašto pradmenų bei kalbinės pratybos; lavinamoji veikla ant kilimėlių ir prie staliukų; individualus bendravimas su pedagogu ir / ar logopedu, psichologu.

Ugdymo turinio įgyvendinimui sukuriama ikimokyklinio amžiaus vaiko poreikius ir galimybes atitinkanti, į ugdymo tikslus orientuota, saugi aplinka: grupės erdvė, kitos patalpos, žaidimų, sporto aikštelės.

Ugdymo turinys įgyvendinamas per visą vaiko buvimą grupėje: jam tvarkantis, valgant, ruošiantis ilsėtis, eiti į lauką, neformaliai bendraujant su pedagogu, spontaniškai žaidžiant ar dalyvaujant pedagogo organizuotoje veikloje.

V. IKIMOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKŲ PASIEKIMAI IR UGDYMO GAIRĖS

Vaikų ugdymosi pasiekimai – tai ugdymosi procese įgyti vaikų gebėjimai, žinios ir supratimas, nuostatos, apie kuriuos sprendžiame iš vaikų veiklos ir jos rezultatų.

SOCIALINĖ KOMPETENCIJA

Socialinė kompetencija – gyventi ir būti greta, kartu. Tai toks elgesys ir jo formos, kurias vaikas įvaldo, kad galėtų dalyvauti socialiniame gyvenime, prisitaikyti prie skirtingų socialinių kontekstų, reikalavimų (darželis, šeima, visuomenė), efektyviai ir konstruktyviai spęstų konfliktus.

Socialinė kompetencija apima šias vaiko pasiekimų sritis: emocijų suvokimas ir raiška (3 sritis), savireguliacija ir savikontrolė (4 sritis), savivoka ir savigarba (5 sritis), santykiai su suaugusiaisiais (6 sritis), santykiai su bendraamžiais (7 sritis), iniciatyvumas ir atkaklumas (14 sritis), problemų sprendimas (16 sritis).

EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA			
Vertybinių nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.			
Esminis gebėjimas. Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).			
ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia).	Verkia, kai yra alkanas, šlapias ar ilgesniam laikui paliktas vienas. Kai vaiku besirūpinantis suaugusysis greta, vaikas nuo jo atsiskiria ir drąsiai tyrinė- ja aplinką, rizikuoja. Ko nors išsigandęs, bėga pas suaugusįjį ir jo ramina greitai nurimsta. Atsiskykęs liūdi, verkia, vėl susitikęs – džiaugiasi, leidžiasi, nori būti jo ramina. Krykštauja, kai suaugusieji su juo žaidžia. Kai grupėje verkia kitas vaikas, kūdikis irgi gali pravirkti.	Stengtis suprasti kūdikio emocijų reiškimo ženklus ir pasirūpinti juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. Pasirūpinti, kad kūdikis matytų save veidrodyje, kai yra linksmas, liūdnas, piktas. Kalbinti kūdikį ir įvardyti jo emocijas. Paimti, priglausti, pamyliuoti kūdikį, kai jis atsiskiria nuo tėvų, užimti jį įdomia veikla, suteikti džiugių, malonių potyrių, nukreipti dėmesį nuo liūdesio keliančių situacijų. Užtikrinti vaiko saugumą. Paguldyti, pasodinti kūdikį šalia kitų vaikų, duoti žaisliukų, skatinti pabendrauti.

2-asis žingsnis	Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita.	Vaikas džiaugsmą išreiškia ir ramiai šypsodamasis, ir kvatodamas balsu. Ilgesnį laiką pabūna linksmas arba ramus, lengviau įžvelgiamos pasikeitusių nuotaikų priežastys – pavargo, kitas vaikas atėmė žaislą ir pan. Meta žaislą ant grindų ir, jeigu auklėtojas šypsodamasis jį paduoda, šis juokdamasis jį vėl meta ant grindų.	Grupėje įtaisyti vaikų ūgio veidrodinę sieną, kad vaikai matytų save ir savo veido išraišką. Kalbinti vaiką ir pavadinti jo reiškiamas emocijas. Visada pasirūpinti vaiku, kai jis jaučiasi blogai. Kartu su vaiku vartyti knygeles, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuoti skirtingų nuotaikų daineles.
	Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	Paklaustas, „Kuris verkia?“, vaikas parodo paveikslėlį su verkiančiu kiškiuku, paklaustas „Kuris juokiasi?“, rodo paveikslėlį su besijuokiančiu vaiku. Žiūri į verkiantį vaiką ir užjausdamas jam duoda savo žaislą, paglosto.	Įvardyti vaikų bei savo emocijas. Pasakyti, kad vaikas liūdnas, pačiam jį paglostyti ir paskatinti kitą vaiką jį paglostyti. Su lėlėmis, kitais žaislais žaisti žaidimus, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi.
3-asis žingsnis	Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedama vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausias reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdes).	Ant suaugusiojo supykęs vaikas atpažįsta šį jausmą ir gali pareikšti: „Aš piktas!“. Jei kitas vaikas šypsodamasis jam tiesiai žaislą – pats nusišypso ir pradeda su juo žaisti. Kai kitas vaikas atima žaislą, verkia ir laukia auklėtojo pagalbos. Nuščiūva, jei auklėtoja išsigąsta paliejusi vandenį.	Jautriai reaguoti į vaiko rodomus emocijų ženklus – veido mimika susitapatinti su jo nuotaika, komentuoti emocijas ar jausmus, juos pavadinti. Pastebėti, kai vaiko emocijų ir jausmų raiška išsiplėčia ir skirtingai į ją reaguoti, padėti atrasti naujų emocijų raiškos būdų. Vartyti ir skaityti vaikui „nuotaikų knygeles“. Būti vaikui pavyzdžiu, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Mokyti atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaisti žaidimą „Veidelis“. Užsidengti veidą ir atsidendti, demonstruojant vis kitą emociinę išraišką.

4-asis žingsnis	<p>Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadina pagrindines emocijas.</p> <p>Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti).</p>	<p>Pasako, kad švenčiant gimimo dieną buvo linksma, kad supyko, kai draugas su juo nežaidė. Stovėdamas prieš veidrodį paprašytas gali nutaisyti linksmą, liūdną, piktą veido išraišką. Nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką.</p> <p>Pažiūrėjęs į bendraamžį pasako, ar jis linksmas, ar rimtas, ar liūdnas.</p> <p>Jei pastebi supykusį bendraamžį, pasitraukia nuo jo, gali prieiti prie auklėtojos.</p>	<p>Paskatinti kasdien po kelis kartus žymėti savo nuotaiką, parenkant ją atitinkantį nuotaikų veidelį. Skatinti reikšti visus jausmus, kad būtų galima pastebėti, kada vaikui reikia pagalbos, ir jam padėti. Pasiūlyti idėjų nuotaikoms ir jausmams tyrinėti. Skaityti knygeles apie jausmus ir jų išraišką.</p> <p>Pasiūlyti žaidimų, skatinančių tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinti pastebėti bendraamžių savijautą.</p>
	<p>Pradeda suprasti, kad emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam – liūdna).</p>	<p>Pasako, kad jam linksma, o draugui nelinksma.</p>	<p>Skatinti pasakyti, kaip jaučiasi jis ir kiti.</p>
5-asis žingsnis	<p>Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo.</p> <p>Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti).</p>	<p>Rodo piešinį ir sako: „Čia aš. O čia mano šuniukas. Man linksma su juo žaisti.“</p> <p>Pastebi, kad draugė taip pat nori būti mama vaidmenų žaidime ir dėl to yra nuliūdusi. Tada sugalvoja: „Aš būsiu</p>	<p>Pasiūlyti žaidimų, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: emocijas reikšti dainuojant, piešiant, šokant, komentuoti jausmų paveikslėlius, siųsti Šv. Valentino dienos atvirukus draugams ir kt.</p> <p>Kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“, skaityti „Jausmų knygeles“, žaisti vaidmenų žaidimus, įsijaučiant į kito savijautą.</p>
	<p>Pradeda kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.</p>	<p>Susipeša su draugu dėl žaislo. Auklėtojo sustabdytas pasako, kad nori to paties žaislo, kaip ir draugas. Auklėtojo padedamas susitaria su draugu žaisti žaislu paeiliui.</p>	<p>Paskatinti vaikus žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose. Tarpininkauti, kai vaikai išreiškia sunkius jausmus. Skaitant įvairius tekstus kuo ryškiau intonuoti, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas.</p>

6-asis žingsnis	Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis.	Vaikas sako: „Aš myliu savo broliuką. Bet truputį pykau, kai jis suplėšė mano knygą“. Tėvams pasakoja apie dienos nuotaikų kaitą.	Kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas. Paskatinti samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?
	Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti.	Draugiškai pakviečia kitą žaisti kartu, jei šis atrodo draugiškai nusiteikęs. Auklėtojai praneša, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos.	Kalbėtis su vaikais, kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Paskatinti bendrus žaidimus, kuriuose reikia suprasti kitą ir geranoriškai bendradarbiauti.
	Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislus, suduoda. Erzinamas nepuola muštis, bet ateina ir pasako auklėtojai.	Skatinti vaikus nesivelti į muštynes, pranešti auklėtojai apie konfliktą. Aptarti su vaikais, ką galima daryti, kai kas nors erzina kitą, atima žaislus, suduoda.

SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vertybė nuostata. Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas. Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas.	Sutelkia žvilgsnį į žaislus, seka juos akimis, pats ieško žaislo akimis. Įprastoje aplinkoje užmiega vienas. Nustoja verkti, kai mama arba tėtis paima ant rankų ir priglaudžia.	Žaisti su vaiku, parūpinti spalvingų, skambančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. Sukurti mažai kintančią, saugią aplinką. Kiekvieną kartą vaikui sunerimus reaguoti švelniai ir suteikti fizinį komfortą. Pagal galimybes dažniau paimti vaiką ant rankų. Mokyti atpažinti vaikų poreikių raiškos ženklus (kai skauda, kai nori valgyti, nori bendrauti...).

	Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio prisirišęs, emocijomis.	Kai suaugusysis kalba linksmai, gyvai, kūdikis pradeda šypsotis.	Kalbinti kūdikį, dainuoti jam įvairia intonacija – linksmai, ramiai, liūdnai. Juokinti, džiuginti kūdikį, kad kuo daugiau laiko būtų linksmas, smagus.
2-asis žingsnis	Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramavimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių.	Pargriuvęs bėga pas juo besirūpinantį suaugusįjį ir rodo, kur skauda. Raminamas nustoja verksti. Pavargęs migdosi apkabinęs savo mėgstamą minkštą žaislą.	Į vaiko išreikštus poreikius reaguoti nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatyti vaikui ir jo veiklai būtinus apribojimus ir nuosekliai jų laikytis. Suteikti vaikui galimybę išreikšti savo emocijas (pvz., nespėjus pravirkti neskubėti raminti). Padėti vaikams nusiraminti, pasiūlant minkštus, švelnius daiktus, leisti miegoti, apsikabinus iš namų atsineštą mėgstamą žaislą.
	Pradeda valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	Pakelia ranką suduoti kitam vaikui, bet išgirdęs auklėtojo „Ne!“ ir pamatęs griežtą veido išraišką, susilaiko.	Vaiko elgesiui reguliuoti taikyti veido mimiką ir balso intonacijas. Vaikams parodyti, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje.
3-iasis žingsnis	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos.	Pats pasirenka žaislus, susiranda žaidimo draugų ir žaidžia. Noriai sėdasi prie stalo atėjus pietų metui. Ramiai sutinka eiti miegoti. Prašo maisto arba norimo žaislo, o ne atima jį iš kito vaiko. Sutinka su suaugusiojo nuomone, kad nuskriaudė kitą vaiką. Pasitraukia iš žaidimo, kai negauna norimo žaislo. Atsisako dalytis žaislu, laikosi jo įsitvėręs, jeigu su juo dar nori žaisti. Sako „aš pats“, kai suaugusysis nori jam padėti.	Žinoti ir taikyti kiekvienam vaikui priimtina dienos ritmą, priimtinus nusiramavimo būdus. Pasiūlyti vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Žaidimui pasiūlyti lėles su emocija veide. Skatinti vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Paaiškinti ar suvaidinti, kaip vaiko elgesys įskaudino kitus. Dažnai klausti vaikų, ar jiems nereikia pagalbos. Pasiūlyti vaikams būdų, kaip spręsti kylančius konfliktus. Įrengti grupėje nusiramavimo, gerų emocijų kampelį. Leisti vaikui pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą.

	<p>Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.).</p>	<p>Neskaudžiai užsigavęs bando sulaikyti ašaras, jei auklėtoja šypsosi ir ramina šneka. Pats susiranda žaislų, žaidžia greta kitų ir su kitais. Vaikas sako: „Mašinytė važiuoja. Brrbr!“.</p>	<p>Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padėti vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Padrąsinti vaikus reikšti visas emocijas. Vaikui žaidžiant su lėlėmis, parodyti daugiau, nei vaikas vartoja, emocijų ir jausmų raiškos būdų.</p>
	<p>Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.</p>	<p>Suaugusiojo paprašytas priima atstumtą vaiką į žaidimą. Suaugusiajam pasakius „Žaislas ne tavo, jis Gabrielės“, atiduoda jai žaislą.</p>	<p>Pagirti vaiką, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų. Pakomentuoti, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė.</p>
4-asis žingsnis	<p>Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus.</p>	<p>Vaikas sako: „Aš pykstu. Dovilė su manim nežaidė.“ Ir laukia auklėtojo komentarų.</p>	<p>Susitarti su vaikais, kad atbėgtų pasitarti su auklėtoju, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje.</p>
	<p>Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.</p>	<p>Bando tartis dėl norimo žaislo: „Dabar aš pažaisiu, po to duosiu tau, gerai?“ Paprašytas netrukdyti kitiems, audringas džiaugsmo emocijas gali reikšti santūriau.</p>	<p>Paskatinti vaikų vaidmenų žaidimus, kuriuose jie prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Siūlyti žaidimus, padedančius mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Taikyti paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodus, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Kalbėtis apie tinkamus emocijų raiškos būdus.</p>
	<p>Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos,</p>	<p>Priminus ir padedant sutvarko žaislus, su kuriais žaidė. Paragintas iššluosto vandenį, kurį pats išpylė.</p>	<p>Kartu su vaikais nustatyti paprastas kasdienės elgesio grupėje taisykles, kuriose matytųsi ir vaikų atsakomybė. Paskatinti, pagirti vaikus už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojui.</p>

	susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	Kreipiasi į suaugusįjį, norėdamas patikslinti taisyklių pažeidimo pasekmes: „Ar galime išeiti į lauką dabar? O kas bus, jei išeisime?“	
5-asis žingsnis	Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes.	Pavargęs ar nusiminęs nueina pažaisti „Ramybės kampelyje“, nusiramina kalbėdamasis su auklėtoja. Siekia norimo žaislo, siūlydamas savo žaislą kitam: „Gal nori mano mašinytės? Aš pažaisiu su tavo lėktuvėliu.“	Įkurti grupėje ramybės erdves, judančių švieselių įrenginius, muzikos klausymosi per ausines vietas su minkštais žaislais. Pasirūpinti, kad būtų žaislų, kurie padeda vaikui suvaldyti emocijas: muzikinių dėžučių, grojančių, švilpiančių vilkelių ir pan. Skatinti vaiko pastangas pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą? Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“ Leisti vaikui pačiam spręsti problemas, neskubėti patarinėti, nurodinėti. Pasakoti istorijas arba žaisti žaidimus, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Būtinai padėti vaikui, kuriam reikalinga pagalba derybose (pvz., vaikams su kalbos sutrikimais), konkrečiose konfliktinėse situacijose.
	Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.	Pats sutvarko žaidimų vietą po žaidimų. Pasakęs auklėtojui, ką ne taip daro kitas vaikas, stebi auklėtojo reakciją ir iš jos nusprendžia, koks elgesys priimtinas grupėje. Pats bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius.	Pastebėti vaiko pastangas laikytis tvarkos ir susitarimų, pagirti vaiką, padrausinti.

6-asis žingsnis	Taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos, naudodamasis ausinėmis ir kt.).	Supykęs ant draugo, nueina prie akvariumo pažiūrėti žuvyčių, bibliotekėlėje varto spalvingas knygeles, piešia.	Padėti vaikui išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausant, su juo žaidžiant.
	Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.	Bendraamžio erzinas nususuka ir nueina šalin, susilaikydamas nuo konflikto. Žaisdamas agresyvius kovos žaidimus, susivaldo ir neužgauna kitų. Nepasidalinus vaidmenimis žaidime, bando tartis ir rasti sprendimą be auklėtojo pagalbos. Paprašytas tvarko kitų išmėtytus žaislus, nors ir pyksta bei mano, jog tai neteisinga.	Skaityti M. Molickos „Terapines pasakas“ ir kalbėtis apie tinkamas išėitis konfliktinėse situacijose. Padėti įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą.
	Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	Laikosi susitarimo paprašyti draugo, jei nori pažaisti su jo žaislu, ir paaiškina, kodėl svarbu paprašyti: „Nes žaislas Motiejaus, ir jis išsigąs, jei neras savo mašinytės.“ Džiaugsmingai ruošiasi šventei.	Leisti vaikams žaisti kovos žaidimus, bet stebėti, ar nėra ribų peržengimo ženklų. Nustatyti ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.

SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybinė nuostata. Save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas. Supranta savo tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradeda jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų	Pamatęs žaislą, su kuriuo žaidė vakar, prisimena save su žaislu ir kartoja veiksmus su juo, kitą dieną pamatęs tą	Laikytis pastovaus dienos ritmo ir ritualų, su tais pačiais žaislais žaisti tuos pačius žaidimus.

	judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną.	žaislą vėl prisimins save žaidžiantį su tuo žaislu ir kartos veiksmus. Vaikas tarsi jaučia, kad „su manimi tai jau vyko“ ir tai stiprina „aš“ jausmą. Pašauktas vardu, pasuka galvą, žiūri į akis. Žaidžia savo rankytėmis (su neria, viena liečia kitą), susitelkdamas patiriamiems pojūčiams. Liečia kitų plaukus, ausis, nosį, akis. Bando suduoti per barškutį.	Dažnai kreiptis į vaiką vardu, įvardijant jo jausmus ir veiksmus. Žaisti lietuvių liaudies žaidimus. Žaisti žaidimus su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant. Ploti katučių vaiko rankomis. Žaisti darant pauzes, kad vaikas pakartotų judesius, garsus.
	Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštuoja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.	Pamatęs ateinančią mamą, šypsosi, tiesia rankas.	Pasitikti ir išlydėti vaiką šiltai, su šypsena, panešioti, pagirti.
2-asis žingsnis	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti.	Parodo save neseniai darytose šeimos, vaikų grupės nuotraukose ir pasako savo vardą. Žiūrėdamas į savo atvaizdą veidrodyje pastebi dažus ant kaktos ir valo savo kaktą, o ne atvaizdą veidrodyje. Sulaikius bėgantį, veržiasi iš rankų, įnirtingai reiškia protestą.	Žaisti su vaiku žaidimus, judinant rankeles, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Parūpinti dėžę su kamuoliukais, kad vaikas galėtų joje vartytis. Vartoti kūno dalių pavadinimus. Pasiūlyti žaislą su veidrodėliais, žaidimų su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais) stebint save nedūžtančiame veidrodyje. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti. Vaiko protestą suprasti kaip jo poreikių ir norų išraišką, o ne kaprizus. Sudaryti vaikui pasirinkimo situacijas, naudoti tik būtinus draudimus (kad nenukristų). Įtraukti vaiką į diskusiją, kas jam patinka ir kas nepatinka.

	Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo.	Prieina prie suaugusiojo, kad parodytų, ko išmoko. Krykštauja, kai jam paplojama, jis pagiriamas.	Vaikui skirti pakankamai individualaus dėmesio dėmėtis, ką jis veikia, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais.
3-iasis žingsnis	Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra: berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5-6 kūno dalis.	Pasako savo vardą. Nebesako „Gustė eina“, sako „Aš einu.“ Tarp kitų daiktų atpažįsta savo atsineštą žaislą ir jį parodo. Atpažįsta savo pėdkelnes, suknelę. Jei mano, kad kitas ketina atimti jo žaislą, sako „Čia mano“ ir eina prie suaugusiojo pagalbos.	Bendrauti su vaiku taip, kad šiam reikėtų sakyti: „aš dedu, tu dedi, jis deda“ ir pan. Dažnai įvardyti daiktus, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Komentuojant vaiko veiklą, būtinai paminėti vaiko vardą. Pasiūlyti žaidimų „mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir kt.
	Didžiuojasi savo daiktais, veikla, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.	Paklaustas, „Kas tu esi – berniukas ar mergaitė?“, teisingai atsako: „Berniukas“ arba „Mergaitė“. „Kodėl taip manai?“ – „Mamytė sakė“, „Nes aš esu mergaitė“. Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą, reikalauja, kad jo darbelis būtų matomas.	Pasidžiaugti, paploti, jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. Pakomentuoti ir pagirti vaiko pasiekimus atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Pakabinti vaiko darbelius taip, kad jis galėtų juos matyti.
4-asis žingsnis	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats. Pasako kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus nematė ir nežino ką jis veikė jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.).	Supranta, kad jam neskani sriuba gali būti skani kitam vaikui. Pats būdamas linksmas arba ramus, gali suprasti ir paaiškinti, ką jaučia nuskriaustas bendraamžis.	Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“.

		Pasakoja auklėtojui, ką veikė per išėigines dienas, o šeimos nariams – ką veikė darželyje. Bando nutylėti savo nusižengimus.	Paskatinti vaikus kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domėtis ir klausinėti apie jų įspūdžius, jausmus.
	Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	Giriasi, kad turi daug draugų, kad auklėtoja yra jo draugė.	Stebėti, ar neatsiranda nepakankamo savęs vertinimo ženklų (nuleista galva ar pečiai), ir pasidomėti, kas atsitiko? Kodėl? Dažnai kartoti, kad vaikas yra ypatingas ir svarbus kitiems grupėje.
5-asis žingsnis	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus: vyras ar moteris, tėvelis ar mamytė	Parodo save kūdikį iš namų atsineštose nuotraukose. Pasako, kad jo vardas, akių spalva, mama ir tėtis niekada nepasikeis.	Kalbėti su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Pasiūlyti veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaisti žaidimus, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje.
	Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus.	Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, auklėtoją.	Dažnai kalbėtis su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuoti šeimos dienas darželyje, išvykas į darbovietes. Turėti vaiko šeimos, grupės nuotraukų albumėlius. Rengti grupės šventes, prisistatymus tėvams, kitoms darželio grupėms.

	<p>Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.</p>	<p>Vaikas sako, kad jis yra blogas, nes auklėtoja ant jo supyko. Kitą dieną jis sako, kad yra geras, nes auklėtoja jį pagyrė. Vaikas nenori eiti į darželį, nes kiti su juo nežaidžia (nors iš tiesų su juo nežaidžia tik vienas vaikas, su kuriuo jis nori žaisti).</p>	<p>Kalbėtis su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Skatinti ir girti vaiką, tai siejant su jo asmeniu, išsakyti pastabas konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Paskatinti vaikus dažniau keisti žaidimo partnerius, įtraukti į savo žaidimus mažiau populiarius vaikus, žaisti žaidimą „Kas mane pagirs?“ Ižeidus, nuskriaudus draugą paskatinti atsiprašyti ir jam pasakyti 3– 5 malonius dalykus. Dažniau kreiptis į vaiką vardu, pagiriant ir jį, ir jo gebėjimus.</p>
6-asis žingsnis	<p>Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, gimtinę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių.</p>	<p>Nupiešia save ir pakomentuoja, kaip atrodo, ką turi, ką veikia, pasako, ką nors apie savo šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Vaikas atsisako suduoti kitam, suprasdamas, kad jam skaudės. Vaikas sako, kad prieš pietus nevalgys atsineštų sausainių, juos suvalgys po pietų. Juokiasi pamatęs, kad supainiojo batus. Juokiasi netyčia auklėtoją pavadinęs mama.</p>	<p>Paskatinti samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“. Pasiūlyti idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Pristatyti vaiko ir tėvų pomėgius vakaronėse, parodose ir kt. Leisti vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. Paskatinti pastebėti juokingą pusę savo klaidose. Skatinti juos pozityviai reaguoti į savo klaidas. Sąmoningai suklysti, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų.</p>

	Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę.	Vaikas sako: „Aš Laura. Mano ilgi plaukai. Mano tėtis Grybauskas ir taip pat broliukas Grybauskas. Man mama nupirko naują lėlę“. „Aš darželinukė ir naminukė. Darželyje būnu su grupės vaikais. Namuose gyvenu su tėčiu, mama ir broliu. Broliui esu sesė, mamai ir tėčiui – dukra.“	Skatinti pokalbius, diskusijas apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.
	Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).	Iš intonacijų, žodžių, veido išraiškos, pozos supranta, kada kitas palankiai ar nepalankiai nusiteikęs jo atžvilgiu.	Pasiūlyti idėjų veiklai, skatinančiai tyrinėti kitų palankumo ir nepalankumo vaikui ženklus, aiškintis palankumo ir nepalankumo priežastis.

SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS

Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais.

Esminis gebėjimas. Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdieninėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą.	Atsiskirdamas nuo tėvų, kai auklėtojas jį paima ant rankų, atsisuka į tėvus, tiesia į juos rankas, pravirksta, tačiau nešiojamas nurimsta, susidomi jam rodomais žaislais.	Padėti vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio auklėtojo, t. y.: palaikyti akių kontaktą su vaiku, jam nusišypsoti, jį paglostyti, panešioti, pažaisti su juo veidas prieš veidą, parūpinti vaikui įdomių žaislų, užtikrinti vienodą dienos ritmą grupėje ir namuose, sužinoti iš tėvų ir taikyti tokius pačius, kaip ir namuose, vaiko ramino būdus.

	Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam į kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.	Šypsosi, čiauška ir džiaugsmingai juda, kai jį kalbina juo besirūpinantis auklėtojas. Šliaužia, ropoja, eina prie juo besirūpinančio auklėtojo, tiesia rankas, kad šis jį paimtų, kai į grupę įeina nepažįstamas žmogus.	Rodyti asmeninį dėmesį vaikui – pažiūrėti į akis, nusišypsoti, pakalbinti, panešioti, pažaisti su juo. Bendraujant prisitaikyti prie vaiko bendravimo ritmo – atsakyti šypsena į vaiko šypsena, pakartoti vaiko sakomus žodžius ir, atvirkščiai, nusišypsoti ir palaukti, kol vaikas atsakys šypsena, kalbėti ir palaukti vaiko atsako. Stebėti ir reaguoti į vaiko rodomus ženklus apie norą būti paimtam ant rankų (tiesia rankas), pažaisti (duoda žaisliuką, veda prie žaislų) ir kt.
2-asis žingsnis	Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo.	Verkia ar sunerimsta, atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau raminaamas glaudžiasi prie auklėtojo, susidomi kitais vaikais ir žaidimais.	Sukurti ir laikytis atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų, pasakyti, kada ateis pasiimti, susitarti, kad dar galės pamojuoti per langą, palikti savo nuotraukėlę, žaislą iš namų ir kt. Grupėje turėti įdomių žaislų, žaidimų ir kurį laiką pažaisti su vaiku, kol nusiramins ir įsitrauks į grupės veiklą.
	Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos.	Vaikas rodo suaugusiajam stiprius jausmus: apkabina arba nususuka, myluoja arba atstumia. Išprašo iš suaugusiojo to, ko nori – panešioti, padainuoti, paskaityti. Mėgsta, kai jo žaidimą stebi, juo žavisi, jam pritaria juo besirūpinantis suaugęs žmogus. Nori lipti laiptais, palipa ant pirmos pakopos ir pažiūri į suaugusiojo veidą. Pamatęs šypsena, lipa toliau, o griežtą veido išraišką – sustoja ir laukia. Pargriuvęs žvilgteri į suaugusiojo	Pastebėti, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio, ir padrašinti, paskatinti jį. Stengtis, kad auklėtojo bendravimas su vaiku būtų pozityvus. Vaikui supykus, užsispyrus, reaguoti pozityviai – jautriai aiškintis pykčio priežastis, padėti vaikui taikyti vis daugiau būdų iš- reikšti savo poreikiams ir nuotakai. Žaisti su vaiku taip, kad šis lyderiautų, tampant trūkstamos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Raiškia pritariančia ar nepritariančia veido mimika reaguoti į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius.

		veidą, pamatę išgąščio išraišką, pravirksta, pamatę šypsena – atsistoja.	
	Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.	Vaikas bijo eiti iš grupės į salę, bet vedamas už rankos ten eiti sutinka. Vaikas traukiasi nuo naujo, didelio, tamsaus, gauruoto meškino; šalinasi judančių ir neįprastai skambančių žaislų. Stebėdamas spektaklį darželyje, išsigąsta scenoje pamatę nepatrauklų personažą.	Pirmiausia parodyti vaikams naują aplinką, joje pažaisti ką nors smagaus, malonaus. Pristatyti vaikams naujus žaislus, supažindinant, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, kelis kartus pakartoti veiksmus su žaislais, pakviesti vaikus pabandyti su jais pažaisti kartu su auklėtoju. Tik po to skatinti vaikus su nauju žaislu žaisti savarankiškai. Prieš einant į salę stebėti spektaklio, nuteikti vaiką teigiamai, kalbėti apie personažus.
3-iasis žingsnis	Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų.	Dažniau išlieka ramus, kai artimieji atsisveikina ir išeina.	Bendradarbiauti su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną.
	Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria.	Bėgiodamas kieme nutolsta nuo auklėtojo, apžiūrinėja aplinką, kitus vaikus, tačiau stengiasi auklėtojo neišleisti iš akių. Jei užėjęs už čiuožyklos auklėtojo nemato, tuoj pat grįžta atgal. Siužetiniame žaidime mėgdžioja mamos, auklėtojo padėjėjos ir auklėtojos buitinius veiksmus, savaip juos sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis, tvarko žaislus. Pats susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis	Pritarti vaiko iniciatyvai, tačiau visuomet atskubėti į pagalbą, kai jam reikia suaugusiojo, būti vaiko saugumo garantu. Žaidžiant su vaiku skatinti jo savarankiškumą, veikimą tarsi, tariamai, daiktų pakaitalų naudojimą, persikūnijimą, tapimą kuo nors: klausti, ko reikės žaidimui; paduotą kubelį „suvalgyti“ lyg bandelę; vadinti vaiką prisiimto vaidmens vardu – mama, tėveliu, pardavėju; parūpinti vaidmens atributų, žaislų komplektų (pvz., lėlė, indai, vonelė, sunkvežimis, kubeliai); įsitraukus į žaidimą ką nors pirkti, ko nors pageidauti, kad vaikas galėtų praturtinti žaidimą; kalbėtis su vaiku apie tai, kas žaidžiama. Kai vaikas sako „Ne“, priešgyniauja arba užsispiria, parinkti tinkamus bendravimo su juo

		<p>siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu.</p> <p>Dažnai kartoja „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprenngiamas, bando tai padaryti pats. Gali atkakliai reikalauti, kad suaugusysis paduotų aukštai padėtą greit dūžtantį ar žaidimui nesaugų daiktą. Iš draugo atima žaislą, jei tokį turi namie, ir sako „Mano“, prašo suaugusiojo jam žaislą grąžinti.</p>	<p>būdus – pasiūlyti jam rinktis vieną iš dviejų: „Ką pirmiau valgysi – sriubą ar mėsytę?“, pasiūlyti išspręsti problemą: „Dabar aš dėsiu žaislus į dėžutę. O kas man juos padavinės?“, paskirstyti vaidmenis ir veiklą: „Aš nuplausiu stalą, o tu gali jį nušluostyti.“ Jei vaikas užsispyrė to, kas jam pavojinga, tikslinga nukreipti jo dėmesį į kitą įdomią veiklą.</p>
	<p>Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.</p>	<p>Smalsiai apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, paima jų duodamą žaislą, jeigu šalia yra auklėtojas.</p>	<p>Į grupę retsykiais pasikviesti svečių, kviesti tėvus ar senelius, dalyvauti vaikų ugdymo procese, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.</p>
<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų.</p> <p>Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi.</p> <p>Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju.</p>	<p>Vaikas atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairosi, ką ir su kuo žaisti. Vaikas įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą, tačiau ją plėtoja savitai, kalbasi su auklėtoju, ką ir kaip daro, klausia patarimų, prašo priemonių, rodo, ką padarė. Vaikas paklauso auklėtojo patarimo užsidėti kepurę ir apsirišti šaliką, kadangi lauke pučia stiprus vėjas.</p>	<p>Pasiūlyti vaikams veiklos, per kurią reikia kalbėti apie šeimą. Pakabinti vaiko ir šeimos fotografijas vaiko akių lygyje. Organizuoti šeimos dienas grupėje. Kviesti tėvus dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tartis su vaikais bei jų tėvais.</p> <p>Organizuoti stalo žaidimų vakarus su tėveliais. Klausytis vaikų, skatinti pasakyti savo norus, sumanymus, idėjas, padėti juos įgyvendinti.</p> <p>Padėti vaikams laikytis tvarkos, kontroliuoti savo elgesį. Vaikui supykus, paskatinti kalbėti apie tai, kas jį supykė, padėti rasti tinkamą išeitį, nusiraminti.</p>

	Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamai žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	Vaikas kalbasi su į grupę pakviesta tautodailininke, stebėdamas jos veiklą ir pats bando tapyti, piešti.	Kviesti į grupę vaikams įdomius žmones ir skatinti vaikus ką nors veikti drauge.
5-asis žingsnis	Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.	Paprašo auklėtojo pabūti ligoniu ir jį „gydo“: paklauso širdies ritmo, matuoja temperatūrą, „išrašo“ receptą. Auklėtojui paprašius, paguldo jį į „ligoninę“. Prieina prie auklėtojo ir sako: „Tomas ima žaislus iš lentynos ir mėto.“ Ir laukia auklėtojo atsakymo. Patvirtinus, kad žaislų mėtyti negalima, nubėga. Susijaudinęs atsisako deklamuoti eilėrašį per šventę, nors auklėtojas to ir prašo.	Vaikams prašant įsitraukti į jų žaidimus, atlikti antraeilius vaidmenis, palaikyti jų sumanymus, užduoti klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. Kalbėtis su vaikais apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai pažeidžiamos. Būti tinkamo elgesio modeliu vaikams. Kalbėti su jais apie tinkamą bendravimą su tėvais, broliais ir seserimis. Suprasti vaiko priešinimosi priežastį ir padėti jam įveikti kylančias problemas. Grupės vakaronėse skatinti deklamuoti eilėrašį kartu su šeimos nariais.
	Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.	Į grupę atėjusiems svečiams aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus.	Paskatinti vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakoti apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvoti jiems klausimų.
6-asis žingsnis	Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariausi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę.	Atėjęs iš namų auklėtojui pasipasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus. Vaikas pasako, kokio elgesio norėtų grupėje ir kartu su auklėtoju suformuluoja taisyklę. Vaikas paaiškina auklėtojui, kad dabar nenori piešti piešinio, pasako, kad nori žaisti statybų kampelyje.	Padėti vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. Kartu su vaikais sudaryti dienotvarkę, tartis dėl jos pakeitimų. Kartu kurti elgesio grupėje taisykles. Sudaryti galimybes vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais.

			Padėti vaikams išmokti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų).
	Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.	Vaikas pasako, kad nepažįstamas suaugęs žmogus gali būti negeras: gali ką nors pavogti, kur nors nusivežti vaiką, ką nors blogo jam padaryti. Pamokytas vaikas pasako, kad pasiklydęs pagalbos kreiptųsi į policininką, pardavėją ar kitą žmogų.	Aiškintis bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisyklės ir galimus pavojus. Išklaudyti vaikų pasakojamus atsitikimus su suaugusiais ir pasvarstyti, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.

SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS			
Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.			
Esminis gebėjimas. Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.			
ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.	Pamatęs kitą kūdikį, žiūri jam į veidą, bando paliesti akį, nosį, tempia už plaukų. Pravirksta, jeigu verkia kitas kūdikis, nusišypso, jei kitas kūdikis juokiasi.	Pasodinti kūdikius vieną šalia kito, duoti tokių pačių žaislų, skatinti bendrauti, tačiau stebėti, kad jie neužgautų vienas kito.
2-asis žingsnis	Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.	Atsistoja prieš kitą vaiką veidas į veidą, žiūri į akis, nusišypso. Paima žaislą ir meta, jeigu kitas jį paėmė ir metė. Būtinai nori raudonos mašinytės, jei kitas su tokia žaidžia.	Paskatinti vaikus žaisti greta. Komentuoti vieno ir kito norus, emocijas, veiksmus. Pagal galimybes parūpinti pageidaujamų žaislų. Paskatinti būti geranoriškiems vienas kitam.

		Ramiai žaidžia greta nepažįstamo vaiko, tačiau pastebėjęs, kad auklėtojo nėra šalia, sunerimsta ir bėga jo ieškoti. Bando atimti žaislą iš kito vaiko, kai šis jo neatiduoda, suduoda jam kastuvėliu.	Padėti vaikams pažinti grupės naujoką. Pristatyti jį kitiems. Skatinti pažaisti greta, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs. Stebėti vaikus, stabdyti netinkamus veiksmus ir paaiškinti, kodėl negalima taip elgtis.
3-iasis žingsnis	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą.	Vaikas stebi, ką daro kitas, pakartoja jo veiksmus.	Organizuoti žaidimus, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu.
	Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.	Vaikas ima tą patį arba tokį patį žaislą ir mėgdžioja kito veiksmus; tiesia žaislą kitam, nors ne visada jį atiduoda; rodo žaislą kitam; ima žaislą, su kuriuo žaidė ir jį paliko kitas; pakaitomis atlieka veiksmus su kitu, kiekvienas su savo žaislu arba tuo pačiu žaislu. Jei kitas nori atimti žaislą, jo nepaleidžia, bėga šalin, rėkia. Išmoksta pasakyti: „Nesimušk, man skauda.“ Graso piršteliu: „Nu, nu, nu“, jeigu mato kurį nors vaiką atimant kito žaislą.	Grupėje turėti po kelis tokius pačius žaislus. Pakomentuoti draugiškus vaikų veiksmus ir jausmus, pritarti ketinimui žaisti kartu, padėti įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. Užtikrinti vaiko saugumą. Paskatinti vaiką išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Atsiliepti į vaikų pagalbos prašymus. Padėti vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus.
	Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	Dažniau nei su kitais žaidžia su vienu vaiku.	Skatinti vaikus žaisti kartu, greta. Sukurti žaidimo vietas, kuriose vaikai žaistų vienas greta kito.

4-asis žingsnis	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą).	Vaikai supranta kito norą žaisti kartu. Žaidžia Giedrė su Akvile: – Ar nori būti mano vaikelis? – klausia Giedrė Akvilės. Ši linkteli galva. Prie jų prieina Matas. Stebi. – Matai, būk mano vyras. – siūlo Giedrė. – Gerai, – sutinka Matas.	Skirti pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudoti smėlio laikrodį, susitarimus ir kitus būdus, padedančius vaikams palaukti savo eilės. Paskatinti paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu.
	Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą.	Vaikas duoda žaislą kitam, jei šis labai jo nori. Sako: – Gerai, jei taip nori, imk raudoną mašinėlę. Aš paimsiu mėlyną. Vaikas palaukia savo eilės. Mergaitė supyksta: – Aš norėjau būti mama. Jos žaidimo draugė sutinka: – Gerai, tu dabar pabūk mama. Po to aš būsiu mama.	Komentuoti priimtinius ir nepriimtinius vaiko veiksmus, primenant elgesio taisykles. Mokyti pasakyti sau „ne“, kai norisi pasielgti netinkamai. Atkreipti dėmesį ir pagirti vaiko norą pasidalyti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. Įvairiose situacijose atkreipti vaiko dėmesį į jo veiksmų pasekmes kitam. Vengti lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“.
	Gali turėti vieną ar kelis žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	Akvilė kasdien laukia savo draugės, kol ši ateis į darželį, ir žaidžia su ja lėlių kampelyje.	Skatinti ir palaikyti vaikų draugystes.
5-asis žingsnis	Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia.	Pamatęs žaidžiančius vaikus, pasiprašo į žaidimą. Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti.	Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus.

	<p>Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas.</p> <p>Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu.</p> <p>Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui.</p> <p>Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui.</p> <p>Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos.</p>	<p>Vaikai palaiko vienas kito fantazavimą: – Pyp pyp, kur tu eini? Tuoj suvažinėsiu! – šaukia Motiejus. – Nesuvažinėsi, aš nematomas! – atšauna Matas.</p> <p>Vaikai stengiasi užjausti, suprasti kitą. Pamatęs, kad Saulius sudavė Motiejui, Tomas susirūpinęs stebi, kaip šis jaučiasi.</p> <p>Modestas dėmesingai klausosi, ką sako kitakalbis vaikas, norėdamas su juo pažaisti.</p>	<p>Siūlyti įvairios veiklos, turtinančių vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Pagiriant pastiprinti tinkamą, draugišką vaikų elgesį.</p> <p>Tarpininkauti vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje.</p>
	<p>Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.</p>	<p>Vaikai nuolat grupėje žaidžia po du ar kelis.</p>	<p>Pasiūlyti veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinti bendradarbiavimą.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja.</p>	<p>Į grupę kasdien atsineša vis kitą žaislą, kad galėtų su juo žaisti kartu su kitais. Leidžia kitiems pažaisti su savo žaislu. Po trumpo filmo, kuriame mama maudė kūdikį, vaikai tariasi dėl žaidimo veiksmų. Rūta sako: „Mums reikia vaiko odelę po maudymo patepti aliejumi. Mano mama taip daro.“</p>	<p>Sudaryti galimybes vaikams gauti naujų išpūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus.</p>

	<p>Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.</p>	<p>Vaikai derasi. Liana žaidžia su lėlyte. Prie jos prieina Eglė ir sako:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Liana, gal nori apsikeisti lėlių drabužiais? Aš tau duosiu savo, o tu man – savo. – Nežinau, mano gražesni. – Ir mano gražūs! – Nu, gerai, aš dar pažaisiu su savo drabužiais biškį. – Bet vėliau jau apsikeisim, gerai? – Gerai, bet labai vėliau. – Nu, nelabai, tik biškį. – Gerai. <p>Pasako, koks elgesys yra tinkamas, o koks – ne.</p>	<p>Atkreipti vaikų dėmesį į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda vaikams pasijusti laimingesniems. Paskatinti vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kurti taisykles, susitarimus, pasiryžtat jų laikytis.</p>
	<p>Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.</p>	<p>Pasako, kuris vaikas yra jo draugas.</p>	<p>Pasiūlyti veiklą, kuriose reikėtų ką nors daryti drauge. Kalbėtis apie draugus ir draugystę.</p>

PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinė nuostata. Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	<p>Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.</p>	<p>Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais. Paima didesnę indelį ir kelis kartus kantriai bando įdėti jį į mažesnę. Nepavykus didesnę indelį padeda, paima mažesnę ir įdeda jį į kitą.</p>	<p>Padrąsinti vaiką savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagirti, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodyti vaikui naujų veiksmų sunkumui įveikti. Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padėti jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga –</p>

		Vaikas bando užlįsti į tarpą tarp spintelės ir sienos. Spraudžiasi, daug kartų bando, tada pradeda rėkti, į pagalbą kviesdamas suaugusįjį.	aiškinti, kad to daryti negalima, nukreipti dėmesį, nuraminti.
2-asis žingsnis	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus.	Pamatęs užsuktą buteliuką, deda jį į burną, meta, paima, perdeda iš rankos į ranką, paglosto, sugniaužia. Stebi, kaip auklėtojas atsuka ir užsuka buteliuko kamštelį. Paima buteliuką ir bando kamštelį atsukti pats. Pavykus apsidžiaugia.	Drąsinti vaiką: „Tau pavyks!“ „Pabandyk kitaip!“ „Na, dar kartą!“ Rodyti vaikams būtinus veiksmų su daiktais būdus. Patarti, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. Komentuoti vaiko veiksmų ir auklėtojo demonstruojamų veiksmų pasekmes.
	Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos.	Bando sudėti korteles į joms skirtą dėžutę. Išima, įdeda, vėl išima, dalį įdeda. Po 5–6 veiksmų nueina šalin taip ir nepabaigęs sudėti kortelių.	Šiek tiek padėti vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas.
3-iasis žingsnis	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes.	Vaikas bando pastatyti aukštą bokštą iš kaladėlių. Dedant kaladėles ant viršaus, bokštas griūva. Vaikas nenusimena ir bando dar kartą. Dabar padaro tvirtą pagrindą iš didesnių kaladėlių. O viršuje kaladėlę ant kaladėlės deda tol, kol bokšto viršūnė vėl griūva. Vaikas bando dar kartą, kaladėles dėdamas atsargiau.	Skatinti vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jį drąsinti.
	Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūties, prašo pagalbos arba meta veiklą.	Meda gaudo jai metamą kamuolį. Mergaitė kamuolio nepagauna vieną, antrą, trečią kartą. Tada sako: – As nenoliu gaudyt.	Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausti paties vaiko: – Ką dar galima padaryti? – Kaip kitaip galima padaryti? Arba pateikti kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų.

4-asis žingsnis	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema.	Tomas pažiūri į dėlionę ir sako: – Čia bus sunku. Tokios dar nedariau.	Komentuoti vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus.
	Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus.	Vaikas sako: „Aš tai padarysiu“ ir bando tol, kol pavyksta arba sugalvoja kitaip.	Vaikams susidūrus su problema, skatinti juos prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau.
	Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	Mergaitė pripila pilną kibirėlį smėlio ir nori nunešti draugei. Tačiau kibirėlis per sunkus, ji jo nepakelia. Tada mergaitė išpila smėlį ir iš naujo pripila tik trečdalį kibirėlio. Smėlį nuneša draugei. Vaikams trūksta mašinėlių lenktynėms organizuoti. Jie kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	Drąsinti vaikus kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos. Padėti vaikams įveikti sunkumus, tariantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus.
5-asis žingsnis	Retsykiausiai pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus.	Imasi kurti darbelį iš popieriaus, kurį reikia tiksliai lankstyti ir kirpti, bet nėra tikras, ar jam pavyks. Nepavykus tinkamai perlenkti, ima kitą lapą ir bando dar kartą.	Siūlyti vaikams sudėtingos veiklos, drąsinti jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais.
	Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių.	Susipykęs su draugu, po kurio laiko bando išspręsti nesutarimą – pasiūlo savo atsineštą žaislą, pakviečia žaisti, leidžia pasirinkti norimą vaidmenį.	Skaityti kūrinį apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes.
	Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	Bandė nutapyti paveikslą, bet pridėjo per daug juodos spalvos, paveikslas pasidarė murzinas. Vaikas samprotauja: „Nieko, nutapysiu kitą.“	Kai vaikai susiduria su problema, paprašyti visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padėti vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes.
6-asis žingsnis	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė.	Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai	Užduoti vaikams atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą:

		sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles.	<ul style="list-style-type: none"> – Kas atsitiko? – Kaip tu jautiesi? – Kaip jaučiasi kiti?
	Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų.	<p>Pasako, kaip jausis kitas vaikas, jei kas nors suplėšys jo piešinį.</p> <p>Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja.</p> <p>Išvardija kelias savo grupei būdingas problemas.</p>	<p>Vaikui susidūrus su problema, klausti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ką tu darei? – Ar tai padėjo įveikti problemą? – Ką dar galima daryti? – Ar tai padės įveikti problemą?
	Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	Bando iš popieriaus išlankstyti lėktuvėlį. Iš pradžių lanksto, kiek prisimena. Po to paima draugo padarytą lėktuvėlį, jį apžiūrinėja ir bando išlankstyti. Nepavykus paprašo draugo, kad jam parodytų, kaip lankstyti.	Siūlyti vaikams probleminių užduočių, kurias įveikti turėtų jie patys.

INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Vertybinė nuostata. Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas. Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais.	Turi mėgstamus žaislus. Laikydamosis sienos nueina prie žybsinčių, skambančių, spalvotų kubelių. Po to per pusę grupės nuropoja prie kamuoliuko.	Pastebėti vaiko rodomą iniciatyvą ir ją palaikyti. Stebėti ir pasidžiaugti vaiko daug kartų kartojamais veiksmais, rodančiais jo atkaklumą.
	Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškdamas, duodamas žaislą kitam	Tiesia kamuoliuką auklėtojai, žiūri į akis, šypsosi. Žaidžiant žaidimus	Priimti vaiko siūlomus žaidimus. Žaisti žaidimus su vaiku tol, kol jis to nori.

	paskatina su juo žaisti; išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	„Bėga bėga pelytė“, plodamas katutes tiesia delniuką suaugusiajam, prašydamas jį pakartoti.	Siūlyti žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo (pvz., sukaišioti detales į atitinkamas ertmes ir kt.).
2-asis žingsnis	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų. Savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos.	Atkakliai bando užsegti didelę sagą: pabando, nepavyksta, vėl pabando, pagaliau įspraudžia sagą į kilpą ir apsidžiaugia. Kelis kartus užsega ir vėl atsega sagą. Prieš kelias dienas matė, kaip kirpėja kirpo sesutę, todėl ima šukas ir šukuoja lėlę. Žaidžia su muzikiniu žaislu, tačiau išgirsta su mašinėle burzgiantį draugą. Kurį laiką stebi, kaip šis žaidžia. Netrukus vėl pradeda spaudyti muzikinio žaislo mygtukas.	Pabūti greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų – tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubėti padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai.
	Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus.	Stebi, kaip auklėtojas stato bokštelį ir pats ima kaladėles, stato panašų bokštelį.	Žaisti, ką nors veikti vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą.
	Veiksmiais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.	Vaikas veda auklėtoją prie žaisliuko – iššokančios varlytės. Rodo, kad reikia varlytę įdėti į vidų, uždengti dangtelį ir po to jį atidengti, kad varlytė iššoktų. Po daugelio bandymų pats išmoka įdėti varlytę ir atidaryti dangtelį. Rodo nepasitenkinimą, kai stumiamos durys neatsidaro, rėkia, reikalaudamas pagalbos.	Kantriai padėti vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmiais. Padėti vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo.
3-asis žingsnis	Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą,	Sudėlioja visas formules į jų lizdus. Jas išima ir vėl sudėlioja. Pasilipa ant	Pasirūpinti saugia aplinka grupėje, lauke. Auklėtojui pačiam žaisti įvairius sensorinius

	pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą.	kėdės, kad pasiektų žaislą, padėtą ant palangės. Deda dėlionę nepaisydamas šalia keliamo vaikų triukšmo.	žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Skatinti vaikus pastatyti bokštelių, baigti sudėti dėlionę. Siūlyti vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai.
	Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą.	Ilgai tyrinėja naują žaislą. Ilgam susitelkia bandydamas užsegti sagas, suvarstyti batų raištelius, dėlioja dėliones, konstruoja. Užsimerkęs sukasi ratu tol, kol nugriūva.	Nuolat praturtinti grupę kuo nors nauju, pasiūlyti vaikams naujų žaidimų. Neišleisti vaikų iš akių.
	Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	Atkakliai tvirtina, kad nenori miegoti.	Kai tik įmanoma, palaikyti vaiko norus, patraukliai pasiūlyti jiems pakeisti neigiamą nuomonę.
4-asis žingsnis	Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.	Rodo iniciatyvą vadovauti sugalvotam žaidimui ir buria kitus vaikus. Mergaitė nueina į lėlių kempelį. Pamato žaidimų draugę ir klausia: „Giedre, ar nori žaisti namus?“	Palaikyti vaikų veiklos sumanymus, padėti juos išplėtoti, įgyvendinti.
	Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei.	Motiejus noriai dalyvauja suaugusiojo organizuojamoje „Ryto rato“ veikloje.	Pasiūlyti vaikams veiklos dviese, grupelėje ar su visa grupe.
	Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padaršimo.	Valerija randa išėitį, susidūrusi su kliūtimi. Mergaitė piešia. Pasiėmusi teptuką merkia į guašą, tepa ant popieriaus. Dažus sunku tepti ant lapo. Vėl merkia teptuką į guašą – vėl tepa, dar kartą tepa. Teptukas vos slysta lapu. Valerija ima spausti teptuką, dažus vis tiek sunku tepti. Besidairydama	Palaikyti vaikus, kurie bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubėti teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padėti surasti išėitis, sprendimus. Pastebėti ir palaikyti vaiko iniciatyvą atlikti nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugtis vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisėgti.

		<p>pamato, kad ant stalo stovi indelis su vandeniu. Indelį prisitraukia prie savęs. Teptuką pašlapina į vandenį, tada merkia į dažus ir vėl piešia ant lapo. Pastebi, kad dabar teptukas slysta lengvai.</p>	
5-asis žingsnis	<p>Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.</p>	<p>Patys sugalvoja žaidimą ir ilgai jį plėtoja. Daiva ir Ema pačių sugalvotą žaidimą „Ragana gauda“ žaidžia 13 minučių. Giedrė ir Matas pačių sugalvotą žaidimą „Gaminame maistą“ žaidžia 32 minutes.</p>	<p>Skatinti vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą.</p>
	<p>Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai.</p>	<p>Auklėtojui pasiūlius veiklą patys pasirenka, kaip, pvz., pieš mamytės portretą: vieni jį piešia spalvotais pieštukais, kiti tapo guašu, tretis – kreidelėmis. Kiekvieno mamytė vis kitokia.</p>	<p>Veiklą vaikams pasiūlyti tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūlyti uždarų užduočių, kuriose auklėtojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius.</p>
	<p>Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.</p>	<p>Simonas nori pasidaryti robotą, suklijuodamas dvi dėžutes. Patepa klizais, tačiau jos nesulimpa. Pritepa daugiau klizų – dėžutės nesusiklijuoja. Po kurio laiko vaikas kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.</p>	<p>Pagalbą vaikui teikti ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų.</p>
6-asis žingsnis	<p>Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.</p>	<p>Žaidžia ilgą laiką trunkančius kūrybinius žaidimus. Vaikai visą savaitę žaidžia žaidimą apie geručius ir blogiukus.</p>	<p>Sudaryti sąlygas grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų.</p>

	Susidomėjęs ilgesniam laikui išitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam išitraukti į jo paties sugalvotą veiklą.	Auklėtojo pasiūlytą veiklą – pasidaryti draugo siluetą ir jį išgražinti – vaikai pradėjo ryte, tęsė po pietų ir baigė tik kitą dieną. Prie vaikai įdomios auklėtojo pasiūlytos veiklos grįžta, kol ją baigia (pvz., pasidaro Užgavėnių kaukes).	Pasiūlyti vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti.
	Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisėkus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	Tomas nori sukonstruoti raketą. Tačiau jam neišeina. Tada jis kreipiasi į Nerijų, kuris jam padeda.	Skatinti vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūlyti vaikams kruopštumo, susikaupimo reikalaujančių darbų, pvz.: įverti siūlą, įsiūti sagą, prisukti veržlę ir pan.

PAŽINIMO KOMPETENCIJA

Pažinimo kompetencija apima domėjimąsi viskuo, kas supa vaiką: gamta, jos reiškiniais, žmonėmis ir jų jausmais, darbu, kūryba, daiktais, technika, įvairia veikla ir pan. Ugdoma vaikų saviraiška, mąstymo pradmenys, skatinamas poreikis tyrinėti ir atrasti, keisti, kurti siekiant užbaigti iki galo pradėtą darbą ar sumanymą. Kompetencija apima šias vaiko pasiekimų sritis: Aplinkos pažinimas (10 sritis), Skaičiavimas ir matavimas (11 sritis), Tyrinėjimas (15 sritis), Mokėjimas mokytis (18 sritis).

APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinių nuostata. Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas. Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.	Apžiūrinėja naują aplinką, savo rankas, paduotus daiktus, trumpam atkreipia dėmesį į save veidrodyje. Liečia, ragauja, uodžia, krato, daužo daiktus, žaislus. Bando pasiekti, paimti, paliesti, paragauti, pauostyti, pajudinti,	Aplinkoje turėti žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais kūdikiai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. Vaikui rodyti jo atvaizdą veidrodyje. Vaikui padėti pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar iš toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą.

		<p>sudėti vienas prie (ant) kito žaislus ar kitus daiktus.</p>	<p>Liesti vaiką, švelniai, saugiai imti ant rankų. Parodyti, kad dalijamės su kūdikiu malonumais ir atradimais.</p>
<p>2-asis žingsnis</p>	<p>Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).</p>	<p>Pamėgdžiodami suaugusiuosius bando šukuotis, valgyti su įrankiais, šluostyti stalą, pašerti naminių gyvūną, palaistyti augalą ir pan.</p>	<p>Skatinti vaikus išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Parodyti, kaip tai daryti, įvardyti, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. Skatinti vaikus ir jiems padėti pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Inicijuoti klausimus apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, ir atsakyti į juos. Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip dviejų ar trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito, pvz. dėlionės, kaladėlės. Suteikti progą dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnėlius. Pratinami plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan.</p>
<p>3-iasis žingsnis</p>	<p>Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, laiko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.</p>	<p>Kalbėdami taisyklingai pavadina kai kuriuos dažniau sutinkamus augalus ar gyvūnus, savo kūno dalis. Atkreipia dėmesį į nematytus daiktus, klausinėja kaip vadinasi, kas tai yra, ar galima pasiimti ir pan. Pasako kai šilta ar šalta. Padeda prižiūrėti naminius augalus ar gyvūnus, klausia, ką jie mėgsta, kodėl, kitaip rodo susidomėjimą. Džiaugiasi pamatę savo pažįstamą aplinką (darželį, namą kuriame gyvena), orientuojasi darželyje. Vardija šeimos narius, pasako</p>	<p>Skatinti vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodyti paveikslėlius, skatinančius apie juos kalbėti. Sudaryti galimybę prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminių gyvūną. Skatinti kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ēda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Mokyti savo kūno dalių pavadinimų, aptarti jų paskirtį ir priežiūrą. Rodyti kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendrauti su kiekvieno vaiko artimaisiais.</p>

		savo vardą ir pavardę, parodo ir pasako kiek turi metų.	
--	--	---	--

<p>4-asis Žingsnis</p>	<p>Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės kurioje gyvena, pavadinimus savo vardą ir pavardę.</p> <p>Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius.</p> <p>Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus.</p> <p>Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).</p>	<p>Pastebi gyvūnus, jų išskirtinius bruožus (kailis, uodega, nagai, spalva ir pan.), klausia vardo, ką valgo ir pan. Bando paliesti augalo lapus, medžio žievę, pauostyti žiedą, paragauti.</p> <p>Stebi, kas atsitiks judinant daiktus (pučiant, traukiant, stumiant, supant, sukant, skandinant). Tyrinėja medžiagų savybes: sušlapina, plėšia, minko ir pan.</p> <p>Žiūri filmus apie gamtą, gyvūnus, paveikslėlius knygoje, nuotraukas, patys aiškina, ką mato, klausia.</p>	<p>Sudaryti galimybę stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrėti paveikslėlius ir klausyti skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus, patiems dalyvauti juos prižiūrint. Skatinti vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ir augalų kūno dalis, išvaizdą, pie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaiškinti, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių.</p> <p>Skatinti stebėti dienos orus, metų laikus, gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaryti galimybę ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje ir kt.</p> <p>Sudaryti galimybę tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant.</p>
----------------------------	---	--	--

<p>5-asis žingsnis</p>	<p>Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus.</p> <p>Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti 9pvz. ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra.</p> <p>Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas.</p> <p>Moka pasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus.</p> <p>Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, valgyklą.</p> <p>Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.</p>	<p>Tyrinédami gamtoje stengiasi elgtis atsargiai. Domisi gyvūnų jaunikliais, jų panašumu į tėvus, elgsena, sako, kad nori turėti globotinį.</p> <p>Mėgsta išvykas į gamtą, muziejų, tėvų darbovietes. Išvykose rodo susidomėjimą, stengiasi nepamiršti atlikti mažas užduotis, aktyviai dalyvauja aptariant, ką patyrė, išsiaiškino.</p> <p>Ne tik dalyvauja pokalbiuose apie orą, stebi metų laikų kaitos požymius, bet klausia apie mums neįprastus gamtos reiškinius, katastrofas, kurios vyksta pasaulyje.</p> <p>Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi žaislais, pareigomis, idėjomis, tariasi dėl jų įgyvendinimo.</p> <p>Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, muziką, nesudėtingą vaizdinę informaciją.</p> <p>Kalba apie tai, kuo bus suaugę. Stebédami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius</p>	<p>Organizuoti vaikų išvykas į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus padėti vaikams sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t.t.), piešinių, paveiksliukų, bukletų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą galima mokytis grupuoti pagal požymius.</p> <p>Vaikams sukurti situacijas aiškintis (ragauti), kaip daržovės, uogos, vaisiai vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių nelabai.</p> <p>Vaikams suteikti progą išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz. ratai, skridinai, magnetai, supynės.</p> <p>Skatinti domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodyti, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Įtraukti į pasiruošimą joms visus vaikus, sudaryti sąlygas jiems dalyvauti, klausytis vaikų idėjų ir padėti jas įgyvendinti, stengtis, kad būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai.</p>	<p>Skirsto gyvūnus ir augalus pagal išorinius požymius (pvz. kūno dangą, galūnių, snapo, lapų, žiedų, kamienu formą, spalvą). Kalba apie tai, kur gyvena laukiniai ir</p>	<p>Sudaryti vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t. y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt.</p> <p>Organizuoti netolimas išvykas. Pagal galimybes keliauti</p>

	<p>Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą.</p> <p>Pasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui.</p> <p>Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius.</p> <p>Pasako tėvų profesijas, žino savo namų adresą.</p> <p>Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą.</p> <p>Skiria ir pavadina suaugusių profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (priedais, transportas, įrenginiai).</p> <p>Domisi kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė.</p> <p>Pasakoja apie tradicijas ir šventes.</p> <p>Pradedą jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus.</p> <p>Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą,</p> <p>Mokosi rūšiuoti atliekas.</p>	<p>naminiai gyvūnai (tvartas, miškas, zoologijos sodas, vanduo).</p> <p>Mėgsta ruošti daržovių, vaisių salotas.</p> <p>Moka nusakyti daikto pagaminimo seką (pvz., iš avių gaunama vilna, verpiami siūlai, mezgamos pirštinės).</p> <p>Klausinėja apie dangaus kūnus, ieško informacijos apie juos knygoje, internete.</p> <p>Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spalvas, skiria, kokios atliekos į kurį metamos.</p> <p>Pasakoja, kur dirba tėveliai, apie giminę, šeimos šventes.</p> <p>Randa žemėlapyje gimtąjį miestą, kur gyvena seneliai ir kt.</p> <p>Moka parodyti žemėlapyje Lietuvą, Vilnių, savo miestą, pažįsta Lietuvos vėliavą, herbą.</p> <p>Noriai išbando senovinius daiktus (pvz., lygina kočėlu, muša sviestą ir kt.). Moka palyginti ir įvardyti dabartinės buitinės technikos pranašumus.</p> <p>Žino tradicines šventes, noriai joms ruošiasi.</p>	<p>pėsčiomis ir autobusais.</p> <p>Kartu su vaikais atlikti nesudėtingus bandymus, pvz. tirpinti medžiagas, daiginti sėklas ir pan.</p> <p>Siūlyti vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublį.</p> <p>Supažindinti su giminės medžiu.</p> <p>Ekskursijos į tėvų darbovietes. Kviesti tėvelius papasakoti apie savo profesiją.</p> <p>Turėti grupėje kampelį su Lietuvos atributika.</p> <p>Supažindinti vaikus su senoviniais rakandais, leisti juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika.</p> <p>Švęsti tradicines šventes.</p> <p>Naudoti vaizdo įrašus apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse ir kt.), fotoalbumus apie gamtą, kalbėtis apie tai, ką jose pamatė.</p> <p>Skirti užduoteles vaikui stebėti žvaigždes žiemą ryte einant į darželį ir pasakoti. Stebėti su vaikais įvairius gamtos reiškinius.</p> <p>Supažindinti su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūlyti daryti įvairius darbelius iš jų.</p> <p>Siūlyti stalo žaidimų, įvairių lotų.</p> <p>Siūlyti vartyti žurnalus.</p>
--	---	---	---

SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Vertybė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas. Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradeda suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

ŽINGSNIS	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Skaičiavimas Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne).	Noriai įsitraukia į žaidimą „Slėpynės“. Žaislui pasislėpus, atidžiai stebi vietą, kur žaislas ką tik buvo. Kalbinamas gestais, mimika parodo, kad žaislo nėra (pasislėpė). Žaislui pasirodžius, džiaugiasi, krykštuoja. Norą dar pažaisti išreiškia ir veiksmais (ima suaugusį už rankos ir tempia ar pats šliaužia ten, kur žaislas prieš tai jau buvo pasirodęs).	Žaisti tą patį žaidimą (pvz., „Slėpynės“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinti vaiką, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“ bei juos palydint atitinkamais gestais, mimika (pvz., pritariant – palinksėti galva, nusišypsoti, nepritariant – papurtyti galvą, susiraukti).
	Matavimas Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.	Siekia netoliese padėtų žaislų; pirštais ima smulkius daiktus, išskėstom rankom – didelius daiktus; valgo šaukštu; stebi, kas atsitinka, kai ką nors sugriauna, išardo. Paprašytas parodyti, kaip rieda kamuoliukas, bando jį paridenti. Iš dviejų spalvų kamuoliukų atneša prašomos spalvos kamuoliuką.	Žaisti tuos pačius žaidimus su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinti – nutolinti, paslėpti – parodyti, sugretinti. Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daryti pauzes, vis pakartoti žodžius, jei norime, kad vaikas juos įsidėmėtų.
2-asis žingsnis	Skaičiavimas Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų).	Paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. Norėdamas pasakyti ar parodyti, kad ko nors yra daug, ištiesia rankytes į šonus.	Klausytis ir teatralizuoti žaidimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštkus ar žaisti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama, randama dar ir dar... (pvz., eilėraštkai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną).
	Matavimas Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta	Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais: paima indelį, kelis kartus kantriai bando įdėti jį į pasirinktąjį; nepavykus indelį padeda, paima kitą ir	Sukurti aplinką, kurioje vaikas galėtų vartyti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visai eksperimentuoti su spalvomis,

	<p>anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.</p>	<p>vėl bando įdėti į turimą indelį. Iš kelių dėžutės skylių suranda tą, pro kurią pralįstų paimta kaladėlė. Tokios pat spalvos ar formos daiktus sudeda į atskiras dėžutes. Prisimena, kas paslėpta knygelės puslapio langelyje ir sava kalba tai išreiškia. Atneša prašomo dydžio (didelį arba mažą) kamuolį.</p>	<p>dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domėtis, ką veikia vaikas, jį kalbinti. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, skatinti vaiką juos įsidėmėti.</p>
<p>3-iasis žingsnis</p>	<p>Skaičiavimas Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą.</p> <p>Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.</p>	<p>Pasako, kiek turi metukų. Pastebi, jei kas suklysta, paprašytas paimti vieną daiktą.</p> <p>Žaislus, daiktus sudėlioja, surikiuoja į eilę (pvz., iš kėdučių sustato traukinuką). Nudažo juostelę kaitaliodamas dvi spalvas.</p>	<p>Duoti vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokyti paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausti, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan.</p> <p>Teatralizuoti daineles, pasakas, žaisti žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“).</p>
	<p>Matavimas Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus.</p> <p>Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir</p>	<p>Kaladėlių krūvelėje randa tos pačios spalvos, formos ar dydžio detalę. Parodo, kurie du iš 4–5 paveikslukų yra tokie patys. Dviejuose paveikslėliuose randa 3–4 slypinčius skirtumus. Visaip bandydamas suranda reikiamą dėlionės detalę.</p> <p>Bando pastatyti bokštą iš skirtingo dydžio kaladėlių: bokštui sugriuvus, daro bokšto pagrindą iš daugiau</p>	<p>Vartyti knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatinti vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaryti galimybes rūšiuoti daiktus.</p> <p>Leisti eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą,</p>

	<p>pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.</p>	<p>(didesnių) kaladėlių, viršuje esančias kaladėles dėlioja atsargiau.</p>	<p>nutiesti ilgesnį kelią ir pan.</p>
<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Skaičiavimas Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja.</p> <p>Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...).</p>	<p>Atsakydamas į klausimą „Kiek?“, vartoja žodžius „daug“, „vienas“, „nė vieno“. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. Paveikslėlyje suranda trims meškiukams po puodynėlę medaus. Dėliojant dėlionę vis pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis. Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“ (pvz., sako: „Aš bėgsiu pirmas, tu bėgsi antras. Aš atėjau į darželį pirmas, o tu – po manęs!“).</p>	<p>Naudoti paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipti dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausti „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaisti su vaiku domino</p> <p>Teatralizuoti daineles, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi (pvz., meškučiai iš pasakos „Du godūs meškučiai“ gali dalytis iš popieriaus iškirptą sūrį).</p>
	<p>Matavimas Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą.</p>	<p>Paveikslėlyje randa visus vienos formos daiktus. Iš krūvelėje padėtų trijų spalvų kaladėlių pastato tris skirtingų spalvų bokštelių. Iš skritulio, kvadrato, trikampių formos popieriaus gabaliukų sukomponuoja įvairius daiktus (pvz., mašiną, namą ir pan.). Randa reikiamą dėlionės detalę; iš kaladėlių, molio, smėlio ir pan. padaro stebėto daikto modelį.</p>	<p>Mokyti apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuoti supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio (pvz., paprašyti atrinkti vienodos spalvos, bet skirtingos formos ar dydžio daiktus). Leisti vaikui manipuliuoti daiktas padėti šalia, uždėti ant, įdėti į ir pan.),</p>

	<p>Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais.</p> <p>Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą.</p> <p>Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn.</p> <p>Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.</p>	<p>Pridėdamas vieną šiaudelį prie kito, nustato, kuris šiaudelis iš trijų yra vidutinio dydžio ir jį padeda tarp trumpiausio ir ilgiausio. Paklaustas apie kambario ilgį, išmatuoja jį žingsniais; išrikiuoja kamuolius nuo mažiausio iki didžiausio. Pasako, kad katinėlis yra mažesnis už šuniuką.</p> <p>Parodo, kur jo kūno priekis, nugarą. Paprašytas paeina tris žingsnius į priekį.</p> <p>Žino, kad naktį jis miega, dieną būna darželyje. Pasako, kad žiema ateis po to, kai nuo medžių nukris lapai.</p>	<p>Prašyti palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuoti supratimą, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus.</p> <p>Žaisti judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu (pvz., žaidimas „Diena – naktis“, „Šilta – šalta“).</p> <p>Kalbėtis apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant gamtoje, atkreipti dėmesį į metų laikams būdingus požymius.</p>
5-asis žingsnis	<p>Skaičiavimas</p> <p>Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“</p>	<p>Suskaičiuoja, kurių paukščių paveikslėlyje yra daugiau: skrendančių į kairę ar į dešinę. Paima prašomą (reikiamą) kortelių skaičių. Skaičiuodamas ir vedžiodamas pirštu įsitikina, ar žaidimo pradžioje visi žaidėjai paėmė po tiek pat kortelių. Geba žodžiais paaiškinti, ką reikėtų daryti, kad visi turėtų po lygiai.</p>	<p>Prieš pradėdant žaisti stalo žaidimą, paklausti vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinti vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan.</p>

	<p>Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius.</p>	<p>Nuspalvina dryžiukais paveikslėlyje pavaizduotą zebra. Serviuoja stalą. Suveria pakaitomis dviejų spalvų karoliukus. Paeiliui dėlioja trikampus ir kvadratus. Išklausęs pasakos, kurioje du–trys veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į tokius klausimus, kaip: „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“, „Kas atėjo pirmas?“</p>	<p>Pasiūlyti vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbėtis su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“).</p>
	<p>Matavimas Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginis matu (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis –</p>	<p>Žaisdamas daiktų loto, randa reikiamos spalvos kortelę. Nuspalvina trikampus viena, o stačiakampius – kita spalva. Serviuoja stalą. Surikiuoja vaikus nuo mažiausio iki didžiausio. Balsu samprotauja, kad tėtis yra aukštesnis už vaiką, du obuoliai yra beveik tokios pat masės (tiek pat sveria) ir pan.</p>	<p>Žaisti stalo žaidimus. Karpyti, paišyti, spalvinti trikampus, stačiakampius. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kurti aplikacijas, ornamentus, šventinę atributiką, įvairius daiktus, kuriais galima papuošti aplinką. Skatinti vaiką naudoti sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupti tvermės dėsniumi suvokti reikalingą patyrimą (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą).</p>

	žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai.		
	Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan.	„Rašo“ laišką Kalėdų seneliui iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Paprašytas paima priešais save esantį daiktą, palenda po stalu, įropoja į kalniuką, užlipa ant suoliuko.	Kartu skaityti knygeles, „rašyti“ laiškus. Žaisti judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius (pvz., žaidimas „Lobio ieškojimas“).
	Pradeda suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.	Pasakodamas, ką veikė vakar, kalba būtuojų laiku, o ką veiks rytoj – būsimuoju laiku.	Domėtis, ką vaikai veikė vakar, kalbėtis apie tai, kas bus rytoj. Žaisti žaidimus, padedančius suvokti laiko trukmę (pvz., auklėtojai garsiai skaičiuojant iki 10, vaikai turi sustoti į ratą).
6-asis žingsnis	Skaičiavimas Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: (daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis.	Suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dvejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime. Pavaizduoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių. Pasako, kuriame iš dvejų rinkinių yra daugiau (mažiau) elementų. Objektų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. Pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas.	Skatinti vaiko norą sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leisti pasirinkti vaikui įdomius, suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuoti svarbius matematikos mokymuisi vaizdinius. Skatinti vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas, apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui).

	<p>Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.</p> <p>Matavimas Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą.</p> <p>Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.)</p>	<p>Randa garsų, judesių, spalvų ir kt. sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem trimis elementais. Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę.</p> <p>Pasako, kad mamos karoliai suverti iš rutuliukų, langas yra stačiakampio formos, saulė – apvali. Atrenka vienodas lego detales. Randa daiktą, kuris dydžiu, forma arba spalva skiriasi nuo kitų padėtų ar pavaizduotų daiktų.</p> <p>Norėdamas sužinoti, kuriai lazdelei – ilgai ir plonai ar trumpai ir storai – buvo sunaudota daugiau plastilino, abi lazdeles ar vieną jų transformuoja į formą, kuri leistų jas kaip nors palyginti. Pasiūlo būdą atstumui išmatuoti.</p>	<p>Mokyti vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūlyti kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus.</p> <p>Skatinti vaiką aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras.</p> <p>Matuoti pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūlyti veiklą, formuojančią supratimą apie tvermės dėsnį (pvz., sudaryti sąlygas eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaryti sąlygas atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūlyti žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuoti ir plėsti vaiko žodyną, reikalingą dalinant idėjomis apie daiktų dydžių santykius („didesnis“, „mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.).</p>
--	---	---	--

	<p>Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt.</p> <p>Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).</p>	<p>Keičia judėjimo kryptį pagal žodinių nurodymą arba simbolius (pvz., randa kelią, kai maršrutas žymimas rodyklėmis). Sudaro maršruto planą. Papasakoja, kaip daiktai išsidėstę nuotraukoje.</p> <p>Žino savaitės trukmę, jos dienų seką; apibūdina metų laikus pagal pokyčius gamtoje, atliekamus darbus; pasako, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę, metus.</p>	<p>Pasiūlyti veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti.</p> <p>Žaisti žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipti vaiko dėmesį į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinti dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbėtis apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.</p>
--	--	---	---

TYRINĖJIMAS

Vertybinė nuostata. Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

Esminis gebėjimas. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus, (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	<p>Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus.</p> <p>Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais).</p>	<p>Vaikai siekia paimti žaislus ir daiktus, juos liečia, apžiūrinėja, kiša į burną. Tai pirmieji tyrinėjimo žingsniai.</p> <p>Vaikai juda, kartoja judesius, praktikuojasi.</p>	<p>Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikyti žaidimo priemonėmis. Kūdikiui sudaryti galimybes žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti.</p> <p>Vaikus paguldyti ar pasodinti taip, kad jie galėtų plačiai matyti aplinkui – stebėti kitus vaikus ir su jais bendrauti.</p> <p>Sudaryti sąlygas patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdvės viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius – šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų.</p> <p>Vaikams pajusti ir tyrinėti duoti įvairių medžiagų, formų, skatinti žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelis kartus.</p>
2-asis žingsnis	<p>Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti.</p>	<p>Vaikai tyrinėja viską, kas yra aplinkui, jie ima, judina, liečia, stebi, klauso, bando sudėti ar išardyti, didžiuojasi, kai pavyksta, noriai bendrauja su artimais žmonėmis ir vaikais.</p>	<p>Vaikams sudaryti sąlygas aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo, nepertraukia.</p>

	Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	Kartoja tą patį žaidimą, prašo dar kartą paskaityti tą pačią knygutę, pažiūrėti filmuką ar paveikslėlį.	Duoti įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. Jiems sudaryti sąlygas naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus. Jau nuo mažumės mokyti atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos, yra giminingos.
3-iasis žingsnis	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	Skaičiuoja, dėlioja tam tikra tvarka daiktus, bando padėti į vietą, savaip tvarkyti žaislus, mielai padalija ką nors kitiems po lygiai, pasidalina per pusę. Bando išardyti žaislus, pažiūrėti, kas yra jų viduje. Varto knygas, vaizduoja, kad skaito, kalba apie tai, ką mato paveikslėliuose.	Skatinti manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. Sudaryti galimybes surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. Pateikti knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. Skirti laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam.
4-asis žingsnis	Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko.	Žaidimui bando panaudoti įvairius daiktus, kartais mieliau žaidžia su artimiausios aplinkos daiktais nei žaislais ir išradingai juos panaudoja.	Ugdymo programą ir aplinką kurti taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų.

	<p>Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.).</p>	<p>Grupuoja daiktus tam tikra tvarka, gali padėti suaugusiesiems tvarkyti kambarius ar dirbti kitus darbus.</p>	<p>Skatinti nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius.</p>
5-asis žingsnis	<p>Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos).</p> <p>Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti.</p> <p>Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.</p>	<p>Samprotauja apie daiktų naudojimą, bando paaiškinti, kokios jų savybės padaro juos tinkamus.</p> <p>Dalyvauja, stebi, kai atliekami bandymai, patys bando, pvz., sumaišyti medžiagas, išardyti daiktus.</p> <p>Pastebi ir pasako, parodo, kaip pasikeitė gamta ir samprotauja su kuo tai susiję, pvz., medžiai pagelto, nes buvo šalna.</p>	<p>Vaikus skatinti stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus.</p> <p>Sudaryti galimybę suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldainių imti, kad visi gautų po lygiai.</p> <p>Skatinti pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinti paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. Vaikams pateikti tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį.</p>
6-asis žingsnis	<p>Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami.</p>	<p>Stebi ir komentuoja reiškinius, vykstančius gamtoje ir aplinkoje.</p> <p>Atlieka nesudėtingus bandymus (pvz., stebi, kaip tirpsta ledas, dega žvakė, plaukia ar skęsta įvairūs daiktai, magnetas traukia metalinius daiktus).</p>	<p>Sudaryti sąlygas ir skatinti tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes.</p> <p>Siūlyti atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą.</p> <p>Vykdyti projektinę veiklą, skirtą ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą).</p>

	<p>Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti.</p> <p>Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse.</p> <p>Aktyviai tyrinėjami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybės išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą).</p> <p>Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus.</p> <p>Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų.</p> <p>Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, juos tiksliai grupuoja ir klasifikuoja.</p>	<p>Stebimo objekto pasikeitimus fiksuoja lentelėje.</p> <p>Domisi gamtos reiškiniams, prietaisų veikimu ir kt., aktyviai klausinėja.</p> <p>Stebėdamas aplinką, atpažįsta akivaizdžius daiktų, gyvūnų, augalų grupių panašumus ir skirtumus, juos aptaria.</p>	<p>Mokyti vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan.</p> <p>Grupėje turėti mikroskopą ir kitus galimus prietaisus, skirtus tyrinėti, mokyti ir skatinti vaikus jais savarankiškai naudotis.</p> <p>Skatinti vaikus, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti.</p>
--	--	--	---

MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybinių nuostatų. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko. Esminis gebėjimas.

Esminis gebėjimas. Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, sprendžiamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

ŽINGSNIS	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.	Sutelkia dėmesį į žaislus, daiktus, žmones, reaguoja kūno judesiais, mimika, garsais, šypsena. Žiūrėdamas į besišypsancio suaugusiojo veidą ir pats pradeda šypsotis. Stebi ir kartoja garsus, judesius. Žaislus deda į burną, ima, meta, perima iš rankos į ranką, barškina, daužo.	<p>Palaikyti priežiūros tvarką kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai.</p> <p>Kalbinti kūdikį, rodyti jam įdomius žaislus ar daiktus, sudaryti galimybę judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta, girti.</p> <p>Maitinant, maudant, žaidžiant su kūdikiu kalbėtis su juo, rodyti ir įvardyti daiktus, veiksmus su žaislais.</p> <p>Parūpinti žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais.</p>
2-asis žingsnis	<p>Nori naujų išpūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus.</p> <p>Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.</p>	<p>Juda spontaniškai ir turėdami tikslą ką nors pasiekti, pajudinti, pabandyti. Tai daro sutelkęs dėmesį, nors pamatęs, pvz., naują žaislą, lengvai pereina prie kitos veiklos.</p> <p>Mėgsta kelis kartus iš eilės žiūrėti, klausytis to paties, pvz., skaitomos pasakos, dainos ar filmuko.</p> <p>Pastebėję suaugusiuosius, vyresnius ar bendraamžius vaikus ką nors darant, patys bando daryti taip pat. Klausia: „Kas čia?“ „Kur?“, prašo parodyti.</p>	<p>Pripažinti, kad viskas, kas vyksta, gali būti naudinga žaidimui ir mokymuisi.</p> <p>Pastebėti vaikų ketinimus, juos įvardyti:</p> <p>– Tu nori paimti smėlio formelę ir iškepti pyragą?</p> <p>Jei reikia, padėti įgyvendinti.</p> <p>Duoti tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai.</p> <p>Leisti vaikams žaisti ir mokytis individualiu tempu. Į vaiko individualias pastangas, smalsumą ir tyrinėjimus žiūrėti pozityviai,</p>

			išklausyti vaikus, skatinti, džiaugtis tuo, ko jie išmoko, jų mažais atradimais.
			Žaislai ar žaidimui tinkamus daiktus parinkti taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, ir tokių, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami.
3-iasis žingsnis	<p>Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato.</p> <p>Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus.</p> <p>Džiaugiasi tuo, ką išmoko.</p>	<p>Žino, kad paspaudus dėžutės dangtelį, iššoka varlytė. Daug kartų kartoja veiksmą, krykštaudamas, kai sulaukia rezultato. Nustemba, apžiūrinėja dėžutę, jeigu varlytė neiššoka.</p> <p>Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando, pvz., pastato bokštą iš kaladėlių, jį sugriauna ir žiūri, kas įvyksta.</p> <p>Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisti kartu parduotuvę ar daktarą, mėgdžioja suaugusiojo kalbą, veiksmus, žaidimą kartoja keletą kartų, sugalvoja naujų veikėjų, veiksmų.</p> <p>Noriai imasi įvairių suaugusiųjų darbų, padeda tvarkyti, valyti, padengti stalą.</p> <p>Vaikas giriasi: – Paziūlėk, aš moku nusokti! Ir nušoka nuo laiptelio.</p>	<p>Atkreipti dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kurti sąlygas vaikui mokytis.</p> <p>Vaikams padėti suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaryti visas sąlygas tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu.</p> <p>Leisti vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba.</p> <p>Vaikus drąsinti inicijuoti žaidimus. Kurti prasmingas ir, kur įmanoma, tikrovišką žaidimo ir darbo kontekstą. Pvz., šluota šluojamas takelis, o šlapia šluoste valoma siena.</p> <p>Kartu su vaiku pasidžiaugti tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisėgti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę.</p>
4-asis žingsnis	Pasako, parodo, ką nori išmokti.	Paėmęs žirkutes ir neatkirpęs popieriaus, auklėtojai sako: „Man	Pastebėti situacijas, kuriose vaikas nori ko nors išmokti. Skatinti pasakyti, ko jis nori

	<p>Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius.</p> <p>Pasako, ką veikė ir ką išmoko.</p>	<p>napavyko“ ir tiesia rankutes, kad auklėtojas jį pamokytų.</p> <p>Patys žaidžia ir stengiasi įtraukti kitus į vis sudėtingesnio siužeto žaidimus.</p> <p>Kai kurie vaikai mėgsta dėlioti dėlionės, statyti namus, bokštus, konstruoti, išardyti, sugriauti ir stebėti, kas atsitinka.</p> <p>Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti.</p> <p>Pasakoja, kad su muzikos mokytoja dainavo ir išmoko padainuoti dainelę.</p>	<p>išmokti, sudaryti sąlygas mokytis to, ko jis nori.</p> <p>Netrukdyti, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebėti ir padėti ar padrašinti, kai vaikas prašo ir kai tai būtina.</p> <p>Kalbėtis su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko.</p>
5-asis žingsnis	<p>Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja.</p> <p>Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina.</p> <p>Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...</p>	<p>Pasako, ko nori išmokti, pvz., nupiešti žmogų, gyvūną, drąsiai klausia suaugusiųjų, pasako, kad nemoka nupiešti katės, nes išeina panaši į žmogų.</p> <p>Įsitraukia į mokymąsi žaisdami, konstruodami, piešdami, lipdydami, pilstydami, grupuodami daiktus.</p> <p>Suaugusiesiems ir kitiems vaikams aiškina, ką norėjo padaryti, ką padarė, ką darys toliau.</p> <p>Kalba apie tai, kas gali atsitikti, jeigu pasirinks vienokią ar kitokią veiklą,</p>	<p>Vaikus drašinti sakyti „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pvz., kaip iš aplinkinių daiktų pasistatyti namą, kaip nulipdyti iš plastilino norimą daiktą.</p> <p>Pripažinti, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja. Todėl planuojant ugdymo programą numatyti įvairios veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką.</p> <p>Skatinti kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus.</p>

		pvz., jeigu iš didesnio indo pils vandenį į mažesnę, jeigu gatvę pereis ne per perėją.	
6-asis žingsnis	Kalba apie tai, ką norėtų išmolti, ką darys, kad išmoltų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju.	Vaikas pasako, kad nori išmolti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką.	Vaikas pasako, kad nori išmolti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką.
	Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti.	Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus, mėgsta klausyti skaitomų knygų, patys mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiuosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti.	Leisti, siūlyti vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis (pvz., spausdinimo mašinėlė ar kompiuterio klaviatūra, skaičiuotuvai, šluotos, tuščios dėžės, kartonas, liniuotės, stiklinės, vamzdeliai, žarnelės). Sudaryti sąlygas vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. Supažindinti vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis.
	Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	Sako, kad darbelį padarė, žiūrėdamas į darbelių knygos paveikslėlius.	Kalbėtis su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.

SVEIKATOS SAUGOJIMO KOMPETENCIJA

Sveikatos saugojimo kompetencija apima vaikų sveikatos saugojimą ir stiprinimą, sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymą, judėjimo poreikio tenkinimą. Kompetencija apima šias vaiko pasiekimų sritis: Fizinis aktyvumas (2 sritis), Kasdienio gyvenimo įgūdžiai (1 sritis).

KASDIENIO GYVENOMO ĮGŪDŽIAI			
<p>Vertybinė nuostata. Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.</p> <p>Esminis gebėjimas. Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.</p>			
1-asis žingsnis	<p>Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio.</p>	<p>Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti. Mažais gabalėliais supjaustytą maistą ima dviem pirštais ar sauja.</p>	<p>Skatinti valgyti pirštais. Tirštą maistą duoti tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokyti laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. Žaisti žaidimą „Pamaitinkime lėlytę, meškučių“, pratinti būti savarankiškam.</p>
2-asis žingsnis	<p>Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai.</p> <p>Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.</p>	<p>Valgo sriubą, košę šaukštu, geria iš vaikams pritaikyto puoduko.</p> <p>Norėdamas tuštintis ar šlapintis rodo į tualetu duris, atsineša puoduką ar savais ženklais pasako.</p> <p>Rengiamas kiša koją į batuką, ranką į rankovę, deda kepurę ant galvos. Tiesia nešvarias rankas tikėdamasis, kad suaugusysis jas nuplaus ar nušluostys. Padedamas pučia nosį į nosinę.</p> <p>Nuneša žaislą (lėlę, meškiuką, kiškutį, mašinytę, kamuoliuką) į jam skirtą vietą.</p>	<p>Skatinti vaiką valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaisti žaidimus „Su kuo lėlytė valgo?“, „Meškiukas nori valgyti“.</p> <p>Atsižvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius sodinti ant puoduko ar klozeto.</p> <p>Grupėje turėti didelę lėlę su drabužių rinkiniu, siūlyti vaikui ją rengti žaidžiant žaidimą „Lėlytė eina į lauką“. Žaisti žaidimus imituojant rengimosi veiksmus (pvz., pritaikyti tam žaidimą „Jurgelis meistrelis“). Rengiant vaiką, pratinti apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka, rengti žaidinant „Šmurkšt kojytę į kojinytę (batuką)“ ir t. t. Kurti žaidybines situacijas, skatinančias vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį.“</p>

			<p>Kurti siužetines situacijas, skatinančias vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą. „Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė sėdasi prie stalo, gulasi į lovytę (vežimėlį)“, „Kamuoliukai pavargo ir nori pailsėti“ ir t. t.</p>
3-iasis žingsnis	<p>Savarankiškai valgo ir geria. Pradedą naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti.</p> <p>Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.</p>	<p>Valgo šaukštu, šaukšteliu, šakute. Pasako, kokius patiekalus mėgsta.</p> <p>Priminus arba pats savarankiškai eina į tualetą. Mėgina apsiauti batukus, apsivilkti, bando sagstyti sagas, varstyti batų raišteliu.</p> <p>Prieš valgį, pasinaudojęs, tualetu susitepęs pats plaunasi rankas. Susitepęs prausiasi ir šluostosi veidą. Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.</p>	<p>Skatinti ragauti ir valgyti įvairų maistą. Pratinti gerai sukramtyti maistą, neskubinti valgančio vaiko, mokyti valgyti ramiai. Pratinti keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Siūlyti žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais (pvz., „Gimtadienis“, „Kavinėje“ ir kt.). Prižiūrėti, kad vaikas valgytų su įrankiais taip, kaip jis gali, pagirti vaiką už pastangas. Turėti grupėje indelių, skatinti vaiką jais žaisti.</p> <p>Mokyti taisyklingai naudotis tualetu. Žaisti žaidimus „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprenk draugą“. Skatinti klausytis ir (ar) imituoti eilėraštkus: R. Kašausko „Batukai pyksta“, R. Skučaitės „Močiutės spinta“. Naudoti įvairias spalvotas, kvėpiančias vaikiškas higienos priemones. Kalbėtis su vaikais apie švarą. Skaityti kūrinėlius (pvz., K. Binkio „Jonas pas čigonus“). Sistemingai skatinti pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą. Tvarkyti žaislus, dainuojant dainelę: „Visi žaisliukai turi savo vietą, turi savo vietą, vietą numylėtą</p>

<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą.</p> <p>Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė.</p> <p>Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.</p>	<p>Valgo nedideliais gabaliukais, gerai sukramto, valgydamas nekalba, neužsiima pašaliniais darbais, nežaidžia; taisyklingai naudojami šaukštu, šakute, pradeda naudotis peiliu, pavalgęs nusivalo servetėle. Pavalgęs padėkoja. Žino, kad galima apsinuodyti valgant nepažįstamas uogas, vaisius.</p> <p>Maunasi (nusimauna) kelnes, aunasi (nusiauna) batus, šlepetes, velkasi (nusivelka) megztinį, užsideda (nusiima) kepurę.</p> <p>Pastebi, kada yra nešvarus, ir savarankiškai prausiasi, šluostosi rankšluosčiu.</p> <p>Priminus šukuojasi plaukus šukomis. Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį, pasitraukia nuo kitų vaikų.</p> <p>Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas. Pats neragauja jokių vaistų, neima degtukų.</p>	<p>Priminti, kad vaikai valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbėti apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaisti žaidimus, kuriuose formuojasi maitinimosi ritmo suvokimas (šeima, restoranas ir kt.). Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kiekvieną kartą prieš valgant įtraukti vaikus į stalo padengimo veiklą, siekti, kad stalai būtų serviruojami pagal taisyklės, patiekalus atitinkančiais indais. Kalbėtis su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaryti sąlygas mokytis praktiškai juos nuplauti.</p> <p>Rekomenduoti tėvams aprengti vaikus patogiais ir lengvai aprengiamais drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinti vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius.</p> <p>Mokyti vaikus taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą.</p> <p>Priminti, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį. Priminti, kad naudotųsi nosinaite.</p> <p>Skatinti susitvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant.</p> <p>Pasiruošti ir naudoti vaizdines priemones apie saugų elgesį. Rodyti mokomuosius filmus.</p> <p>Žiūrindami paveikslėlius, vartant vaikiškus žurnalus, pastebėti ir parodyti dvejopas situacijas, pvz.: tas kuriose saugu vaikui, ir ta kuriose gali įvykti nelaimė.</p>
------------------------	---	--	---

			<p>Skaityti, kurti kūrinėlius apie saugų elgesį. Organizuoti saugaus elgesio savaites (viktoriais), kviesti medicinos darbuotojus, gaisrininkus.</p>
5-asis žingsnis	<p>Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Serviruoja ir tvarko stalą, vadovaujamas suaugusiojo.</p> <p>Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.</p> <p>Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus.</p>	<p>Išmano, kuriems patiekalams valgyti skirti įvairūs stalo įrankiai. Valgo įvairų maistą (penkių pagrindinių maisto produktų grupių). Įvardija kelis sveikus maisto produktus (morką, obuolį, pieną ir t. t.) bei kelis nenaudingus sveikatai (traškučius, kokakolą, guminukus). Pasako, kad pieną, mėsą, vaisius, daržoves valgyti naudingiau nei saldumynus. Pasako, kad saldžius gėrimus gerti nesveika. Pratinasi pasiteirauti suaugusiųjų apie neįprasto skonio ar nemalonaus kvapo maistą.</p> <p>Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. Stengiasi būti tvarkingas, nesutepti drabužių, tvarkingai juos padėti, sulankstyti. Priminus pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. Suaugusiojo padedamas kloja lovą. Sudeda žaislus, šluosto dulkes, valo stalą, surenka šiukšles aikštelėje. Saugiai elgiasi grupėje, lauko aikštelėje (stengiasi bėgti nekliudydamas kitų, nelipti ant tvoros).</p>	<p>Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis paaiškinti pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakoti apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. Kviesti vaikus į talką dengiant stalą gimtadieniui, šventei.</p> <p>Priminti, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. Skatinti vaikų savarankiškumą. Pasiūlyti vaikams tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais – prijuostelėmis, kepurėlėmis. Kartu su vaikais organizuoti viktorinas, projektus apie saugų vaikų elgesį. Diskutuoti su vaikais, kaip konfliktus spręsti taikiai.</p>

	<p>Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.</p>	<p>Taisyklingai sėdi (nesikūprina) ant kilimo, prie stalo. Atlieka pratimus, stiprinančius nugaros ir pilvo raumenis.</p>	<p>Žaidimas „Saugių žodžių piramidė“: kiekvienas vaikas „stato“ saugių žodžių piramidę, aukščiausia piramidė tampa saugaus elgesio nuostatomis. Savo pavyzdžiu rodyti, kaip taisyklingai sėdėti, stovėti, vaikščioti. Stebėti ir priminti, kad taisyklingai sėdėtų.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą.</p> <p>Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi</p>	<p>Taisyklingai naudojami peiliai. Valgydamas laiko šakutę kairiąja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų.</p> <p>Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę.</p>	<p>Kartu su vaikais aptarti, kodėl žmogus valgo. Paprašyti vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuoti, kurie iš jų vartojamų produktų, patiekalų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Vaikams pateikti paveikslėlius su įvairiais maisto produktais ir patiekalais, jais žaidžiant mokytis atskirti naudingą ir bevertį maistą. Organizuoti įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimą, jais skatinti pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausytis skaitomų knygelių, vaidinti, žaisti lotą, žiūrėti filmukus apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį ir kt.). Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuoti maisto produktus (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinus.</p> <p>Pasiūlyti vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabuželiais. Sušlapusius rūbus, avalynę pasidžiauti.</p> <p>Parūpinti skysto muilo su dozatoriumi,</p>
	<p>rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą.</p>	<p>Plaunasi rankas, prausiasi, tvarkosi.</p>	<p>parodyti, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Priminti, kad reikia taupyti vandenį,</p>

	<p>Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą.</p> <p>Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.</p>	<p>Pjausto daržoves, vaisius. Kala vinis į lentą. Siuva, siuvinėja.</p>	<p>paiškinti, kodėl, pasiūlyti vandens čiaupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų. Pasiūlyti „Rankų plovimo dienoraštį“ 5–8 metų vaikams: http://www.hi.lt/content/G5_1_naud_inf.html Žaidimas „Išmanieji pirštukai“. Auklėtojas kartu su vaikais piešia didelę plaštaką ir ant kiekvieno pirštuko užrašo vaikų mintis, kodėl reikia plautis rankas.</p> <p>Parūpinti priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams.</p> <p>Apsilankyti su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t.</p> <p>Auklėtojas kartu su vaikais „Minčių lietuje“ diskutuoja, aptaria, vertina.</p> <p>Auklėtojas pasiūlo, kad vaikai pasakytų, kai pastebės jį (ją) vaikstantį ar sėdintį susikūpinus.</p>
--	---	---	---

Vertybė nuostata. Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas. Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tiksliai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	<p>Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą.</p> <p>Tiksliai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gnaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.</p>	<p>Vaikas atsispiria kojomis nuo suaugusiojo delnų. Vaikas ropoja per pagalvėles, per į ritinį susuktą takelį ar laiptais aukštyn. Vaikšto laikydamasis įvairiu atstumu sustatytų baldų.</p> <p>Vaikas laiko rankoje žaisliuką, juo suduoda per matomus daiktus, siekia ir čiumpa žaislus, perima juos iš vienos rankos į kitą.</p>	<p>Vaiko regėjimo lauke padėti žaislų ir skatinti ropoti iki jų; pasiūlyti ropoti peršviečiamu tuneliu, po stalą. Svarbu nepalikti vaiko vieno. Žaisti žaidimą „Eikš pas mane“. Atsistokite arba atsiklaupkite prieš vaiką, ištieskite rankas ir kvieskite į savo glėbį. Kviesti susipažinti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti, gnaužyti ir kt.</p> <p>Siūlyti dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Lengvais sukamaisiais judesiais masažuoti vaiko delniukus. Žaisti su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais.</p>
2-asis žingsnis	<p>Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą.</p>	<p>Vaikas vaikšto pasiėmęs žaislą, eidamas sustoja, vėl pradeda eiti ir keičia ėjimo kryptį. Žaidžia su judėjimą skatinančiais žaislais. Vaikas užlipa kelių pakopų laipteliais, laikydamasis laiptų turėklų. Užlipa ir nulipa nuo kėdės.</p> <p>Vaikas sudeda 4–6 kaladėles vieną ant kitos, varto knygelę po vieną puslapį, atsuka, užsuka dangtelius.</p>	<p>Siūlyti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą (pvz., „Atnešk žaisliuką takeliu“, „Ištaškyk balutę“, „Skrenda paukšteliai“ ir kt.). Sudaryti vaikui galimybę nešioti žaislus „takeliu“ tarp dviejų virvių, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą kubelių, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, pakviesti eiti „tilteliu“ paskui save.</p>

	<p>Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gaudo kamuolį.</p>		<p>Turėti grupėje žaislą, kuriuos galima stumdyti, sėdėti ar jais važinėti. Siūlyti statyti bokštelį, užsukti ir atsukti dangtelius. Pasiūlyti padaryti kamuoliuką: paimti popieriaus lapą ir suglamžyti taip, kad būtų panašus į kamuoliuką. Žaisti žaidimą „Takelis“. Iš popieriaus juostelių padaryti apie 3–5 cm takelį. Duoti vaikui kruopų, tegu beria ant takelio ir kviečia paukštelius lesti. Duoti lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.</p>
3-iasis žingsnis	<p>Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tiksliai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį.</p> <p>Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl</p>	<p>Vaikas stovi ant vienos kojos (apie 3–4 sekundes), po to pakeičia koją. Vaikas vaikšto, bėgioja aplink pagalvėlę, gulinčią ant grindų, jos neužkliudydamas. Vaikas vaikšto keturiomis, kaip šuniukas, nerangiai kaip dramblys, tyliai kaip pelė, ištiesęs kaklą kuo aukščiau kaip žirafa. Ant grindų išdėstytos pėdos – vaikas jomis eina paprastai, po to ant pirštų galų. Vaikas laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos, paskui ant kitos.</p> <p>Vaikas įmeta sagą, kaštoną, gilę į dėžutę, kurioje padaryta tinkamo dydžio anga. Į išvirksčią pusę išverčia</p>	<p>Naudoti priemonę „Kempinelių takelis“ (tai nebereikalinga parketo lenta, ant kurios užklijuota minkšta kempinė). Sudaryti sąlygas vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų (žaidimas „Neužkliudyk“). Organizuoti siužetinių pratimų, kurie skatintų vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija. Sudaryti sąlygas vaikams laiptoti kopėtėlėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Žaisti žaidimą „Pašto dėžutė“. Kartu su vaikais imituoti šuoliuojančius gyvūnus. Žaisti žaidimą „Viens, du, trys – pasiruošęs – šok!“ Pasiūlyti vedžioti labirintą. Tegul vaikas veda pieštuku arba piršteliu. Sugalvokite vaikams</p>

	<p>tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, mēto, gaudo, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.</p>	<p>savo kojines. Ridendamas ar mesdamas kamuolį vaikas taiko į kėglius, išdėliotus ant žemės, vartelius.</p> <p>dangtelius; sudeda daiktus vieną ant kito (pastato 5–6 kubų bokštą); ant siūlo suveria sagas. Vaikas gaudo suaugusiojo metamą kamuolį, kai tik pagauna, kamuolys metamas iš naujo, vis labiau nuo jo tostant. Įkerpa žirkėmis popieriaus kraštą.</p>	<p>pasakojimų, pasakų: kur veda šis kelias, pas ką ir t. t. Sudaryti galimybes vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Kartu su vaikais darykite vėrinį, verkite makaronus, sagas ir t. t. Pradėti nuo didesnių skylių, taip mažyliui bus įdomiau, po to verti vis smulkesnius daiktus. Siūlyti žaidimus ir žaislus, kuriuose atliekami sukamieji plaštakos judesiai (pvz., žaidimas kėgliais ir kt.). Mokyti žirkėmis įkirpti popierinės saulutės spindulėlį.</p>
4-asis žingsnis	<p>Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką.</p> <p>Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja</p>	<p>Vaikas eina lyg čiuoždamas, o kai suplojama rankomis, jis eina aukštai keldamas kelius. Žaisdamas juda įvairiais būdais (pvz., vaikšto kaip gandra, šokinėja kaip varlytė ir kt.). Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“. Iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau ir greičiau. Vaikas suglaustomis kojomis šoka į apskritimo vidų, paskui į išorę, po to šokinėja viena koja. Pieštuku, teptuku piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras. Iš plastilino lipdo įvairius daiktus, kerpa tiesiai, taisyklingai laikydamas žirkles ir klijuoja paveikslėlius. Vieną ant kito dėlioja daiktus (pastato 8–10 kubų bokštą); glamžo popierių ir formuoja įvairaus dydžio gumuliukus; išvarsto</p>	<p>Siūlyti vaikui įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų (pvz., įsidūriau į pirštelį – einu ant kulno ir kt.). Iš laikraščio ant grindų suformuoti tiesią, maždaug trijų metrų ilgio ir penkių centimetrų pločio liniją. Vaikas eina šia linija, nenukrypdamas nuo jos, paskui grįžta atbulas. Sudaryti sąlygas vaikui važinėti triratukais.</p> <p>Paprašyti mažylio surinkti pagaliukus po vieną ir dėti į dėžutę, kai juos netyčia išberiate. Parūpinti pagaliukų kaišiojimui. Sudaryti vaikui sąlygas minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Leisti kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaisti su vaiku pirštukų žaidimus „Pirštukai miega“: „Šitas pirštukas nori miegelio. Šitas – atsigulė jau į lovele. Šiam pirštukui akys merkias. Šis pirštukas miega, knarkia. Ššš... Tu,</p>

		batų raišteliu ir iš naujo suveria; atsega ir užsega sagas. Vaikas ranka, paskui visais pirštais liečia stalą.	mažyli, būk tylus, nes gali pažadint broliukus“. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti „vonelėse“ su pupomis, griekiais ar šiaip įvairiomis kruopomis. Į didelį dubenį galima įberti gilių, kaštonų ir paslėpti ten kokį nors smulkų daiktą (mažą žaisliuką, kamuoliuką), vaikas jų ieško. Pasiūlyti vaikui pabūti vaistininku – įvairius daiktus imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą įvairaus dydžio karoliukus.
5-asis žingsnis	Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Greitas, vikrus, bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių.	Vaikas eina „tip-top“ žingsneliais. Šoka į šoną, greitai laksto, sustoja ir pajuda iš vietos. Vaikas užlipa ant bet kokio paaukštinimo ir nušoka ant žemės. Meta kamuolį, sniego gniūžtę į taikinį. Mėto kamuolį vienas kitam ir gauda, meta į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna. Laipioja kopėtelėmis, bokšteliais.	Organizuoti veiklą, kad vaikas eidamas atliktų ritminius judesius pečiais, galva, muštų kamuolį, mestų į viršų, ėjimą keistų bėgimu. Žaisti žaidimą „Raganėle pamotėle“. Sugalvoti maršrutą, kad vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuoti bėgimo estafetes, įvairių šuolių žaidimus, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaisti žaidimus su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūlyti vaikams šokinėti per šokdynę, lanką.
	Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Iš įvairių padėčių meta kamuolį į taikinį,	Vaikas piešia ar rašo pieštuku, bando piešti statinius, gyvūnelius, pieštuką laiko taisyklingai, veria ant virvelės smulkius daiktus, apsirengia ir nusirengia, (už)riša kilpas. Sprigtu svaido rutuliukus. Iš storų siūlų pina kasą, veja virveles. Batų dėžės šonus apsaugo skalbinių segtukais. Meta	Pasiūlyti piešti įvairių linijų, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštutę, puoduką: po truputį duoti sudėtingesnes užduotis. Sudaryti sąlygas vaikui žaisti su pipete. Parinkti įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo. Duoti vaikui krepšį su

	tiksliu gauda, mušinėja. Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	kamuolį į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna.	skalbinių segtukais, paimti segtuką trimis pirštais, prisegti, paprašyti, kad ir jis taip padarytų.
6-asis žingsnis	Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvėringas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu.	Juda greta kito vaiko poroje, ratu, rikiuotėje, sutartinai su kitais vaikais. Važiuoja dviračiu plačiu ir siauru takeliu, ratu.	Organizuoti vaikams įvairias estafetes, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaryti sąlygas žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę.
	Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliu, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus.	Savarankiškai įveria siūlą, dygsniuoja, neria vašeliu. Kerpa įvairias formas taisyklingai naudodamasis žirkėmis. Žaidžia komandinius žaidimus.	Pasiūlyti vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą; ant kartono išdurti skylutes ir duoti vaikui didelę adatą su ryškios spalvos siūlu, tegu lopo, kuria įvairius ornamentus, siuvinėja, sudygsniuoja nesudėtingus rūbelius lėlėms, maišelius ir kt., neria vašeliu, daro kutus. Parūpinti priemonių, tinkančių konkreitiems sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius, badmintono rakečių, kėglių, lazdų, salės riedulio vartų). Organizuoti sportinius žaidimus, kad vaikai galėtų varžytis tarpusavyje.

KOMUNIKAVIMO KOMPETENCIJA

Komunikavimo kompetencija – klausytis, kalbėti, bandyti skaityti, rašyti, išreiškiant save ir bendraujant su kitais. Ši kompetencija – tai pirmiausia gebėjimas suvokti kalbos prasmes ir ją vartoti. Ši komunikacija reiškiasi visose vaiko gyvenimo srityse: atrandant ir pažįstant save ir pasaulį, bendraujant ir būnant greta su kitais, išreiškiant save ir kuriant, suvokiant žmogaus ir gamtos sukurtą grožį, perimant bendrąsias žmogaus vertybes ir pačiam jas kuriant.

Siejama su sritimis: sakytinė kalba (8 sritis), rašytinė kalba (9 sritis).

SAKYTINĖ KALBA			
Vertybinių nuostatų. Nusiteikęs išklausti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.			
Esminis gebėjimas. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreiškdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.			
ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	<p>Klausymas. Klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbančio suaugusiojo toną. Supranta elementarius kalbančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinų pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus.</p> <p>Kalbėjimas. Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti.</p>	<p>Gestais parodo, kad klausosi ir supranta (purto galvą, linksi, ploja delniukais, pradeda verkšlenti), parodo mimika (nukreipia akis, sukiojasi, ieškodamas pavadinto daikto), visu kūnu (prieina, nueina, atsisėda, gulasi). Pašaukus vardu, atsisuka. Pavadinus daiktą ar reiškinį, jų ieško, kartoja siūlomus judesius.</p> <p>Čiauška garsų junginius, savo kalba kartoja paprastus jam sakomus žodžius: „ačiū“, „nėra“, „noriu“, „duok“ ir kt.</p>	<p>Kalbėti su vaiku. Kalbėti apie tai, ką tuo metu darote ir matote, kai keičiate sauskelnes, maudote, maitinate ar rengiate, guldo miegoti. Kasdien grupės aplinką papildyti naujais daiktais, žaislais, juos vaikui nuolat įvardijant. Žaidinti, juokinti, kykuoti vaiką, sakant trumpus eilėraštukus, pvz., „Virė virė košę“. Žaisti žaidimus: „Kas pasislėpė?“, „Ko neliko?“, „Kur pasislėpė?“ ir kt.</p> <p>Skatinti vaiką tarti jo čiauškėjimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius. Skatinti vaiką mėgdžioti trumpus žodelius. Kalbėtis su vaiku taisyklingai tariant garsus ir žodžius. Kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, intonacija pabrėžto žodžio ir daikto ar veiksmo, rodymas turi sutapti labai daug sykių.</p>
2-asis žingsnis	<p>Klausymas. Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų</p>	<p>Mimika, gestais, trumpais žodeliais atsako į suaugusiojo klausimus,</p>	<p>Nuolat kalbėti apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakyti kuo</p>

	<p>kalbėjimą. Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žaidimus, eilėraščius, pasakas, pasakojimus, su dienvakarėmis susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus.</p> <p>Kalbėjimas. Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Dviejų trijų žodžių sakiniiais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.</p>	<p>prašymus. Mimika, gestais, kalba reaguoja į vaikų kalbą. Kūno judesiais, garsais, trumpais žodeliais atliepia jam skaitomą trumpą tekstuką. Teigiamai arba neigiamai reaguoja į prašymus, siūlymus. Auklėtojai pasiteiravus, kur jo šuniukas, paskatinus surasti šuniuką, mažylis ieško šuniuko pats sau sakdamas: „Kū au au? Nė au au.“</p> <p>Auklėtoja myluodama vaiką sako: – Mylu mylu, spust spust. Prie širdelės glust glust. Vaikas atkartoja atskirus žodelius: – Mylu mylu. Vaikas, matydamas, kaip ploja rankomis mergaitė, sako: „Mergaitė va teip dajo.“ Išgirdęs deklamuojamą eilėraštuką vaikas kartoja.</p>	<p>įvairesniais žodžiais. Taisyklingai vadinti su juo bendraujančius suaugusiuosius, įvardyti kūno dalis, aplinkoje esančius daiktus ir žaislus. Skatinti vaiko klausinėjimą. Kalbant su vaiku sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio. Sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Kasdien raiškiai deklamuoti, pasakoti trumpus tekstukus.</p> <p>Palaikyti vaiko norą tarti, kartoti žodžius. Pastebėti, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Paskatinti vaiką kalbėti jam padedant pasakyti žodžius. Skatinti vaiką kartoti dainelių, eilėraštukų, žaidimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaisti su vaiku žaidimus, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti.</p>
<p>3-iasis žingsnis</p>	<p>Klausymas. Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.</p> <p>Kalbėjimas. 3-4 žodžių sakiniiais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedama mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“,</p>	<p>Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinėlių, suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį.</p>	<p>Skaityti ir pasakoti vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaityti atsižvelgiant į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Mokyti naujų žodžių, suprasti suaugusiojo prašymus.</p> <p>Skatinti vaiką nuolat pasakoti apie save, savo šeimos narius. Skatinti vaiką nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko</p>

	<p>„prašau“. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraščius. Užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.</p>		<p>aplink vaiką. Skatinti vaiką vartoti mandagumo žodelius. Įvairiose bendravimo situacijose nuolat klausinėti vaiko apie jį patį, apie tai, ką jis veikia, ko nori, ką mėgsta, skatinti apie tai pasakoti. Skatinti vaiko kalbėjimą, pateikiant taisyklingo kalbėjimo modelius. Deklamuoti eilėraščius, užbaigti žinomų pasakų, eilėraščių frazes. Kartu su vaiku žiūrint vaikiškus filmu - kus, skatinti jį pasakoti apie tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais. Kartoti girdėtus eilėraščius, dainuoti daineles, žaisti žaidimus.</p>
<p>4-asis žingsnis</p>	<p>Klausymas. Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai. Pradedą išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.</p> <p>Kalbėjimas. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.</p>	<p>Domisi aplinkinių pokalbiais, pasakojimais – „viską girdi“. Vaikas išklauso draugą ir reaguoja į jo kalbą. Deklamuoja savo kūrybos eilėraščių:</p>	<p>Skaityti vaikui tekstus ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Atkreipti vaiko dėmesį į kita kalba kalbančius aplinkinius.</p> <p>Skatinti vaiką įvairiose bendravimo situacijose gyvai kalbėtis su draugais. Bendraujant su suaugusiais, vartoti mandagumo žodžius. Skatinti vaiką kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius. Su vaiku kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus. Džiaugtis kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštarauti, nesišaiptyti iš jo. Vaiko kalbos jausmą žadinti emocija, ekspresyvia ir vaizdinga kalba.</p>

<p>5-asis žingsnis</p>	<p>Klausymas. Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių ir kt.), apie aplinką, įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų. Supranta sudėtingesnio turinio tekstus, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba.</p> <p>Kalbėjimas. Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Kalbėdamas žiūri į akis. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius ir kt.).</p>	<p>Supranta, kad skirtingo turinio tekstai suteikia specifinę informaciją, kad juos galima skaityti, galima klausyti įrašų.</p> <p>Mokosi skaičiuočių, garsų pamėgdžiojimų, erzinimų. Mokosi nusakyti žodžiais savo jausmus. Varto knygeles, „skaito“ knygelių paveikslėlius. Nusako pirmą ir paskutinį garsą trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, inscenizuoja. Deklamuoja pasakų eiliuotus intarpus.</p>	<p>Sudaryti galimybes vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais. Padėti vaikui pajusti tekstų stilistinę įvairovę. Skaityti įvairių žanrų tekstus (pvz., skelbimus, reklamines skrajutes, įvairių enciklopedijų tekstus, autorines pasakas ir pan.).</p> <p>Palaikyti vaiko kalbėjimą, rodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba. Skatinti vaiką kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius. Plėsti jo žodyną. Skatinti vaiką kalbėti apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykio aplinkybių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą: kur tai nutiko, ką ten girdėjai ir kt. Būti dėmesingu klausytoju. Kalbant su vaiku vartoti įvairias kalbos dalis (dalyvius, veiksmažodžių laikų įvairovę, įvairius būdvardžių laipsnius, ištiktukus, jaustukus ir pan.). Skatinti vaiką išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaisti žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant. Skaitant kūrinėlius, nutylėti frazę ar žodį, skatinant vaiką juos pasakyti. Inicijuoti eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimą, pvz., kitaip sugalvoti pasakos pradžią ar pabaigą, atvirkštinę pasaką.</p>
<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Klausymas. Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą. Supranta pajuokavimus, dviprasmybes,</p>	<p>Mėgdžioja įrašytos pasakos personažų kalbėjimą, rodo įvairias grimasas. Perskaičius pasaką vaikai samprotauja.</p>	<p>Ugdymo veikloje klausytis įvairios stilstikos tekstų. Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskirti ir aptarti su vaiku pasakojimo eigą. Žaisti žaidimus, susijusius su pasakojimo tekstu, jį iliustruoti, inscenizuoti.</p>

	<p>frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.</p> <p>Kalbėjimas.</p> <p>Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus. Kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius, technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas.</p>	<p>Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis.</p>	<p>Sudaryti kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuotų turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinti vaikus klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Pratinti vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems. Pasakoti vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą.</p> <p>Žaisti įvairius garsų keitimo žodžiuose žaidimus (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.), dainuoti ritmines daineles, ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu.</p> <p>Išmėginti kalbinės raiškos priemones kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.</p> <p>Inicijuoti įvairius vaikų žodžių žaidimus, pasakojimų būdus: spontaniškus, atkuriamuosius, kūrybinius, fantastinius, ir kt.</p> <p>Išmėginti kalbinės raiškos priemones, kuriant dialogus, inscenizuojant, vaidinant.</p>
--	--	--	--

RAŠYTINĖ KALBA

Vertybinių nuostatų. Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas. Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	<p>Skaitymas. Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais.</p> <p>Rašymas. Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.</p>	<p>Manipuliuoja su įvairaus formato, įvairios medžiagos žaislinėmis paveikslėlių knygelėmis. Manipuliuodamas su žaislinėmis knygelėmis, rodo teigiamas emocijas.</p> <p>Domisi įvairiais rašikliais kaip ir kitais jam naujais daiktais.</p>	<p>Sukurti vaikui knygų aplinką, kad jis galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti. Pasisodinus kūdikį ant kelių, kartu vartyti, žiūrinėti paveikslėlius. Kalbėti vaikui apie tai, ką mato kiekviename puslapyje.</p> <p>Sudaryti situacijas, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašote.</p>
2-asis žingsnis	<p>Skaitymas. Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, pirštu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius.</p> <p>Rašymas. Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.</p>	<p>Vaikas atsivertė knygą, palietė pirštais paveikslėlį, pasilenkė arčiau knygos, pastukseno pirštu į lapą su šuniuku, nusišypsojo: „Au, au, au au“. Atsivertė kitą lapą su katyte: „Mau, mau, mau“. Pastukseno pirštu paveikslą, pasilenkęs jį pabučiavo. Pamatęs aplinkoje parašytas raides, nupieštus simbolius, klausia: „Kas čia?“ versti lapus.</p> <p>Vaikas spontaniškai brauko popieriaus lape.</p>	<p>Laikant vaiką ant kelių, skaityti knygutę. Leisti vaikui pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodyti vaikui knygelių paveikslėlius, kalbėti apie juos. Vartant ir skaitant knygeles skatinti vaikų žodinę ir kūno kalbą. Skaitomų kūrinėlių tekstą sieti su jo gyvenimu.</p> <p>Papildyti vaiko rašytinę aplinką. Parūpinti vaiko rašinėjimams popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių.</p>
3-asis žingsnis	<p>Skaitymas.</p>		

	<p>Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius.</p> <p>Rašymas. Įvairiomis rašymo priemonėmis keverzoja vertikalias ir horizontalias linijas.</p>	<p>Reikalauja, kad knygelė būtų skaitoma po kelis kartus, nekeičiant teksto. Skiria grupėje esančius simbolinius ženklus: įvairius žaidimų kampelius, patalpas žyminčius ženklus ir kt.</p> <p>Vaikas popieriaus lape piešia įvairias keverzones.</p>	<p>Skaityti vaikui kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstukus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaityti normaliai, vengti vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikti atskirų personažų kalbą. Skatinti vaiką pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbėti su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leisti vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus.</p> <p>Pozityviai vertinti vaiko keverzones. Džiaugtis jo pasiekimais. Nuolat skatinti keverzonėmis reikšti savo mintis.</p>
4-asis žingsnis	<p>Skaitymas. Domisi skaitymu. Vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaityti“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje.</p> <p>Rašymas. Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti (kompiuteriu ir kt.). Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais (grafiniais vaizdais) pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.</p>	<p>Vaikas pasiėmė knygą „Grybų karas“, pradėjo vartyti: – Dabar skaitysiu grybus. Labas, grybai, – juokiasi. – Grybas, baravykas, buvo baravykų mūšis ir visi žuvo. Liko tik musmirė. Grybus renka negeri vaikučiai, oi nu nu. Atia, atia, pasaka, – užverčia ir nubėga.</p> <p>Vaiko kraigalionėse matomos raidės „o“, „i“ ir raidės „a“ elementai. Vaikas paveikslėlyje įrašo savo vardą.</p>	<p>Įvairioje bendravimo aplinkoje vartyti žurnalą, knygą, bukletą ar skrajutę. Skatinti vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu suteikiant jam informacijos apie skaitymą. Vaikui užduoti klausimus apie tai, ką „perskaitė.“ Atsakymus užrašyti ir jam paskaityti. Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūlyti iliustruoti. Žiūrint paveikslėlį skatinti apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba ir pan.</p> <p>Turtinti vaiko aplinką įvairiais rašikliais, sudaryti galimybę pažinti kompiuterį. Skatinti keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, pasirašinėti po dailės darbeliais. Verti vardo, pavardės raidžių karolius. Ieškoti aplinkoje žodžių, kuriuose yra vaiko vardo raidės.</p>
5-asis žingsnis	<p>Skaitymas. Domisi abėcėlės raidėmis.</p>	<p>Vaikas sako:</p>	

	<p>Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta aplinkoje matomų kai kurių spausdintų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.</p> <p>Rašymas.</p> <p>Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama ir pan.). Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis.</p>	<p>– Pažiūrėkit, kai Vanesa ir Mija susikibo rankomis, turime M raidę. Robertai, pabandom ir mes kokią raidę padaryti. Skatinti vaikus kurti rankų darbo knygeles, jas iliustruoti, sugalvoti pavadinimą.</p> <p>Vaikai kuria reklamas, informacines laikraščio skiltis, iliustruoja pasakas, kuria rankų darbo knygeles, braižo transporto maršruto, važiuojant per Lietuvą, planą, rašo savo vardą</p>	<p>Kurti kuo įvairesnę raidžių aplinką. Skaityti tekstukus, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Raidėms sugalvoti smagius pavadinimus: A – stogelis, H – kopėtėlės, sudarant žodinius vaizdinius. Skatinti vaiką apie raides kurti istorijas, pasakas. Nuolat kreipti vaiko dėmesį į aplinkoje esančius užrašus.</p> <p>Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinti savarankiškai kurti reklamas, skelbimus, sveikinimus, kvietimus, dienotvarkę, orų prognozes suvestines ir kt.</p> <p>Skatinti vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinti rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. Skatinti vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafikais, juos komentuoti. Skatinti vaiką pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.</p>
6-asis žingsnis	<p>Skaitymas.</p> <p>Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekštais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį.</p>	<p>Knygų kampelyje kalba vaikai.</p> <p>Justas:</p> <p>– Atėjau, kad išsirinkčiau knygelę.</p> <p>Eglė:</p> <p>– Man tai patinka knygos apie gyvūnus, drugelius.</p> <p>Greta:</p>	<p>Grupės knygų kampelį nuolat papildyti įvairių žanrų knygomis, rašytiniais tekštais. Kartu su vaiku kasdien skaityti knygas. Pakalbėti apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Susieti perskaitytą tekstą su vaiko patirtimi. Organizuoti vaiko vardo raidžių dieną. Skaitant knygeles, atkreipti vaiko dėmesį į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose.</p>

	<p>Pradedama skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui: parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus.</p> <p>Rašymas. Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Supranta rašymo tikslus.</p>	<p>– Aš tai noriu tik pavartyti knygelę. Tadas: – Aš tai pažįstu jau keturias raides: T, A, D ir S. Tai mano vardo raidės. Suplojiu savo vardą: Mi-ja. – Suploja du kartus. – Suplojiu tavo vardą: Vi-ta-li-jus. – Suploja keturis kartus. – Oho, koks tavo ilgas vardas, net keturis kartus ploti reikia. Suplokim Dovydo vardą. Vaikas eidamas gatve perskaito gatvės pavadinimą.</p> <p>Vaikas užsirašo vardą, kopijuoja aplinkos daiktų pavadinimus, užrašo savo piešinio veikėjo pavadinimus, kompiuteriu rašo raides, žodžius.</p>	<p>Sudaryti vaiko vardo, jo artimųjų vardų raidžių abėcėles (t. y., asmeninį vaiko raidžių žodynėlį). Skatinti vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus, skaitinėti įvairias trumpas iškabas.</p> <p>Skatinti vaiką kuo dažniau kurti žodinius laiškus, telegramas, pranešimus, žinutes. Sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais.</p>
--	---	--	--

MENINĖ KOMPETENCIJA

Meninė kompetencija apima įvairių meno šakų raiškos priemonių pažinimą, gebėjimo reikšti savo nuotaiką, jausmus, mintis bei santykį su pasauliu įvairiomis meninės raiškos priemonėmis ugdymą, saviraiškos, kūrybiškumo skatinimą, kalendorinių švenčių ir liaudies papročių pažinimą. Kompetencija apima šias vaiko pasiekimų sritis: kūrybiškumas (17 sritis), meninė raiška (12 sritis), estetinis suvokimas (13 sritis).

MENINĖ RAIŠKA			
Vertybinė nuostata. Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.			
Esminis gebėjimas. Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.			
ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Muzika, šokis Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklysdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais.	Girdėdamas garsus, muziką, krykščia, spygauja iš malonumo, šnekasi su savimi, gurgia, ulba, imituoja girdimus garsus guguodamas, veblendamas „ba-ba-ba“, „mama-ma“, „tete-te“, judina rankas (jomis mojuoja, iškelia aukštyn) ir kojas (sėdėdamas tapšnoja pėda į grindis). Bando eksperimentuoti muzikos garsais (pvz., barškina barškutį, maigo cypiantį žaisliuką, judina varpelį ir pan.), atkartoti suaugusiojo judesius (pvz., atsisėda, supasi, ropoja, kelia ir nuleidžia rankas, sustoja ir nejuda, vėl pradeda judėti, atsistojęs ir įsikibęs į atramą spyruokliuoja kojomis). Džiaugiasi naujais gebėjimais išgauti garsus balsu (čepsi lūpomis, kvykia, tyčia cypauja) bei skleisti garsus, imituojančius gyvūnus („au-au“, „miau-miau“, „i-haha“), mėgina skaityti knygas, padedančias įtvirtinti šiuos kalbinius gebėjimus.	Dainuoti trumpas, vaiko pasauliui artimas dainas, lopšines vaikui ir su vaiku (pvz., „A-a a-a, pupą“, „Užmik, užmik, mažute“, „Učia lylia tu, mažoji“ ir kt.). Žaidinti, supti, kutenti, myluoti, jodinti, linksminti vaiką specialiai šiems tikslams skirtais žaidinimais ir liaudies dainelėmis (pvz., „Mylu mylu spust“, „Katutės“, „Grūdu grūdu čiulkinėlį“, „Kėkū kėkū“ ir kt.). Išraiškingai ir džiugiai bendrauti su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas. Į vaiko skleidžiamus garsus atsakyti balsu, perteikiant įvairias vokalines galimybes (pvz., dainuoti, niūniuoti, kalbėti vieno aukščio tonu), o judesius atkartoti, palaukiant kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinamos pirmosios vaiko kūrybinės iniciatyvos. Reikėtų vaiką nešioti, ritmingai sūpuojant, kilnoti, judinti jo rankas ir kojas.

	<p>Žaidimas ir vaidyba</p> <p>Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu.</p>	<p>Vaikui ėmus pliaukšėti delniukais, suaugusysis, paėmęs jo delniukus, ploja kartu linksmai sakydamas: „Gydu gydu katutes“.</p> <p>Vaikas krykštauja, juokiasi, pamėgdžiodamas guguoja – intonuoja, pliaukši.</p> <p>Kai suaugusysis pasislepia už pagalvės ir ištaria: „Nėra mamytės, nėra“, o po to vėl pasirodo, vaikas krykščia iš pasitenkinimo, pats slepiasi bei pasirodo panašiu būdu. Laikydamas rankoje žaislą, jį judina, barškina, burzgia.</p>	<p>Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandyti jam pritarti, veikti kartu. Drąsinti vaiką rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti.</p> <p>Žaidinti su žaislu ir be jo, kalbėtis įvairiomis emocijomis intonacijomis (švelniai, linksmai, meiliai, paguodžiančiai), naudoti įvairių tempą (greitą, lėtą).</p> <p>Teigiamas emocijas reikšti kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. Tuos pačius žaidinimus, pokštavimus kartoti keletą kartų.</p>
	<p>Vizualinė raiška</p> <p>Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto.</p>	<p>Kartu su suaugusiuoju maišydami ant kartono dažus žaidžia „Virus, virus košė“. Stebėdamas suaugusiojo judesius tapšnoja delnais dažus, tepinėja, brauko pirštais. Pažiūri į dažuotus pirštus, juos palaižo ir vėl ima tepinėti.</p> <p>Pamirkytą į dažus teptuką apžiūri, paliečia pirštu dažuotą teptuko galą, bando priliesti prie lūpų, tepa ant popieriaus, paliktą pėdsaką patrina pirštu.</p>	<p>Sudaryti sąlygas vaikams pamatyti žaismingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo piešimą, lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus.</p> <p>Pasiūlyti vaikui saugių, geros kokybės, minkštų, ryškių dailės priemonių ir medžiagų (vaškinų kreidelių, storų teptukų, ryškių spalvų dažų, lipdymo tešlos ir kt.), kad jomis ką nors veikdamas patirtų džiaugsmą.</p>
2-asis žingsnis	<p>Muzika, šokis</p> <p>Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų</p>	<p>Suklūsta girdėdamas muziką bei aplinkos garsus. Kartoja, mėgdžioja suaugusiųjų padainuotas nesudėtingas dainas (pvz., lietuvių liaudies dainos „Virė virė košė“, „Į šakius“, G. Vanagaitės „Du ožiukai“ ir kt.),</p>	<p>Su vaikais klausytis įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiazo, roko ir kt.) bei sudaryti muzikinę aplinką, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus.</p>

	judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus,	judesius ir spontaniškai atlieka natūralius judesius (ploja, eina pirmyn, atgal, trepsi, spyruokliuoja, susikabinęs dviem rankomis su	Dainuoti su vaiku trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles, niūniuoti, kalbėti vieno aukščio tonu atskirus garsus ar žodžius.
	dviejų–trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu.	suaugusiuoju šokinėja ant dviejų kojų). Spontaniškai taria, intonuoja garsus, atskirus dainelių žodžius (pvz., „Katyte“, „Pelytė“, „Pyragėlis“). Vaikas balsu imituoja aplinkos garsus (pvz., mašinos, traukinio, durų skambučio, gyvūno ar kt.). Ploja, trepsi, barškina, ritmiškai stuksena koku nors daiktu (pvz., kaladėle, žaislu ar kuo kitu).	Parinkti įvairios muzikos ir garsų, skatinant vaikus judėti – klasikinę, gamtos garsus (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tylą. Judant su vaikais išgauti kūno perkusijos garsus (plekšnoti per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis ar kt.). Suteikti vaikams pakankamai laiko tyrinėti įvairius judesius, žaidinti juos, naudojant plaštakų, galvos judesius, kykavimus. Sudaryti galimybes kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, parūpinti medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti.
	Žaidimas ir vaidyba Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).	Suaugusiajam išeinant, pamojuoja, grįžus – nusišypso, apkabina. Suaugusiajam sekant pasakėlę ir vaiko arba savo delne maišant įsivaizduojamą košę, vaikas taip pat maišo, dalija, jai pasibaigus, vaizduoja, kaip pelytė bėga slėptis. Linksmi juokiasi. Suaugusiajam sekant pasakėlę, vaikas parodo, kaip šuniukas amsi, kiškutis striksi. Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako.	Žaidžiant su vaikais reikšti savo jausmus, norus, rodyti judesius ir veiksmus („Virus viru košę“, „Eisim eisim į turgelį“). Kalbėti maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinti mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. Vedžiodami žaislą, kartoninę figūrėlę, parodyti, kaip galima veikti, skatinti vaiką pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. Kartoti tuos pačius veiksmus, žodžius, balso intonacijas: – Kiškis atsikėlė, nusiprausė, sėdo valgyti košės. Ar sotus kiškis? – Sotus. – Tada kiškis apsiavė batus ir išstriksėjo į lauką.

	<p>Vizualinė raiška</p> <p>Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštuoja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį.</p>	<p>Minkštomis kreidelėmis taškuodamas, keverzodamas linijas vieną po kito sparčiai pribrauko popieriaus lapus. Pakalbintas suaugusiojo pasižiūri į linijų raizginius ir sako: „Nė au au, cia py py...“ Pažiūri į piešiantį suaugusįjį ir sako: „Noniu da.“</p>	<p>Matant, kad vaikas nori tęsti veiklą, pasiūlyti pasirinkti kitą popieriaus lapą, jau pažįstamų arba naujų piešimo priemonių bei medžiagos. Vaiko veiklai skirti daug dėmesio, pritarti žvilgsniu, šypsena, pagirti, pasidžiaugti pasiekimais.</p>
	<p>Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).</p>	<p>Radęs kelių spalvų dažus, tai į vieną, tai į kitą indelį įmerkia teptuką, ištraukęs pasižiūri, kaip jie varva, per nukritusius lašus braukia teptuku, patrina pirštais.</p> <p>Eksperimentuoja tapymą kempine: pradžioje brauko lyg teptuku, po to nudžiunga, atradęs, kad baksnojant pasidaro daug dėmių.</p>	<p>Sudaryti galimybes žaisti, tepinėti dažais, paišelioti, dėti spaudus kempinėle (pvz., atsisėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant slidaus plastiko ir šiurkštaus akmens).</p>
	<p>Muzika</p>		

3-iasis žingsnis	Emocingai atliepia klausomus kūrinčius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinčius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan.	Klausosi vaikiškų dainelių, trumpų instrumentinių kūrinėlių ir, jei muzika patinka, ploja, trepsi, šypsosi ir kt.	Klausyti su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinėlių.
	Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais.	Dainuoja trumpas, nesudėtingas, siauro diapazono dainas (pvz., lietuvių liaudies dainos „Dvi vištytės“, „Tupi katins ant tvoros“, „Pupa“, autorinės – G. Vanagaitės „Avelė“, „Trejų metų“, A. Katinienės „Gaidelis“ ir kt.) ir kartu su suaugusiuoju jas imituoja rankų ir kūno judesiais (rodo saulutę, lietu, ploja, trepsi ar kt.).	Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas, imituojant jų tekstą judesiais.
	Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuojama, bėga, apsisuka).	Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (pvz., lietuvių liaudies rateliai „Katinėlis“, „Grybs, grybs, baravyks“, „Raina katytė“ ar pan.).	Žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius, tekstą imituojant judesiais. Skatinti judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant.
	Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu.	Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus, muša nesudėtingos struktūros ritmą (pvz., „ta-ta“). Pritaria suaugusiojo grojimui vaikiškais ritminiais muzikos instrumentais (barškučiais, pagaliukais, būgneliais).	Aprūpinti vaikus nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais (ritminėmis lazdelėmis, būgneliais, barškučiais, varpeliais, mediniais šaukštais ir kt.), daiktais ir kartu su vaikais groti ritminiais muzikos instrumentais, klausytis jų skleidžiamų garsų. Tyrinėti instrumentų ir daiktų garsines galimybes, duodant vaikams laiko tyrinėti.
	Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja	Kuria savo sugalvotus žodžius, garsus, intonacijas, improvizuoja ritminiais muzikos instrumentais ir garsais.	Sudaryti sąlygas ir skatinti vaikus kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi.

	vaikiškais instrumentais, daiktais.		
	Šokis Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius.	Šliaužia vaizduodamas gyvatę, ropoja perteikdamas šuniuką, katytę ar kitą keturkojį, šokinėja ant dviejų kojų susiedamas judesį su kiškio judėjimu, mojuoja rankomis perteikdamas paukščio ar drugelio sparnų mostus, stovi ant vienos kojos kaip gandras, vaikšto pasistiebęs, pritūpęs pašoka į aukštį kaip varlė. Mojuoja rankomis kaip medžio	Visas šokio veiklos rūšis stengtis atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Vengti prašyti, kad vaikai kartotų jiems rodomus judesius.

	Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.	šakos. Šiuos judesius sujungia į seką. Visa taidaro įsivaizduodamas nupasakotą, piešinyje ar nuotraukoje pavaizduotą objektą. Paprąšytas greitai eiti, lėtai atsitūpti, aukštai pašokti ir apsidairyti, šiuos judesius atlieka savo pasirinkta tvarka. Įterpia judesių, kurių nebuvo prašomas, pvz., apsisuka, iškelia rankas ir kt.	Skatinti vaikus šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaryti sąlygas judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą, lėtą). Kviesti vaikus, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptarti jų pasirodymą, išryškinant teigiamas puses. Tokios šokėjo-žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę.
--	---	---	---

	<p>Žaidimas ir vaidyba Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmis vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.</p>	<p>Pagal savo norą ir pasirinkimą atsineša žaislus ir kitus daiktus. Žaisdamas vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas važiuoja automobiliu, išlipa, ieško gedimo, remontuoja. Skambindamas menamu telefonu, praneša, kada grįš, nuramina. Vystydamas lėlę, pasakoja, ką daro. Muzikiniuose rateliuose savaip vaizduoja judesiais, veiksmis: iškeldamas kumštelius ir juos sukinėdamas parodo, kaip žydi aguonėlė, apibėgdamas apie tupintį draugą, pavaizduoja, kad tai – ropė.</p>	<p>Parūpinti įvairių žaislų, leisti jais naudotis. Gėrėtis vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reikšti įvairias emocijas, skatinti vaikus pasakoti, ką jie daro: važiuodami mašina linksmi kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka. Skatinti vaikus įsijausti į veikėjus, siužetą: pabūti kaip aguonėlės, augti drąsiai, linksmi, gražiai. Rodyti vaikams veiksmus ir leisti improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla.</p>
	<p>Vizualinė raiška Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius.</p>	<p>Tapydamas staiga vienoje vietoje ima tepti įvairių spalvų dažus, šūkčioti, trinti, kol pratrina skylę. Kišdamas pirštą į skylutę sako: – Pabėgsiu nuo vilko. Nupiešęs popieriaus lape ratukų, pribraukęs įvairių linijų, aiškina: – Mamytę nupiešiau, čia sesė, tėtis, o čia katytė bėga. Žiūrėdamas į teptuku nutapytas spalvines dėmes, suprato, kad jos ką nors pasakoja: – Čia mamytė žiūri, o čia blynų iškepė.</p>	<p>Skatinti pasakoti apie savo piešinį. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima įkūnyti piešinyje. Stebėti vaiko raiškos procesą, paprašyti papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengtis suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta.</p>
	<p>Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas,</p>	<p>Spaudinėja, suploja molį, atgnybia gabalėlius ir juos jungia vieną prie kito. Baksnoja lipdiniu į stalą ir sako: – Kirmėlę padariau, ji eina pasivaikščioti. Sulenkia lipdinį sakydama:</p>	<p>Pasiūlyti eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popieriumi ir kt.). Kalbėti apie tai, ką vaikas daro, skatinti išbandyti kitus būdus:</p>

	lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	– Dešrelė sulūžo. Paėmusi kitą rutuliuką, jį suploja ir nustebusi sako: – Kamuoliukas susprogo.	– Tu žalios spalvos pieštuku nupiešei daug linijų, pabandyk dar, kaip teptukas moka.
4-asis žingsnis	Muzika Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.	Klausosi muzikos ir gamtos garsų (pvz., klausydamas maršo, žygiuoja rateliu, polkos – šoka, ploja, trepsi kojomis, lopšinės – supa lėlytę ir pan.). Klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tylios – tyliai tipena.	Klausytis su vaikais muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos tyrinėti pasikalbant, pasakojant, aptariant.
	Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau).	Dainuoja lietuvių liaudies (pvz., „Oi tu, kiški žvairy“, „Čip čipo“, „Tas žvirblelis“ ir kt.) ir autorines (pvz., V. Barkausko „Ežys“, A. Katinienės „Gaidys“, V. Bagdono „Mamytei“ ar kt.) dainas bei imituoja jas judesiais. Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo.	Dainuoti su vaikais trumpas, aiškaus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituoti judesiais. (Pvz., padainavus dainą apie kiškį, užduoti vaikams klausimus „Kaip dainuoja kiškis?“, „Koks jo balsas?“ ir kt. Kiekvienas vaikas padainuoja savaip ir visi aptaria kiškio dainas.).
	Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus	Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus (pvz., „Kac, kac kačiukai“, „Siūlai, siūlai“, „Bulvienė“ ir kt.), atlikdami imitacinius judesius pagal žaidimo turinį (pvz., kačiuko glostymo, jo kūno dalių rodymo) ar eina rateliu, sukasi vietoje po	Sudaryti galimybę vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t.

	<p>kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.</p>	<p>vieną, už parankių, vejasi į kamuolį ir atlieka kitus judesius.</p>	
	<p>Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams.</p>	<p>Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, marakais, akmenukais, buitinais rakandais. Tyrinėja, kaip instrumentais groti, klausosi jų skambėjimo.</p> <p>Skanduoja, ploja, trepsi, kuria melodijas ir ritmus savo vardui (pvz., Ieva, Jonas, Rūta, Eglė), žodžiams (pvz., lėlė, meška, lapė, kiškis ar kt.), judesius muzikai (pvz., svajingai muzikai – sukasi kaip lapai, snaigės, nutupia, pakyla ir vėl sukasi, judesių kūrybai pasirenka atitinkamas priemones: kaspinus, lengvas, spalvotas skareles, medžiagos atraižas, juosteles ar kt.).</p>	<p>Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešti į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz., akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buities atliekų daiktų (pvz., tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūtelių ir kt.) ir kartu su vaikais pasigaminti namų darbo muzikos instrumentų.</p> <p>Skatinti vaikus improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebėti ir įvertinti vaikų bandymus kurti savo dainas, ritmus, melodijas, pasiūlyti spontaniškai kurti patiems.</p>
	<p>Šokis Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius.</p>	<p>Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, pvz., „Ar jūs norite matyti“, „Šiaudų batai“, „Žvirbli žvirbli“, „Skrido uodas“ ir kt.</p>	<p>Drauge su vaikais žaisti vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, skatinti juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų.</p>

	<p>Šoka spontaniškai kurdamas trijų–keturių natūralių judesių seką.</p>	<p>Kartu su auklėtoja veikdamas sugalvoja, improvizuotai sujungia judesius perteikdamas trumpą istoriją, pvz., gėlės gyvenimas nuo sėklos (guli susirietęs, klūpi užsidengęs rankomis galvą), daigo (suglaudęs delnus rankas kelia aukštyn), iki žiedo (atsistoja ir išskleidęs rankas į šonus sukasi) ir nuvytymo (leidžia rankas per šoną, pasilenkia ir vėl atsiklaupia). Arba šokinėja ant dviejų kojų, viena koja perteikdamas lietaus lašelius, ritasi perteikdamas upelio tekėjimą, sustingsta ledo gabaliuko poza, vėl atsigula ant žemės rodydamas, kad ištirpo.</p>	<p>Kuriantį vaiką skatinti naudoti natūralius, su jokių šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys).</p>
	<p>Žaisimai ir vaidyba Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus. Kuria dialogus tarp veikėjų. Žaisdamas atspalaiduoja.</p> <p>Vizualinė raiška Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus,</p>	<p>Atsineša ir susideda reikalingus kirpyklai daiktus – įsirengia kirpyklą. Kerpa vieną veikėją, po to išraiškiai perteikdamas emocija pasakoja apie tai ar bijo kirptis, ramina ir t. t.</p> <p>Komentuoja kylančias asociacijas atradus apskritimo ir iš jo išeinančių linijų piešimo variantus: – Nupiešiu mergaitei plaukus iki saulės. Ne, geriau iki jūros. Tai ne plaukai, tai sparnai. – Aš piešiu galvutę. Akyčių dar trūksta. Pasaka bus</p>	<p>Parūpinti žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybos reikmenų. Pamačius aktorių parodytą spektaklį, siūlyti vaikams patiems pažaisti teatrą. Drauge su vaikais eiti ratelius, parodyti judesių, veiksmų, paaiškinti kas jais vaizduojama. Džiaugtis kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokyti pabaigus žaisti nusilenti.</p> <p>Laikytis nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas ne pirmiau išmoksta, o paskui kuria, bet kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogo vaidmuo – turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžių ir emocijų, stebėti vaiko</p>

	<p>juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“.</p> <p>Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacijomis, mimika.</p>	<p>apie berniuką. Berniukai susipešė ir pavirto į bobausiuką. Paskui atsipešė.</p>	<p>raišką ir kūrybą, padėti realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpinti priemonėmis ir medžiagomis, stiprinti vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinti kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt.</p>
--	---	--	---

	<p>Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atradamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.</p>	<p>Atranda, kad štrichuojant galima ką nors pavaizduoti, pvz., energingai brauko mėlynos spalvos pieštuku ir sako: – Nuvažiavo mažina, o čia dūmai.</p> <p>Piešia linijas ant smėlio, sniege.</p> <p>Mėgina piešti flomasteriu abiem rankom.</p> <p>Kuria koliažą ant kartono gabalo klijuodamas audinio, tapetų, laikraščio skiauteles. Tarpus papildo tapydami, piešdami flomasteriu.</p> <p>Pasakoja, ką primena sukurtas darbelis.</p>	<p>Skatinti žaismingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis (pvz., klausant išraiškingo auklėtojo pasakojimo ant smėlio ar dažais padengto plastiko bandyti taip, kaip pavyksta, pavaizduoti piktą, šokančią, šokinėjančią liniją; lašinant skirtingų spalvų ir skirtingą kiekį dažų į vandenį, sukurti šviesių ir tamsių, šiltų ir šaltų spalvų labirintą. •</p> <p>Padėti vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbelių.</p>
--	---	--	---

5-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <p>Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniai. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius.</p>	<p>Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo.</p>	<p>Sudaryti sąlygas vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant į darželį profesionalius muzikantus. Skatinti vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogos ar vakaronės.</p>
	<p>Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti.</p>	<p>Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą (pvz., lietuvių liaudies dainos: „Šokinėjo trepinėjo pempelė“, „Graži ponja pelėda“, „Lietuvos šalėlė“, autorinės dainos V. Barkausko „Lietučio pasaka“, A. Kuprio „Godūs meškučiai“ ar kt.).</p>	<p>Dainuoti su vaikais vienbalses ir dialogines dainas. Skatinti dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinti dainuoti atliekant įvairius darbus (pvz. piešiant, stebint augalus, einant pasivaikščioti ir t.t.).</p>
	<p>Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus.</p>	<p>Įvairiais ritminiais (lazdelėmis, trikampių, šaukštais ir kt.), melodiniais (ksilofonu, triola, molinukais, varpeliais ar kt.) ar savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams. Tyrinėja jų skambėjimo tembrus.</p>	<p>Pasirūpinti, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritari dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrėti įvairius instrumentus, juos išmėginti, pasigaminti savo instrumentų ir tyrinėti jų skambėjimo galimybes, tembrus.</p>

	<p>Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms.</p>	<p>Balsu ar vaikiškais muzikos instrumentais kuria ritmus ir melodijas eilėrašiams (pvz., Z. Gaižauskaitės „Skėtis“, A. Matučio „Cirkas“, M. Vainilaičio „Cha cha cha“ ir kt.), mįslėms („Akys“, „Agurkas“, „Bitė“, „Šaltis“ ir t. t.), patarlėms („Verkia duona tinginio valgoma“, „Tinginys ir kelią koja rodo“, „Melagis melavo per tiltą važiavo, ratelis užkliuvo, melagis įgriuvo“ ir kt.), judesius rateliui, žaidimui.</p>	<p>Drauge su vaikais kurti ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Paskatinti vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugti, pagirti vaikus už jų originalumą, drąsą, norą kurti.</p>
	<p>Šokis Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius.</p>	<p>Šoka sukamuosius ratelius, pvz., „Pučia vėjas“, „Aviža prašė“, „Ieva“, „Šiaudų kūlis“ ir kt.</p>	<p>Drauge su vaikais šokti paprastus savo forma, t. y. sukamuosius ratelius. (Dėl klasifikacijos ir ratelių aprašymo žr. L. Kisielienės knygą „Lietuvių etninės choreografijos klasifikacija: rateliai“, 2011).</p>

	<p>Šoka improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).</p>	<p>Su auklėtoja aptarus įvairius galimus judesių jungimo variantus, susietus su, pvz., drugelio gyvenimu, savarankiškai pasirenka lėtus šliaužimo, vertimosi judesius ir greitus skraidymo judesius, bėgiojimą, sukimaši, kurie perteikia drugelio skrydį, juos sieja tarpusavyje atlikdamas „žemai“ ant grindų arba „aukštai“ atsistojęs. Šias judesių sekas gali šokti pagal muziką arba be muzikos. Parenka judesius šokio pradžiai (susirietęs guli ant žemės) ir pabaigai (stovi nuleidęs rankas ir galvą), aiškiai parodo, kad užbaigė šokį – sustodamas ar nusilenkdamas žiūrovams.</p>	<p>Vaikų sugalvotas judesių sekas rodyti visiems ir klausti vaikų, ką jie matė. Padėti vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes, pvz.: „bėgo greitai kaip vilkas“, „šokinėjo aukštai kaip varlė“, „šliaužė lėtai kaip vėžlys“.</p>
	<p>Vaidyba Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas</p>	<p>Vaidindamas vaizduoja, kaip Batuotas katinas žygiuoja ir dainuoja, sustoja, pašoka, sukinėdamasis į visas puses apžiūri karaliaus pievas, kaip iškėlęs kardą kovoja su žmogėdra. Sukuria savo pabaigą – dabar katinas nebegauda pelių, o valgo kačių maistą. Vaidindamas Batuotą katiną kalba pasitikinčiu balsu, veikla drąsiai, ryžtingai. Stebi ar kiti vaikai, suaugęs</p>	<p>Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinti patiems vaidinti. Parodyti, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą: katinas juda ryžtingai, meškinas – lėčiau, nerangiau, zuikis – greičiau, emocionaliau. Klausti, kaip galėtų judėti ir kalbėti-intonuoti fantastinis veikėjas – ateivis iš kosmoso?</p>

	<p>daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.</p>	<p>domisi jo vaidinimu. Jei žiūri, dar ryškiau vaidina.</p> <p>Muzikiniame ratelyje „Kaip aguonėlės auga“ atkartoja veiksmų seką ir laisviau, drąsiau sukuria savų: vaizduodamas, kaip aguonėlė išdygo, stojasi rangydamasis į šonus, kaip užaugo – ne tik iškelia rankas į viršų, bet ir jomis pamosuoja, kaip pražydo – sukioja kumšteliu, galvą, pajuda visu kūnu.</p> <p>Pasiūlo dekoracijas, kostiumus. Kartu su suaugusiuoju piešia, spalvina, klijuoja, dekoracijų detales išdėsto, apsirengia kostiumu.</p>	<p>Stebėti vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Jei kas nors neaišku, paklausti, pvz., „Ką atsakė šienpjoviai?“ Parodyti, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas.</p> <p>Drauge žaisti muzikinius žaidimus ir ratelius, parodyti ir skatinti laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaryti pauzes, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti.</p> <p>Pasidžiaugti vaiko sukurtais veiksmais, jų emocionalumu, išraiškingumu. Įtraukti vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausti jo nuomonės, atsižvelgti į sumanymus.</p>
	<p>Vizualinė raiška</p> <p>Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti.</p>	<p>Piešia išryškindamas reikšmingas detales. Nupiešęs ant kalnelio stovintį berniuką plačiai atverta burna ir ilgomis iškeltomis rankomis, vaikas sako:</p> <p>– Čia berniukas šaukia: „Ei, visi ateikite čia, pas mane, greičiau!“</p> <p>Norėdami pasakyti viską, ką žino apie vaizduojamą objektą, piešia „permatomus“ piešinius (nupiešto daugiaaukščio namo kambariuose detalčiai vaizduoja tai, ką nori papasakoti).</p> <p>Pavaizdavo, kas vyksta skrendančiame lėktuve: permatomame lėktuvo salone sėdi žmonės su ausinėmis, jie klausosi muzikos.</p> <p>Vaizduoja žmogaus judesį (sulenkta einančio žmogaus kojas, iškeltas rankas).</p>	<p>Svarbu turtinti vaiko patirtį, gausinti įspūdžius, kad vaiko kūrybinė raiška nebūtų skurdi, pvz.: skatinti juos tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Kuo turtingesnė bus vaiko patirtis, tuo išradingesnė ir įdomesnė bus jo kūryba.</p> <p>Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, svarbu tyrinėti kūno galimybes (gali lankstytis, šokinėti, suktis), stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), patiems išbandyti įvairius judesius ir pozas.</p>

	<p>Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).</p>	<p>Eksperimentuoja ir kuria naudodami monotipijos, grotąžo technikas, piešinius papildydami gamtine medžiaga, popieriaus lankstinukais.</p> <p>Kuria siužetus, ornamentus iš laisvų bei pagal kontūrą iškirptų, išplėšytų iš popieriaus geometrinių formų, gėlių, lapelių, eglių ir kt. Karpo, lanksto, pina, audžia iš popieriaus juostelių, šiaudelių ir kt.</p> <p>Kuria asambliažus, erdvinius-plastinius paveikslus iš įvairiausių daiktų, jų dalių (žaisliukų, smulkių buitinių daiktų, kamštelių, vielučių, sulankstytų iš popieriaus figūrėlių ir kt.) ant įrėmintos plokštumos arba kabančioje paverstoje plokščioje dėžutėje, papildo sumanymą tapydamas, nupiešdamas papildomų detalių.</p> <p>Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, papjė mašė, gamtinių medžiagų, antrinių žaliavų (buteliukų, dėžučių).</p> <p>Gupelė vaikų interaktyvios lentos kompiuterinės grafikos programomis spontaniškai kuria netikėtų vaizdų variantus, mėgaujasi, gėrasi savo atradimais.</p>	<p>Kalbėtis su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuoti, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt.</p> <p>Aiškintis, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gėrėtis jo sumanymais, pagirti už išradingumą ir kt.</p> <p>Drąsinti kurti smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, dėlioti vaisių ir daržovių mozaikas Rudenėlio šventei. Skirti pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. Numatyti vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų (pvz., muzikos ir dailės projektas „Aš piešiu muziką“).</p> <p>Sudaryti sąlygas kurti, reikšti savo potyrius, išpūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis, (pvz., piešiant gamtoje, ant asfalto, šaligatvio plytelių, smėlio, šlapio sulamdyto popieriaus, laikraščio, piešti plunksna, kitu teptuko galu, pagaliuku, akmenėliu ir kt.)</p> <p>Padėti vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinti apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.</p>
--	---	---	--

6-asis žingsnis	<p>Muzika</p> <p>Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinių nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus.</p>	<p>Klausosi įvairių stilių muzikos kūrinių. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotaikos, tempo, dinamikos atžvilgiu. Muzikos kūrinyje atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus (pvz., smuiką, kankles, gitarą ir kt.). Klausosi tylos ir triukšmo bei juos aptaria.</p>	<p>Sudaryti vaikams sąlygas klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus.</p>
	<p>Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą.</p>	<p>Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas (pvz., V. Juozapaičio „Lietučio pasaka“, lietuvių liaudies daina „Siuntė senis ožką“ ir kt.) bei pakankamai tiksliai jas intonuoja. Dainuoja trumpas liaudies daineles kanonu (pvz., „Saulėle motule“, „Tu, saulute, vakaran“ ir pan.), klausydamiesi savo ir draugų dainavimo.</p>	<p>Dainuoti su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinti juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokyti vaikus dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes daineles kanonu.</p>
	<p>Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines</p>	<p>Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas, lietuvių liaudies dainas (pvz., „Du ožiukai“, „Tu, saulute, vakaran“, „Virė virė košė“, „Ganau ganau</p>	<p>Pasirūpinti, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, „dirigento lazdelę“, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą.</p>

	<p>pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį.</p>	<p>aveles“ ar kt.). Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses (pvz., lietuvių liaudies melodija, harmonizuota V. Žilčiaus, „Žvejų polka“, J. Gaižausko „Mažas valsas“, J. Štrauso „Polka“ ar kt.). Grodami solo ir orkestre, stebi dirigentą, seka muzikos tempą, dinamiką, laiku įstoja ir baigia groti.</p>	<p>Groti kartu ir paskatinti vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre. Išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Pamokyti vaikus sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį.</p>
	<p>Improvizuodamas balsu, muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai.</p>	<p>Balsu, muzikos instrumentu kuria melodijas trumpam tekstui (pvz., pasakos be galo „Buvo senis ir senutė“, „Į aukštą kalną aš lipu“), paveikslui (pvz., žiemą, pavasarį, rudenį, gėles, medžius, gyvūnus ar kt. vaizduojantys paveikslai). Vietoj kalbos vietomis dainuoja (kaip operetėje), kuria muzikinius dialogus. Improvizuoja savo ir kitų kurtas dainas, ritmus, šokio judesius.</p>	<p>Žaisti su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. Mokyti dalį teksto dainuoti, dalį kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaisti muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams.</p>
<p>Šokis Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlių), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius.</p>	<p>Šoka ratelius, pvz., „Aš dailus bernelis“, „Adatyti pamečiau“, „Kumpu snapu pelėda“, „Kupolio rožė“ ir kt.</p>		<p>Atlikti parinkti nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Galima naudoti ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Jei renkamasi autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius, atkreipti dėmesį, kad juose nebūtų sudėtinių judesių (pvz., kryžiuoti kojas vieną prieš kitą, peršokti nuo dviejų kojų ant vienos arba nuo vienos ant dviejų), t. y. polkos, valso, ča ča ča ir kitų sudėtinių šokio žingsnių.</p>

	<p>Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės ir laiko (greitai–lėtai) elementus.</p>	<p>Sujungia judesius atliekamus įvairiame erdvės lygyje (aukštyje), įvairiu tempu, panaudojant įvairius judesius be konkrečios istorijos, pvz., ridentis žemai ir lėtai, bėgti aukštai ir greitai, sukstis per vidurį greitai, lėtinti sukimąsi, sustoti.</p>	<p>Siūlyti vaikams stebėti gamtą (gyvai, pvz., pro langą, arba nuotraukoje ar paveiksle), atkreipti dėmesį, kaip kokie gamtos reiškiniai (lietus, vėjas, ugnis), aplinkos objektai (gyvūnai, automobiliai) juda ir nejudą, ir ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas.</p>
<p>Vizualinė raiška</p>	<p>Vaidyba Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.</p>	<p>Vaidindamas pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, pavaizduoja daktarę lapę, kuri gydo miško žvėrelius ir paukštelius, girdo vaikus vaistais, atlieka operacijas; žvirblį, kuris atstraksi ir čirškiančiu balsu ima skūstis, jog jam skauda sparnelį, stirną, kuri atšuoliuoja ir švelniai pasakoja apie sergantį savo vaikeli. Palaiko bendravimą su žiūrovais nuolat į juos dirstelėdamas. Kūrybingai naudojami aplinkoje esančia kėde kaip akmeniu, lapės nameliu. Keli vaikai, žaisdami teatrą, aptaria, kad bus žaidžiamas drakonas, kas bus drakonas, kas ir kaip jį nugalės, kaip drakonas vėl atgis. Apsirengia kuo panašiau į veikėjus. Po to spontaniškai žaidžia vaidina. Žaisdamas muzikinį žaidimą „Šiaudų batai“, laisvai, pagal situaciją reiškia veikėjo norus ir emocijas, nuosekliai atlieka veiksmus: linksmai šokinėja ir sukasi aplinkui, po to parodo, kaip skauda galvelę ir t. t.</p>	<p>Skatinti vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus („Katinėlis ir gaidelis“, „Žvirblis“, „Kelionė“). Reikalui esant, pasiūlyti savo idėjų, tačiau būti jautriems vaiko iniciatyvai, jos neslopinti. Pasiūlyti naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams, pvz.: žaisti, kurti vaidinimą lėlių teatre arba persirengti dramoms, taip pat muzikinio ratelio veikėjais, pasipuošti. Kartais įdomesnę teatrinę rekvizitą (nekasdienišką skrybėlę, didelę dėžę ir pan.) tyčia padėti aiškiai matomoje vietoje, kad vaikai jį patys panaudotų teatrinei kūrybai. Žaisti muzikinius žaidimus ir eiti ratelius, sudaryti sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas.</p>

	<p>Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.</p>	<p>Keli vaikai sumano vaizduoti kelionę į Afriką. Ilgokai tariasi, kuriame popieriaus krašte kuris vaikas pieš, pasirenka įvairias dailės priemones ir medžiagas. Kūrybos procese bendradarbiauja, vienas kitą taisy, dalijasi idėjomis, ginčijasi: – Taip nebūna. Ilgokai piešę ima žaisti, dėlioti žaislus.</p>	<p>Turtinti vaikų patirtį, vaizdinius. Suteikti galimybę pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse.</p>
	<p>Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kompiuterinėmis technologijomis.</p>	<p>Stabteli prie tautodailės ornamentikos plakato, ilgokai jį apžiūrinėjusi pasirenka įvairių spalvų flomasterius ir nueina piešti. Kuriam erdvines, mobilias kompozicijas. Įvairių spalvų popierinius skritulius kerpa ratuku, išgaudami spirales. Jas pakabina ant sutvirtintų sukryžiuotų pagaliukų. Ant jų sumano priklijuoti gėlyčių, vienur, kitur paspalvinti. Kuria „gražius vaizdus“ ant šviesos stalo ar grafoprojektoriaus dėliodamas peršviečiamus ir neperšviečiamus daiktus, figūrėles, iškirptas iš popieriaus ar spalvoto skaidraus plastiko lapų. Juos fotografuoja, peržiūri naudodami multimediją. Žaidžia kompiuterinės grafikos programa (Paint, Paintbrush ir kt.), bando piešti įvairių spalvų linijomis, lieti dėmes, keisti spalvas, visiems savo kūrinį rodo ekrane.</p>	<p>Eksperimentuoti ir atidžiau įsižiūrėti į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes (pvz., priešingose stalo pusėse sėdintys vaikai lėtai rankomis brauko ant jo esančius dažus, stebėti jų maišymąsi, atsiradusius atsitiktinius raštus ir vaizdus. Padaryti vaikams patikusią fragmentų atspaudus. Sudaryti galimybę netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes: atliekant eksperimentą „Sprogstančios spalvos“ (naudojant maistinius dažus, pieną ir skystą muilą), piešiant stiklo kamuoliukais, bandant spalvų maišymąsi per nutiestus tarp spalvoto vandens indelių popierinio rankšluosčio tiltus, mėgaujantis ebru (tapyba ant vandens) ir t. t. Jeigu grupė ar darželis turi kompiuterį, šviesos stalą, fotoaparata, grafoprojektorių, multimediją, interaktyvią lentą, tereikia padrąsinti vaikus įvairiapusei kūrybinei raiškai, kūrybai skaitmeninėmis priemonėmis (programomis Paint, Paintbrush, Corel, Photoshop ir kt.). Kaupti elektroninius arba popierinius vaikų kūrybos albumus (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas ir kt.).</p>

ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybė nuostata. Domisi, gėrasi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.

Esminis gebėjimas. Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	Sutelkia dėmesį į klausomą muziką, guguoja ir juokiasi girdėdamas malonius garsus, verkia nuo nemalonių, šiurkščių garsų, ramus, kai dainuojama ar kalbama raminančiu balsu.	Kurti muzikinę aplinką, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais.
		Girdėdamas kalbą, dainavimą, muziką, judina rankas, kojas, linguoja, įsikibęs į atramą, spyruokliuoja kojomis.	Emocionaliai kalbėtis, žaidinti, bendrauti, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jaustų veiksmis reiškiamas emocijas.
		Trumpam nutyla ir susidomėjęs seka, kaip suaugusysis tyliai arba linksmi slepiasi ir vėl pasirodo arba kaip ant stalo emociškai vedžioja kiškučio žaislą.	Suteikti vaikui galimybę sureaguoti savo tempu, t. y. palaukti tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtoji.
		Tepdamas pirštais dažus stabteli, pasižiūri į savo pirštus, pažvelgia į pėdsakus popieriuje ir, supratęs, kad tai daryti smagu, ima kartoti.	Būti šalia vaiko, kartu su juo džiūgauti, padrausinti jo bandymus, pamokyti, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę.
	Įdėmiai ir su džiaugsmu žiūrinėja spalvingų iliustracijų knygelę, liečia rankutėmis, šūkčioja, kalbina spalvingus paveikslėlius.	Kurti jaukią, gražią aplinką, kurioje vaikų akių lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos.	
2-asis žingsnis	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos	Aktyviai reiškia emocijas klausydamas linksmos muzikos, dainos: džiaugiasi, šypsosi, kai daina ar muzikinė pjesė linksmi, nuliūsta, susimąsto, nusiramina, kartais pravirksta, kai melodija liūdna.	Dainuoti vaikui, klausytis įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinų, skatinti teigiamas, džiugias emocijas ir slopinti neigiamų emocijų proveržius.

	<p>bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelį iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.</p>		
		<p>Stebi šokantį vaiką, pedagogą, profesionalų šokėją, sutelkia žvilgsnį, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja, jei patinka, suirzta, jei nuobodu.</p>	<p>Leisti vaikams stebėti šokį gulint ar sėdint ant grindų, kad jie galėtų keisti pozą ir laisvai kūnu reaguoti į stebimo šokio sukeltus įspūdžius.</p>
		<p>Ilgiau sutelkdamas dėmesį seka, kaip striksi kiškutis, klausosi, kaip gąsdindamas vilkas sako: „Ū-ū-ū“. Pats mėgdžioja veiksmus, garsus, džiaugiasi laisvu, išraiškingu savo paties intonavimu, veikimu.</p>	<p>Kartu su vaiku žaisti ir išraiškingai rodyti, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Gąsdinimo, pasibaisėjimo emocijas reikšti sąlygiškais mimikomis ir intonacijomis, leidžiant vaikams pajusti ir suprasti, kad taip elgiamasi ne iš tikrųjų, o tyčia.</p>
		<p>Stebi tapantį suaugusįjį, klausosi jo sakomų žodžių: „tap, tap, tap; bėga, bėga, bėga; strikt, strikt, strikt“. Pats ima mėgdžioti tapymo veiksmus. Sulaukęs pagyrimo ir palaikymo, džiaugiasi bei bando dar.</p>	<p>Išdėlioti piešinius vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagirti, pasikalbėti apie jo kūrinėlį. Suteikti vaikui galimybę pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones.</p>
		<p>Džiūgauja, krykštauja, matydamas spalvingas gėles pievoje, gėlyne, nori jas pačiupinėti, nuskinti.</p>	<p>Sudaryti galimybes vaikui matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.</p>
3-iasis žingsnis	<p>Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius,</p>	<p>Kartais klausydamiesi nuotaikingų vokalinių, instrumentinių muzikos kūrinių šypsosi, mojuoja kojomis į muzikos taktą, kartais susiraukia, nuleidžia galvą, atsistoja ir vaikšto.</p>	<p>Duoti klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad vaikas juos įsimintų ir vėliau juos kartu aptarti.</p>

ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius.	<p>Stebėdamas šokį klausia: – Ką jis daro? Komentuoja: – Žiūrėk, jis sukasi! Jis pagavo drugelį! Nupiešia labiausiai įsiminusį šokio personažą.</p> <p>Suvokia, kad vaizduoja kitą – maitindamas lėlę, paklaustas paaiškina: – Aš esu mama! – Aš esu tėtis!</p>	<p>Pažiūrėjęs drauge šokį, užduoti mąstymą skatinančius klausimus, pvz., „Ką matėte?“ „Kodėl tau atrodo, kad ragana buvo pikta?“</p> <p>Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis jų įrašų. Užduodant klausimus (pvz., „Kas čia?“) skatinti atpažinti vaizduojamą pasaką.</p>
	<p>Žiūrėdamas į linijų raizginius ir spalvines dėmes sako: – Čia mamytė žiūri.</p> <p>Įžiūrėjęs savo piešinyje lėktuvą, ima bėgioti iškėlęs piešinį po grupę, burgzti kaip lėktuvas.</p>	<p>Skatinti pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelių iliustracijas. Nestabdyti vaiko, jei jis su savo kūrybos darbėliu ima žaisti, bėgioti, ką nors vaizduoti judesiais, tai padės vaikui turtinti vaizduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį.</p>
<p>Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamašis savo puošnia apranga.</p>	<p>Džiaugiasi jau girdėtu instrumentinės muzikos įrašu, daina, bando kartu dainuoti.</p> <p>Linksmų vaidinimo epizodų metu juokiasi, nori bėgioti.</p> <p>Grožisi savo puošniais drabužiais, sako: – Čia mano graži suknelė!</p>	<p>Džiuginti vaikus ir padėti jiems kaupti muzikinius įspūdžius, skatinti atidžiai klausytis muzikos, ja gėrėtis.</p> <p>Kadangi vaikai nuo gausių ryškių įspūdžių greit pavargsta, reikėtų stebėti trumpą vaidinimą (daug kartų tą patį).</p> <p>Stebėti vaiką tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniiais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu jį pakalbinti, paklausti, kas jam gražu.</p>
<p>Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.</p>	<p>Jeį šokis patiko, ploja, paklaustas paskirais žodžiais atsako: – Gražiai šoko.</p> <p>Galvos linktelėjimu ar žodžiu „taip“ išreiškia savo nuomonę.</p>	<p>Pritarti vaiko komentarams, papildyti jo vertinimą kitais žodžiais.</p>

		<p>Parodydamas, kad vaidinimas patinka, ploja, šūkčioja</p> <p>.</p> <p>Kiek ilgiau sutelkia dėmesį stebėdamas vaidinimą. Pasirodžius veikėjui jį įvardija, komentuoja:</p> <p>– Eina vilkas, jis negeras, sako „Ū Ū Ū“.</p>	<p>Pasidomėti, ar vaikui patiko vaidinimas. Nuraminti, jei vaikas bijo, jog vilkas gali ateiti ir į jo namus.</p> <p>Akcentuoti, jog teatre viskas vyksta ne iš tiktųjų, o taip yra sugalvota, pramanyta, sužaisa.</p>
		<p>Priėjęs prie lentynėlės susidomi šiaudiniu paukšteliu, jį apžiūrinėja, brauko per šiaudinę uodegėlę sakydamas: „Man graži uodegėlė, tokia susirietusi...“ ir, bėgiodamas po grupę, ima jį skraidinti.</p>	<p>Vaikams prieinamoje vietoje, jų akių lygyje, padėti profesionaliosios dailės, tautodailės kūrinių bei meniškų taikomosios dailės dirbinių, kad retkarčiais juos būtų galima apžiūrėti, pasikalbėti apie juos.</p>
4-asis žingsnis	Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti.	<p>Džiugiai eina į salėje vykstančią muzikinę valandėlę, noriai dainuoja, šoka, žaidžia:</p> <p>– Man labiausiai patinka šokti, noriu būti šokėja kaip televizijoje.</p> <p>– Noriu į muzikos salę, ten bus teatras.</p>	<p>Sudaryti galimybes vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose.</p>
		<p>Išreiškia norą gražiai dainuoti, šokti, vaidinti, gražiai sutvarkyti daiktus, žaislus.</p>	<p>Atkreipti dėmesį, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikyti jo norą, pasidžiaugti, pagirti.</p>
		<p>Pasako, ką pats šoko, pvz.: „Aš buvau gėlė ir sukausi.“</p>	<p>Paprašyti vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs.</p>
		<p>Norėdamas suprasti vaidinimą apie vilką ir ožiukus, klausia („Kas čia?“), spėlioja („Ar vilkas suris ožiukus?“), pats bando paaiškinti („Vilkas ožiukus atris“).</p>	<p>Įsiklausyti į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakoti, apie ką bus vaidinama. Atkreipti vaiko dėmesį į pabaigą, paklausti, kokia ji – laiminga ar liūdna?</p>
		<p>Įsijautęs į piešimo procesą, emocingai komentuoja savo piešinį: – Jūroje audra, va, mėlynos bangos. Iš jūros išplaukia slibinas. Bangos tai su akelėmis – žiūri į slibiną.</p>	<p>Padėti pajusti vaizdo, nuotaikų pasikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbėti, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar</p>

			kitokias dailės raiškos priemonės, paklausti, kaip jam gražiau.
	Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką.	Skirtingai reaguoja matydami šokant polką ir valsą (ima šokinėti arba ramiai linguoja), linksmo siužeto paveikslėlį ir skulptūrėlę (aktyviai komentuoja arba ramiai apžiūrinėja, glosto).	Sudaryti sąlygas klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinti reikšti savo išgyvenimus, paprašyti pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto.
		Pajunta knygelėje vaizduojamų personažų emocijas būsenas: – O ta mergaitė verkia, nes jai liūdna, jos vardas Ašarėlė. Pastebi formas: – Lapės uodega ilga kaip šluota...	Būti greta vaikui apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdyti estetinį jautrumą – pritari, papildyti jo išsakytas mintis („Taip, ir man patinka, ir man gražu.“)
		Sutelkdamas žvilgsnį pastebi ir emociškai reaguoja į kai kurias meno kūrinių, gamtos (ypač augalų, gėlių), buities daiktų, bendraamžių elgesio, šventiškai pasipuošusios grupės, gatvės, namų estetiškas savybes, sako: „Graži gėlytė. Gražiai šuniukas šokinėja. Duok kitą gražią knygutę, kur groja.“	Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartoti žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu.
	Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelėlių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir	Pasako savo nuomonę, kuris meno kūrinys, kuri jo paties ir kitų grupės draugų meninė veikla, rezultatai patiko labiausiai ir kodėl, pvz., apie piešinį: – Man taip patinka. Man taip gražiau. Apie muzikos kūrinių, koncertą ar muzikinį spektaklį: – Apie mamytę man patiko, gražiai dainavo.	Skatinti klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius: kodėl patinka, kuris gražesnis, kuris linksmiausias, kokių spalvų ar formų, kuri norėtum dar išgirsti, pamatyti, kodėl?

	apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.	<p>Pasakodamas apie matytą šokį, judesį susieja su personažu ar nuotaika („Bėgo greitai kaip vilkas. Šokinėjo aukštai kaip varlė“).</p> <p>Apžiūrinėdami draugų nupieštas saulutes, diskutuoja, kuriuose piešiniuose saulutė linksmas, kuriuose – liūdna.</p> <p>Pasako savo nuomonę apie savo ir kitų išorės grožį, apie gražų ir negražų bendraamžių poelgį, pvz., „Gražiai pasipuošė, padėjo sutvarkyti žaisliukus. Negražiai pasakė.“</p> <p>Jautriai reaguoja į kitų vertinimus, piešdamas susijaudinęs sako: – Jis man trukdo, sako, kad makaliūzė nupiešiau, bet aš piešiu snaiges, na viską.</p>	<p>Pažiūrėjus šokį, aptarti, atsakyti į klausimus: „Kaip?“ „Kodėl?“</p> <p>Kalbėtis su vaiku apie spalvas paletėje, kurios spalvos jiems atrodo linksmos arba liūdnos, tyrinėti spalvų maišymosi efektus.</p> <p>Stebėti, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipti vaikų dėmesį į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą.</p> <p>Padėti vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi, pritarti, padrašinti tęsti savo kūrybą.</p>
5-asis žingsnis	<p>Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.</p>	<p>Patikusius, sukėlusius daug emocijų kūrinius, daineles, ratelius prašo nuolat kartoti.</p> <p>Nusako pasakų, vaidinimų veikėjų balsų intonacijas (pvz., „Lapė labai plonai kalbėjo, o meška – labai storai.“) ir jas pakartoja žaidimuose.</p>	<p>Paprastai ir vaikams suprantamai atskleisti muzikos kūrinių grožį.</p> <p>Skatinti vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu.</p> <p>Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius.</p>

		<p>Su dideliu susidomėjimu dalyvauja kūrybos procese kartu su tautodailininke, paaiškina apie velykinio kiaušinio marginimo procesą:</p> <p>– Ta teta dažė, pasiėmė pieštuką ir smeigtuką ir dažė. Kai nudažė, dėjo tą kiaušinį į dažus. Piešė ant tų – kiaušinukų viską: saules, tvoreles. Aš bandžiau tą tvorelę tokią, bet neišėjo. Mamai reikės parodyti, ji</p>	<p>Skatinti stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdomi veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas.</p>
--	--	--	--

		<p>nežino, kaip reikia dažyti.</p>	
		<p>Džiaugiasi piešimo procesu: „Piešti malonu todėl, kad išimi iš savo galvos namą, žmones gėlytes ir uždedi juos ant popieriaus.“</p> <p>Kalbėdamas apie draugo piešinį, šokį, pagiria, kad buvo gražu.</p>	<p>Sudominti vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Išklausti vaiką ir pačiam pasakoti apie savo kūrybinius sumanymus. Diskutuoti, ką dailininkas norėjo pasakyti:</p> <p>– Užsimerk ir pasakyk ką, jautei žiūrėdamas į šį paveikslą? – Ką dailininkas galvojo tapydamas šį paveikslą?</p>
		<p>Trumpai grožisi gamta, sutelkia dėmesį ir pastebi spalvų ir formų, garsų darną ir įvairumą, pamatęs spalvingą klevą rudenį sako: – Koks gražus medis, kiek daug spalvų!</p> <p>Džiaugiasi ir gėrasi ornamentais išgražintais drabužiais, aplinkos daiktais. Vaikas sako: „Tokiais ornamentais papuoštas mano tėčio megztinis.“</p>	<p>Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl reikėtų skatinti vaikus įvairiausiai būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį.</p> <p>Nuolat ugdyti vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką.</p>

	Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.	Girdėtus muzikos kūrinėlius elementariai apibūdina (pvz., pelytės muzika – „plona“, tyli, o meškino – „stora“, garsi). Klausomus programinės muzikos kūrinius apibūdina žodžiais: „Polkutė – linksma, lopšinė – švelni, liūliuojanti, maršas – smagus, smagu grojant žygiuoti“ ir pan.).	Skatinti vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptarti turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembras.
		Savarankiškai pasakoja matyto šokio siužetą: – Iš pradžių buvo tamsu, paskui pasirodė drugelis, buvo šviesu ir jis skrido, po to susitiko gėlę ir šoko su ja, nes jiems kartu buvo linksma.	Sugalvoti įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo videoįrašą, klausyti ausinėmis audio įrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt.
		Žiūrėdamas vaidinimą apie vilką ir ožiukus, atkreipia dėmesį į veikėjų elgesio, judėjimo, intonacijų ypatybes, jas įvardija: vilkas kalba garsiai, jo balsas storas, turi didelę galvą, aštrius dantis. Ožiukai maži, balti, rageliai riesti.	Kartu su vaikais žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimus, klausytis vaidinimų įrašų, žiūrėti animacinius filmukus. Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius.
		Kartu su auklėtoju apžiūri dailės reprodukcijas, nuotraukas, pažiūri trumpą filmo fragmentą. Diskutuoja, kas ką yra matę, elementariai aiškinasi, kuo skiriasi dailės kūrinys, fotografija, kinas ir kt.: – Čia tai dailininkas nupiešė. – Mano tėtis yra fotografas, jis gražiai moka fotografuoti. – Filmą juk sugalvoja ir nufilmuoja.	Sudaryti galimybę vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės (keramikos, tekstilės, odos, amatų, liaudies meistrų dirbinių ir kt.) dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. ugdymo įstaigoje, parodose, galerijose, mugėse, šventėse, tradiciniuose renginiuose.

<p>Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinėlį, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.</p>	<p>Padainavęs, pažaidęs muzikinį ratelį ar žaidimą, pasako, kuris labiau patinka, o kuris nelabai: – Šita dainelė man labai patinka, ji linksma. – Man nepatinka šokti, geriau dainuoti.</p>	<p>Sukurti situacijų, kad vaikas galėtų meno kūrinius, savo ir kitų meninę veiklą vertinti savaip lygindamas.</p>
	<p>Išsako savo nuomonę, kodėl patiko ar nepatiko matytas šokis:</p> <p>– Man patiko, nes labai gražiai šoko saulė.– Man nepatiko, nes jis negražiai šokinėjo. Pasako, kodėl pačiam patiko ar nepatiko šokti: – Man patiko šokti, nes buvo linksmas šokis.</p>	<p>Paskatinti kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Paklausti, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan.</p>
	<p>Estetinių meno kūrinių ir savo kūrybos vertinimą susieja su doriniais, emociniais išgyvenimais: – Vilkas pilkas negražus, negeras, o ožiukai ir jų mama – gražūs, geri. Draugystės dieną iškerpa iš popieriaus gėlę ir sako, kad nori padovanoti draugei už tai, kad ji gera ir dalijasi žaislais.</p>	<p>Kasdienėje veikloje suteikti galimybę suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą.</p>

		<p>Veido išraiška, judesiais, žodžiais parodo, kas patinka ar nepatinka – meniniai sprendimai, turinys pačių ir kitų dailės kūriniuose:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Čia kažkoks tamsiom spalvom nupieštas. – Nepatinka, nes liūdno spalvos. – Patinka, nes mergaitė yra karalaitė. 	<p>Prašyti papasakoti apie savo dailės kūrinius, pateikti į meninius sprendimus orientuotų klausimų, pvz.: „Kuriame piešinyje geriausiai pavyko pavaizduoti išvyką į zoologijos sodą?“ „Kuriame piešinyje pavyko nupiešti tamsiai arba šviesiai žalią eglutę?“ „Kodėl tau taip patinka nupiešta karalaitė?“</p>
6-asis žingsnis	<p>Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba.</p>	<p>Emociškai išgyvena meno kūrinius (pvz., klausydamiesi valso, linguoja į šonus, vaizduoja, kad groja fortepijonu, užsimerkia ir pakelia akis į dangų ir kt.), pasakoja apie šokį: – Snieguolė šoko labai gražiai ir lengvai, ji buvo linksma, nes daug sukosi ir šokinėjo, ir jos suknelė buvo labai graži, ji šoko ant pirštų galų. Aiškina, kad ji pati šoko „kaip Snieguolė, nes aukštai kėlė koją ir moka taip suktis“. Vaidindamas emociškai, išraiškingai pakartoja frazes ir intonacijas:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Lape snape, tu gaidelio nepagausi, niekam durų neatšausiu. Užtrenkia dureles, liūdi ir nuoširdžiai užjaučia herojų, nori jam padėti. 	<p>Sudaryti sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankyti parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. Pasikalbėti apie patirtus įspūdžius, pasidalyti savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugti pastebėtu grožiu. Užduoti atvirų klausimų:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ką pajutai? – Kas įsiminė? – Kas patiko? – Ko reikia, kad vaidinimas, šokis ar piešinys būtų gražus, įspūdingas?
		<p>Gana ilgai sutelkia dėmesį ir seka jį sudominusį vaidinimą ar filmuką. Gilindamasis į įvykius, aiškina, kad „Ragana negera, nes pavogė kiškio morkas.“ Pasakodamas parodo, kaip ragana vaidinime skrido, koku šiurkščiu balsu ji kalbėjo, prideda ir tai, ko nebuvo rodoma, bet</p>	<p>Žiūrėti lėlių ir dramos vaidinimų, klausytis jų įrašų, žiūrėti animacinių filmukų. Skatinti pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. Vaiko apibūdinimus, pvz., „Kiškis greitai bėgo“, vaizdingai papildyti: „Taip jis skuodė kaip įkirstas</p>

		gali taip būti (pvz., sako: „Kiškis augina morkas, nes jis ūkininkas“).	(Paaiškinti, ką reiškia „kaip įkirstas“). Paskatinti pavaizduoti, kaip kiškis bėga „kaip įkirstas“.
--	--	---	---

		<p>Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba, pasako, kas pasisekė, užrašo savo vardą, nori juos eksponuoti, rodyti kitiems:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Pažiūrėk, kaip aš gražiai šoku. – Matai, kaip aš moku vaidinti lapę gudruolę? <p>Pamatęs auklėtojos padarytus paukščiukus sako:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Kokie gražūs paukščiukai. Jie gražiai atrodo. O ar aš irgi galiu padaryti tokius paukščiukus? Jūs irgi jį pakabinsite, kad visi matytų? 	Sudaryti galimybę vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Demonstruoti jo kūrinėlius, ruošti visų vaikų arba autorines parodėles, sudaryti individualius albumus arba kaupti skenuotų kūrinių elektroninius variantus, juos retkarčiais persiųsti tėveliams, kad vaikas girdėtų ir jų pagyrimą bei atsiliepimus.
		Siekia meninės kūrybos grožio, noriai ir su džiaugsmu stengiasi viską atlikti kuo gražiau: – Neskubu padaryti darbelio, nes noriu, kad būtų gražu. Mamytė džiaugsis, kai gaus tokį gražų atviruką. – Noriu gražiai šokti, kaip televizijoje.	Palaikyti ir skatinti vaiko norą siekti grožio, pagirti už jo pastangas, parodyti kitiems, užrašyti vaiko pasakojimą ir prisegti prie demonstruojamo darbelio, kad pamatytų, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas.

	<p>Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu.</p>	<p>Pateikdami keletą motyvų apibūdina, palygina patikusią ar nepatikusią muziką, šokį, dailės darbelį, vaidinimą: – Vaidinimas apie vilką ir ožiukus patiko labiau nei vaidinimas apie raganą.</p>	<p>Skatinti vaikus aptarti stebėtą ar klausytą meno kūrinį, pagrįsti savo nuomonę, atsakant į klausimą, kodėl patiko ar nepatiko. Jei vienas vaikas sako, kad jam patiko, klausti, ar yra tokių, kuriems nepatiko, leidžiant suprasti, kad visokios nuomonės yra svarbios. Pratinti pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno.</p>
		<p>Palankiai vertina patinkančią savo ir kitų kūrybinę veiklą ir kūrinius: – Koks gražus namas, norėčiau tokiame gyventi! Pastebi neišraiškingą, nepavykusį kūrinių</p>	<p>Skatinti geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Paprašyti pakomentuoti, kurie kūriniai kelia estetinį pasigėrėjimą (malonu žiūrėti į gražius, grakščius šokio judesius) ir kurie atgraso</p>
		<p>atlikimą: – Nepavyko, nupiešiu kitą. – Jis viską sugadino. – Neįdomu žiūrėti, nes jis nemoka vaidinti! – Negražus, mažai spalvų.</p>	<p>(baisu žiūrėti žiaurumu ir agresiją perpildytą animacinę filmuką).</p>
		<p>Reiškia nuomonę apie grupės aplinkos estetiką, pastebi, kada daiktai tvarkingai ar gražiai išdėlioti, aiškina, kad švara ir tvarka – tai gražu. Saugo ir puoselėja gamtos grožį, noriai tvarko, puošia grupės aplinką.</p>	<p>Sudaryti sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti. Patiems dalyvauti jį puoselėjant: nelaužyti medelių, neskriausti gyvūnelių, dalyvauti medelių sodinimo akcijose, atskrendančių paukščių sutiktuvėse ir kt. Gėrėtis gerai atliktu darbu, išsakyti nuomonę apie prastą.</p>

		<p>Gėrisi ir palankiai vertina tinkamą bendraamžių elgesį, džiaugiasi pats gavęs pagyrimų:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Man patinka, nes ji gražiai elgiasi prie stalo! – – Auklėtoja pasakė, kad aš gražiai moku vaikščioti koridoriumi, nebėgioju. Piktinasi netinkamu elgesiu, išsako pastabą valgančiam vaikui: – O jeigu prie svečių taip valgytum, tau būtų negėda? <p>Mėgdžioja gražaus elgesio pavyzdžius.</p>	<p>Pastebėti, pagauti momentą, kada vaikas kuo nors gėrisi, džiaugiasi, pritarti jam, padiskutuoti, kodėl taip reikėtų elgtis, kaip kiti jaučiasi, kai mato kitą netinkamai besielgiantį, kokį elgesį pavadintų gražiu ir kt. Pratinti gražiai elgtis viešose vietose (teatre, koncerte, parodoje, prekybos centre).</p>
		<p>Gana kritiškai savo ir kitų išvaizdai, pastebi, kada kiti netvarkingai ar nešvariai apsirengę, pagiria, atvirai išreiškia savo nepasitenkinimą ar susižavėjimą, pasako komplimentus: – Kaip gražiai, nuostabiai atrodai! Pastebi, kada mergaitės pasipuošia gražia suknele, plaukų segtukais, patinka tvarkingai ir gražiai rengtis, būti susišukavusiam, derinti drabužių spalvas.</p>	<p>Skatinti suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Siekiant, jog vaikas ugdytąsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų (pvz., kurti projektus, plakatus su šūkais, skaityti istorijas, žiūrėti filmukus ir kt.).</p>
		<p>Grožisi ir išraiškingais žodžiais apibūdina labiausiai į akis krentančias gamtos, aplinkos daiktų ir reiškinių bei kasdienio gyvenimo estetines ypatybes (pvz., „ryškios žvaigždės“, „sidabrinis šerkšnas“, „gražiausia lėkštutė su mėlynu paausuotu krašteliu“, „gražiai apipaišytas troleibusas“).</p>	<p>Per pasivaikščiojimus lauke ar darželio aplinkoje paskatinti stebėti ir įsižiūrėti į detales, atrasti gražius daiktus, gamtos ar miesto vaizdus. Jei grupė turi fotoaparata, fotografuoti ir, jei yra galimybė, kaupti atspausdintus arba elektroninius vaizdus, peržiūrėti naudojant multimediją. Džiaugtis pastabumu, gražiais užfiksuotais vaizdais.</p>

		<p>Pastebi grupės aplinkos estetiką ir ja rūpinasi (tvarkingai išdėsto žaislus, daiktus, gražiai padengia stalą, noriai puošia grupę), pastebi savo ir kitų estetinę išvaizdą, pvz., tvarkingus drabužius, švarias rankas.</p> <p>Grupelė vaikų kartu su auklėtoja samprotauja apie grožį. Vaikai komentuoja: „Grožis – tai gėlės, krūmai, beržai, jūra, piliakalniai, Gedimino pilis, laivai, tiltai, gražūs tautiniai kostiumai, Čiurlionio paveikslai, skrybėlės gražios juodos (jas nešioja visokie ponai), žiedai, auskarai, gumytės su šuniukais, limuzinai, futbolas, krepšinis, nes visaip gražiai jį žaidžia.</p>	<p>Kalbėtis, ką jis pats pakeistų aplinkoje, kad būtų gražiau, kurti ir realizuoti įvairius projektus.</p> <p>Su grožiu susijusius dalykus įtraukti į kasdienės veiklos pokalbius ir veiklą, atkreipti vaikų dėmesį, diskutuoti, kas gražu ir negražu, išnaudoti visas galimybes vaiko estetineis vertybėms puoselėti.</p>
--	--	--	--

	<p>Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.</p>	<p>Suvokia ir savais žodžiais apibūdina muzikos kūrinius, apie išklausytą lopšinę sako: – Šita muzika labai pūkinė, linguojanti. O C. Sen-Sanso „Gulbė“ iš „Žvėrių karnavalo“ apibūdinama taip: – Man gulbė labai graži, jos plunksnos baltos, ji labai gera, aš norėčiau ją ir kitą kartą paklausti.</p>	<p>Dažnai klausytis įvairių muzikos kūrinių (dainų, šokių, simfoninės muzikos, operos ar baleto ištraukų), paskatinti vaikus susikaupti, išklausius savo mintimis pasidalyti su pedagogu ir draugais. Užduoti klausimų apie skambėjusią muziką, atlikėjus.</p>
		<p>Savarankiškai pasakoja stebėto šokio siužetą, nusako veikėjus, jų judesius, apibūdina šokio kostiumus: – Senjoro pomidoro buvo toks raudonas kostiumas, jis buvo išsipūtęs, todėl tik vartėsi ant žemės, jis buvo piktas, nes visą laiką trepsėjo.</p>	<p>Skatinti aptarti stebėtą šokį, atkreipti dėmesį į šokėjų judesius, kostiumus, šokio muziką ir pan. Skatinti reikšti įvairią nuomonę leidžiant suprasti, kad visokia nuomonė yra priimtina.</p>
		<p>Supranta, kur sėdi žiūrovai ir savarankiškai užima jų vietą, parodo, kur vaidins aktoriai, žino, kada vaidinimas prasideda, o kada pasibaigia.</p> <p>Apžiūrinėdamas dailės kūrinius apibūdina spalvas, medžiagas, išraišką: – Iš molio padaryta mergaitė. Jos žandukai labai raudoni ir gražūs, jos plaukučiai spindi. Joje yra molio spalva, yra mėlyna spalva, joje yra net labai šviesiai mėlyna spalva.</p> <p>Įvardija skirtingus meno kūrinių sukeltus potyrius ir kilusias idėjas patiems veikti: – Aš irgi noriu taip vaidinti katytę. – Aš taip pat moku nupiešti tokią mergaitę, tik ji bus princesė.</p>	<p>Pasamprotauti, ką teatre veikia aktorius, suteikti galimybę pasikalbėti, užduoti jiems klausimų apie teatrą.</p> <p>Kalbėtis vaikui suprantama kalba apie vizualaus meno kūrinius ir jų kūrybos raiškos priemones – kompoziciją, spalvą, formą, siluetą, proporcijas, padėtį erdvėje ir plokštumoje.</p> <p>Paskatinti realizuoti kilusius sumanymus čia ir dabar, nes praktinė patirtis teikia daugiausiai peno estetiniam suvokimui ir jausenai.</p>

		Bando atpažinti ir spėlioti, kokį veikėją vaidina: žaisdamas teatrą persirengia lape arba katinu ir atitinkamai veikia – eina tykodamas kiškio žingsniu arba žygiuoja mojuodamas kardu.	Stebėti ir padėti vaikams realizuoti kilusius sumanymus: suteikti pakankamai laiko, parūpinti drabužių ir kitos atributikos, reikalui esant įsilieti į vaidinimą ar žaidimą.
		Įžvelgia kai kuriuos raiškos priemonių ryšius su vaizduojamu objektu: – Jo nupieštas šuniukas piktas, nes juodas, o mano linksmas, nes pakėlęs laiko letenėlę.	Diskutuoti ieškant vienokių ar kitokių meninių sprendimų, pvz., kuriuose piešinėliuose yra tamsiai, kuriuose – šviesiai mėlyna spalva, kas piešinėliuose pavaizduota arti, o kas – toli, kodėl taip atrodo ir kt.

KŪRYBIŠKUMAS

Esminė nuostata. Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.

Esminis gebėjimas. Savitai reiškia savo išpūdžius įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

ŽINGSNIAI	VAIKO PASIEKIMAI	VAIKŲ VEIKSENOS	UGDYMO GAIRĖS
1-asis žingsnis	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	Veido išraiška, kūno kalba, balsu reaguoja į 5 pojūčiais patiriamą realybę. Pastebi ir gyvai, skirtingai reaguoja į tą patį daiktą, žmones, veidus, garsus, vaizdus, skonius, lytėjimo potyrius, suklysdamas ar aktyviai, kartais triukšmingai, reaguodamas kūno kalba (veido išraiška, judesiais, balsu). Domisi savo kūnu, atrasdamas vis ką nors naujo.	Pasirūpinti, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų išpūdžių. Aplinkoje turėtų atsirasti smalsumą žadinančių dalykų – garsų, spalvų, žaislų, meno kūrinių – kurie keltų smalsumą ir atkreiptų dėmesį. Reikėtų išnaudoti visus 5 pojūčius (uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrinėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius (tekstūras). Duoti žaisti su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, leisti klausytis įvairių garsų, suteikti galimybę užuosti įvairius kvapus.

2-asis žingsnis	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais.	Tyrinėja visus daiktus, patekusius į jo rankas. Tyrinėja žaislus, norėdamas suprasti, kas vyksta, kai jį kratai, barškini, rideni. Domisi, kas yra žaislų viduje, juos išardydamas. Judesiais, veido ir kūno išraiškomis reaguoja į naujus vaizdus, garsus, objektus.	Parūpinti įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas turėtų būti vaikams įprastas reiškinys. Aplinka ir joje esantys žaislai, priemonės, naudojami veiklos metu, turėtų lavinti visus pojūčius.
	Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti.	Tyrinėja naujų objektų dydžius, savybes, formas, paviršių įvairiais būdais – liesdamas, skanaudamas, apžiūrinėdamas, mėtydamas.	Naudoti žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, taip pat garsus skleidžiančius žaislus.
		Atsiranda vis įvairesni veiksmai su tuo pačiu daiktu. Emocingai reaguoja į naują patirtį (stebisi, džiaugiasi, sunerimsta). Spontaniškais, atsitiktiniais ir nesąmoningais judesiais, piešimo priemonėmis ar pirštais palieka netikėtus pėdsakus popieriaus lape. Pajutęs džiaugsmą noriai juos kartoja.	Parūpinti priemonių ir skatinti veiklą, grindžiamą visų 5 pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti. Pasiūlyti žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link.
3-iasis žingsnis	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje.	Nuolat tyrinėja aplinką (ima, iškrausto, pabando), veikia bandymų ir klaidų keliu, džiaugiasi naujais atradimais, pažindamas tai, ko iki tol nebuvo regėjęs, patyręs. Domisi dar nematytais, naujais daiktai ir reiškiniais, aptinka naujas neįprastas daiktų savybes.	Kurti saugią, džiaugsmingą, laisvą aplinką, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. Siūlyti žaidimų su vandeniu. Vaikai jį gali pilstyti, sverti, semti, laistyti (prižiūrėti suaugusiųjų).

		<p>Gamtoje nori išbandyti tai, ko nepatyrė – taškytis balose, voliotis sniege.</p> <p>Dėlioja kaladėles, lego, sukurdamas iš jų naujus objektus.</p> <p>Suteikus galimybę atranda namų reikmenų (šaukštų, puodų, kočėlų), maisto produktų (kruopų, miltų ir pan.), gamtos dovanų (gilių, kaštonų, kankorėžių ir kt.) naudojimo galimybes, sukurdamas iš jų naujus ir netikėtus produktus.</p> <p>Savitai reaguoja į naują patirtį.</p>	<p>Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai aprenkus vaikus leisti braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais.</p> <p>Skatinti klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti.</p> <p>Vaikus skatinti daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių sprendimų.</p> <p>Veiklą organizuoti ir patalpose, ir lauke.</p>
	<p>Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma.</p> <p>Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.</p>	<p>Įdėmiai klausosi pasakojimų apie gyvūnus, augalus, daiktus, jų išorines savybes, užduoda apie juos klausimus, pats pasakoja apie juos.</p> <p>Piešdamas įvardija, ką nupiešė: – Cia truputį geltona. Cia visciukas. Žaisdamas vaizduoja, kad pila arbatą į puodelius.</p>	<p>Skatinti vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas (kankorėžius, smilgas, kaštonus, medžių žiedus ir pan.), piešti, tapyti, žaisti.</p>
4-asis žingsnis	<p>Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes.</p>	<p>Žaidimuose realybę paverčia nauja tikrove, geba panaudoti kasdien naudojamus daiktus pagal kitą paskirtį, iš daiktų sukurti savo, naują produktą.</p> <p>Derina įvairias medžiagas, buitines daiktus, baldus ir kuria naujus objektus, išbando ir jungia įvairią veiklą (pvz., iš kėdės ir lovos užtiesalo pastato kaitaliojamą pagal poreikius dekoraciją spektakliui, kurį kuria ir vaidina kartu su kitais vaikais).</p>	<p>Skatinti išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams (žaisti, vaidinimui kurti, dekoracijoms puošti), kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus.</p> <p>Suteikti laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas.</p> <p>Lavinti kūrybinę mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą.</p>

			<p>Klausti: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas).</p> <p>Prašyti kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. (mąstymo detalumas).</p> <p>Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, skatinti vaiką išsakyti originalias mintis (mąstymo originalumas).</p> <p>Vaiko prašyti drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t.</p>
	<p>Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas.</p>	<p>Žaisdamas persikūnija į įvairius veikėjus, sugalvoja nebūtų personažų.</p> <p>Pasakodamas apie šeimą, save, prikuria nebūtų įvykių, nutikimų.</p> <p>Sumanęs tampa antimi, gyvate, žirgu ir vaizduoja jų judėjimą.</p>	<p>Skatinti džiaugtis savo kūriniais, aptarti, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime.</p> <p>Aptarti, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą.</p>
	<p>Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.</p>	<p>Atlieka įvairius eksperimentus su jau žinoma medžiaga: maišo spalvas, kurių dar nėra maišęs, ir žiūri, kas išeis.</p> <p>Mėgsta improvizuoti, kurti naujas, netikėtas, originalias fantastines istorijas, užsiimti nauja veikla, kurioje gali atrasti ir iširti dar nepažintus dalykus.</p>	<p>Girti, įdomiausius posakius, klausimus, veiklos būdai užrašyti, skatinti idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami.</p>

<p>5-asis žingsnis</p>	<p>Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus.</p> <p>Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį.</p>	<p>Išgirdęs naują žodį, pamatęs naują daiktą ar kūrinį, apie jį klausinėja, aiškinasi jam rūpimus dalykus. Mėgsta aiškinti kitiems tai, kas ir jam pačiam nelabai aišku, mėgsta aiškintis tyrinėdamas, eksperimentuodamas.</p> <p>Inicijuoja naują veiklą aplinkai tyrinėti.</p> <p>Mielai atsako, gavęs originalių, negirdėtų klausimų. Atsakymai būna netikėti, neįprasti, itin išryškėja vaizduotės ir fantazijos gebėjimai.</p> <p>Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi idėjų ir netikėtų (nestandartinių) atsakymų. Siūlo įvairius (dažnai neįprastus) problemų sprendimo būdus. Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t.</p> <p>Išradingai ir kūrybingai naudoja įvairias medžiagas, priemones, atlikdamas užduotis ar kurdamas projektus. Įprastus dalykus atlieka neįprastai (sugalvoja, kaip panaudoti įvairias turimas priemones netikėtu būdu, pvz., žaislus į lentyną nuveža lėlės vežimu).</p> <p>Realybę paverčia nauja tikrove, atkartoja ir interpretuoja savo veikloje – vaidindamas, priešdamas, fantazuodamas, kurdamas istorijas ir pan.</p> <p>Geba kurti naujus žodžių, garsų, objektų spalvų, judesių, istorijų derinius.</p>	<p>Skatinti kūrybiškumą, laisvai reikšti idėjas, užduoti daug atvirojo tipo klausimų: „Kaip?..“ „Ką dar?..“ „Kas būtų?..“ ir pan.).</p> <p>Klausti ir drąsinti, kad idėjų būtų kuo daugiau. Ugdyti mąstymo lankstumą – skatinti išsakyti, pavaizduoti kuo įvairesnes idėjas.</p> <p>Ugdyti originalumą – prašyti išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinti fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą.</p> <p>Ugdyti fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas (įsivaizduokime, kad mes einame džiunglėmis...).</p> <p>Prašyti sugalvoti, kaip būtų galima detaliai ištobulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis.</p> <p>Suteikti galimybę ir skatinti atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės.</p> <p>Pasiūlyti įdomios veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų.</p> <p>Skatinti dalytis praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių išpūdžiais ir nuotykiams su kitais vaikais.</p>
------------------------	--	--	--

			Vengti vertinti, „rūšiuoti“ vaikus „pagal pasiekimus (kūrybos produktai nevertinami, nelyginami vieni su kitais, nerenkami geriausiai kūriniai, vaikai nesivaržo vieni su kitais). Priimti ir palankiai vertinti visokius atsakymus, bet kokio lygio veiklos rezultatus, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti.
Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu.	Kūrybiškai naudoja įprastus objektus savo veiklai (pvz., bananas tampa telefonu, o pagaliukas sunkvežimiu). Mėgsta savitai kuriamus vaidmenų žaidimus, pasirinkdamas ir interpretuodamas auklėtojos, tėvų, brolių, seserų, įvairių profesijų atstovų vaidmenis.	Pateikti įvairių medžiagų, žaislų priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinti dalytis idėjomis, dirbant porose ir (ar) grupelėse, kartu priimti sprendimus. Organizuoti projektus, grupinę veiklą. Mokyti mokyti ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti.	
	Išbando įvairius piešimo būdus (vašku, dažymą pirštais ir pan.), sukuria naujus savo sugalvotus siužetus, tyrinėja ir išbando naujus žaislus, atradamas naujas jų savybes ir paskirtį. Aktyviai dalyvauja kuriant ir pristatant bendrą produktą. Sėkmingai dirba su kitais. Tariausi su grupe, moka pateikti savo idėjas ieškodamas bendro sprendimo (neužgožiant kitų ar neliekant nuošalyje. Dalijasi išpūdžiais, kaip sekėsi dirbti kartu, kaip pavyko sukurti naują kūrinį.	Mokymo dalytis idėjomis. pavyzdys: – Jūs abu norite piešti šia spalva, bet ji yra tik viena. Ką jūs galite padaryti, kad ja pasidalintumėte? Tokie pokalbiai turėtų vykti nedidelėse grupelėse.	

<p>6-asis žingsnis</p>	<p>Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų.</p> <p>Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja.</p>	<p>Nori išmokti dar daugiau, patinka diskutuoti, aptarti kilusias idėjas, temas, užduotis.</p> <p>Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t.</p> <p>Patirčiai plėsti ir žinioms įgyti naudojami tokiais šaltiniais, kaip knygos, internetas ar suaugusieji, galintys praplėsti vaiko akiratį.</p> <p>Smalsus, kelia klausimus, svarsto: „O kas bus toliau?“ „Kas iš to išeis?“ ir pan. Atlieka įvairius eksperimentus.</p> <p>Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi netikėtų (nestandartinių) idėjų ir nori naudotis anksčiau išbandyta medžiaga, bet ją perkuria, panaudoja kitaip, remdamasis ankstesne patirtimi, taip nuolat tobulindamas veiklos galimybes.</p>	<p>Skatinti tolesnį divergentinį mąstymą. Užduoti klausimus: „Kas būtų, jeigu?..“</p> <p>Siūlyti įvairios veiklos ne tik patalpoje, bet ir lauke, skatinant pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius skirtingais metų laikais, stebėti augalų, paukščių gyvenimą.</p> <p>Nuolat atkreipti dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Mokyti pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti.</p> <p>Taikyti įvairius metodus ir būdus:</p> <ul style="list-style-type: none"> – smegenų audrinimas (pvz., klausimas, ką daryti, kad žmonės būtų laimingi, kad nebūtų karo?); – fantastiniai klausimai (pvz., kas būtų, jei nustotų šviesti Saulė, jei išnyktų visi suaugusieji?); – prašymas išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų (pvz., kaip dar galima panaudoti šaukštą, plastikinius butelius?); –
------------------------	---	---	--

			<p>kūrybiniai vaidinimai (prašoma suvaidinti kokia nors tema trumpą siužetą, padalijus vaikus į dvi grupeles (vieni vaidina, kiti spėja, kas ten vaidinama);</p> <ul style="list-style-type: none"> – pasakos kūrimas sėdint ratu; – fantastinio gyvūno piešimas (po vieną ar grupelėse). <p>Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau.</p>
	<p>Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato.</p>	<p>Turi daug neįprastų, netikėtų idėjų, bando ir ieško būdų, priemonių, kaip jas įgyvendinti, nuolat jas tikrina, tyrinėja, pasiekia naujų, originalių rezultatų. Bando nuspėti kasdienos įvykius pagal tai, ką pastebi (pvz., pagal dangaus ženklus, bando nuspėti ar lis, ar bus vaivorykštė).</p>	<p>Kurti žaidybinę ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.</p>
	<p>Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.</p>	<p>Žinomas istorijas pakeičia naujais herojais ar charakteringais veikėjais. Daug žinomų pasakų vietų pakeičia naujomis, tyrinėdamas paveikslus, piešdamas piešinius ar vaidindamas, improvizuodamas įvairias istorijas.</p>	<p>Skatinti perkurti pasakas (pvz., klausiant, kas būtų, jei pasakoje vilkas taptų geras, o Raudonkepuraitė – klatinga?).</p>

VI. UGDYMO SI PASIEKIMAI IR VERTINIMAS

Vaikų ugdymosi pasiekimai – tai ugdymosi procese įgyti vaikų gebėjimai, žinios, supratimas ir nuostatos, apie kuriuos sprendžiame iš vaikų veiklos ir jos rezultatų.

Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(-si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas ir apibendrinimas. Vertinimas atliekamas taip, kad garantuotų psichologinį saugumą, gerą vaiko savijautą, padėtų išgyventi sėkmės jausmą, motyvuotų ugdytis bei įveikti kliūtis.

Vaikų pasiekimų vertinimo tikslai:

1. pažinti vaiką, jo individualybę, poreikius;
2. fiksuoti vaikų ugdymo(si) pasiekimus nuo vienerių iki šešerių/septynerių metų kaip pažangos žingsnius, į kuriuos orientuojantis būtų stebima vaikų raida ir pažanga, vertinama ugdymo(si) kokybė;
3. nustatyti esamus ugdytinių gebėjimus bei numatyti tolesnio ugdymo(si) gaires.

Vaikų pasiekimų vertinimo uždaviniai:

1. pažinti vaiką (vaiko ugdymosi poreikius, interesus, pomėgius, galias, charakterio ypatumus, kultūrinius skirtumus);
2. atskleisti vaiko pastangas ir pažangą bei skatinti jo ugdymąsi;
3. apmąstyti (reflektuoti) įgyvendintus programos tikslus ir uždavinius;
4. planuoti tolesnio ugdymo perspektyvas individualiai kiekvienam vaikui ir vaikų grupei;
5. apibendrinti sukaupią vertinimo informaciją, koreguoti ugdymo planus;
6. pateikti vertinimo informaciją vaiko tėvams.

Vertinimo nuostatos:

1. Į ikimokyklinį ugdymą žvelgiama iš vaiko perspektyvos – vaikas pripažįstamas kaip savo poreikius, interesus bei patirtį turinti individualybė, gebanti autentiškai mokytis ir kaupti patirtį dialoginėje sąveikoje su pedagogu ir kitais vaikais.
2. Kiekvieno vaiko ugdymosi pažangai būdingi tie patys žingsniai, tačiau dėl kiekvieno vaiko gyvenimo patirties ir ugdymosi stiliaus skirtumų to paties amžiaus vaikų pasiekimai gali skirtis.
3. Visoms vaiko raidos sritims – sveikatos, socialinei, kalbos, pažinimo, meninei – skiriamas vienodas dėmesys.
4. Orientuojamasi į vaiko vertybinių nuostatų, gebėjimų, žinių ir supratimo visuminį ugdymą(si).
5. Kiekvienas vaikas sėkmingai ugdomi pagal savo galias, jeigu sulaukia reikiamos paramos ir palaikymo.
6. Vaiko pasiekimų ir pažangos refleksija gerina vaiko ugdymosi kokybę.
7. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas sukuria vaikui geriausias ugdymosi galimybes.
8. Orientuojamasi į vaiko ugdymosi kokybės tobulinimą.

Vertinimo principai:

1. Objektyvumas. Vertinimo objektyvumas priklauso nuo vertintojo turimos patirties, gebėjimo adekvačiai įvertinti situaciją, aplinkybes.
2. Pozityvumas. Teigiamas požiūris į vaiko asmenybę, esamus gebėjimus ir jo daromą pažangą, teikiantis patarimų, ką daryti kitaip, kad pasiekimai būtų geresni.
3. Informatyvumas. Tikslingai atliekamas vaiko pasiekimų vertinimas teikia naudingą informaciją pedagogui, pačiam vaikui ir jo tėvams. Tinkamai užfiksuota, aiškiai ir laiku pateikiama informacija yra informatyvi ir galinti užtikrinti grįžtamąjį ryšį.

4. Jautrumas ir humaniškumas. Vertinimo procesas grindžiamas humanizmo principu, akcentuojančiu pagarbą vaikui kaip asmenybei, garantuojančiu gyvenimo ir elgesio pagal savo prigimtį teisę. Vertinimas teiks didesnę naudą tik tada, kai jautriai, humaniškai ir pagarbiai bus atsižvelgta į visas ugdymosi sėkmes ir nesėkmes.

5. Visybiniis. Vertindami dėmesį sutelkiame į vaiko veiklą, jo elgesį. Stebėdami stengiamės išvelgti vaiko gebėjimus, individualumą, pomėgius, daromos pažangos žingsnius.

6. Ugdantis vaiko pasitikėjimą. Vertinimas turėtų auginti vaiką, padėti skleisti jo gebėjimus, todėl svarbu suteikti galimybę tobulinti savo gebėjimus ir siekti geresnių rezultatų.

7. Fiksuojantis vaiko pažangą. Vertinimu pirmiausia siekiame išvelgti tai, ką vaikas jau geba padaryti. Ugdymo procese vyrauja vertinimas, kuris padeda ugdytis, siekti vis geresnių rezultatų, patirti sėkmę, atradimo ir pažinimo džiaugsmą. Todėl svarbu fiksuoti faktus, kaupti įvairius įrodymus, atskleidžiančius vaiko gebėjimus, daromą pažangą.

Vertinimo ciklas.

Vertinimo ciklą sudaro šie etapai:

1. Vaiko pažinimas (informacijos apie vaiką kaupimas: stebime, klausome, pasižymime, fiksuojame).

2. Vertinimo planavimas (numatomi/koreguojami ugdymo tikslai, uždaviniai, turinys, vertinimo metodai).

3. Duomenų dokumentavimas (sukauptos informacijos apie vaiką analizė, panaudojimas).

4. Informavimas apie ugdymosi pasiekimus (dalijimasis informacija apie vaiko daromą pažangą su vaiku, tėvais, pedagogais).

Vaiko pasiekimų vertinimas ir informavimas.

1. Vaiko pasiekimai vertinami du kartus per metus. Pirmasis ikimokyklinio amžiaus vaiko pasiekimų vertinimas atliekamas naujų mokslo metų pradžioje, rugsėjo-spalio mėnesiais.

2. Antrasis ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų vertinimas atliekamas mokslo metų pabaigoje, gegužės mėnesį.

3. Tarpiniai vaiko pasiekimų vertinimai gali būti atliekami, jei išryškėja didelės ugdymosi spragos.

4. Pirmojo vaiko vertinimo paskirtis: fiksuoti vaiko pasiekimus, individualius ypatumus ir numatyti jo ugdymo(si) kryptį, ugdymo(si) individualizavimo ir paramos vaikui formas.

5. Antrojo vaiko vertinimo paskirtis: fiksuoti vaiko pasiekimus, nustatyti, ar tinkamai pasirinkta ugdymo(si) kryptis, numatyti tolesnio vaiko ugdymo(si) gaires.

6. Vaiko pažanga ir pasiekimai gali būti vertinamo pagal įstaigos direktoriaus patvirtintas formas, ir/ar specialistų parengtas metodines priemones.

Vertinimo proceso dalyviai ir jų vaidmenys

1. Vaikas – aktyvus savo pasiekimų vertinimo dalyvis.

2. Ikimokyklinio ugdymo auklėtojas, įstaigos specialistai (logopedas, meninio ugdymo pedagogas ir kt.) – vertinimo proceso moderatoriai, stebintys, fiksuojantys vaiko ugdymosi ypatumus, vaiko pasiekimus, pritaikantys ir keičiantys ugdymo procesą pagal poreikius.

3. Tėvai (globėjai) – partneriai, kurie suteikia pirminę informaciją apie savo vaiko individualumą, poreikius, pasiekimus bei įgūdžius, stebi, vertina daromą pažangą ir patys teikia reikiamą pagalbą vaikui.

Vertinimo pasiekimai ir pažanga su tėvais (globėjais) aptariami individualiai, du kartus per metus. Pokalbiuose prireikus dalyvauja Vaiko gerovės komisijos nariai, administracijos atstovai, kiti specialistai.

Vertinimo rezultatai panaudojami planuojant ugdymo procesą, sudarant individualias programas vaikams bei siekiant įgyvendinti įstaigos ugdymo tikslus ir uždavinius, tobulinant pedagogo tyrėjo analitiko kompetenciją.

Vertinimo sritys

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimai vertinami pagal ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo 18 vaiko ugdymosi pasiekimų sričių: kasdienio gyvenimo įgūdžiai, fizinis aktyvumas, emocijų suvokimas ir raiška, savivoka ir savigarba, savireguliacija ir savikontrolė, santykiai su suaugusiaisiais, santykiai su bendraamžiais, sakytinė kalba, rašytinė kalba, aplinkos pažinimas, skaičiavimas ir matavimas, meninė raiška, estetiškas suvokimas, iniciatyvumas ir atkaklumas, tyrinėjimas, problemų sprendimas, kūrybiškumas, mokėjimas mokytis.

Vaiko ugdymosi pasiekimų vertinimo metodai ir būdai

Vaiko daroma pažanga yra vertinama nuolat, pasirenkant vertinimo būdus ir metodus: vaiko stebėjimą, pokalbį su vaiku, pokalbį su vaiko tėvais, vaiko realios veiklos rezultatų analizę, vaiko realios veiklos nuotraukų, darbelių analizę, vaiko įsivertinimą, vaiko kalbos užrašų ir įrašų analizę, vaiko veiklos ir elgesio vaizdo įrašų analizę.

Vertinimo būdai ir metodai pasirenkami ir taikomi, atsižvelgiant į tai, kas vertinama – žinios ir supratimas, gebėjimai, nuostatos ar jų visuma – vaiko kompetencija. Vertinami konkretaus vaiko pasiekimai ir jo daroma pažanga, lyginant ankstesnius vaiko pasiekimus su dabartiniais. Vaikų pasiekimai viešai tarpusavyje nelyginami.

Vertinimo dokumentavimas

Ikimokyklinio amžiaus vaikų vertinimo medžiaga kaupiama „Vaiko aplanke“. Aplanke paskirtis – suteikti visuminę informaciją apie vaiko pasiekimus, išryškinant vaiko gebėjimų augimą. Aplanke kaupiami: duomenys apie vaiką (vardas, pavardė, amžius, kt.), vaikų kūrybiniai darbai (piešiniai, aplikacijos, rankų darbai ir kt.), fotografijos, garso, vaizdo įrašai, vaiko pasiekimų vertinimo ir įsivertinimo formos su komentarais

Už vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimą atsakingi: ikimokyklinio ugdymo auklėtojai, tėvai ir kiti vaiką ugdančius specialistai.

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimo medžiaga saugoma grupėje. Ji yra konfidenciali. Ikimokyklinio amžiaus vaikui išvykus iš lopšelio-darželio, ar į kitą grupę, pasiekimo vertinimo dokumentai saugomi 1 m. Po metų jie sunaikinami.

NAUDOTA LITERATŪRA IR INFORMACIJOS ŠALTINIAI

1. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Vilnius, 1998.
 2. Dodge D. T., Rudick S., Berke K. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius, 2006.
 3. Dodge D. T., Colker L. J., Heroman C. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius, 2007.
 4. Gage N., Berliner D. Pedagoginė psichologija. Vilnius, 1994.
 5. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo aprūpinimo centras, 2016.
 6. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Švietimo aprūpinimo centras, 2015.
 7. Jakučiūnienė D. Vaikų fizinis aktyvumas. Vilnius, 2004.
 8. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. XII-745 „Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija“.
 9. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011, Nr. 38-1804).
 10. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-98.
 11. Lepeškienė V. Humanistinis ugdymas mokykloje. Vilnius, 1996.
 12. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2012.
 13. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006.
 14. Monkevičienė O. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius: Minklės leidyba, 2003.
 15. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Vilnius, 2014.
 16. Klimka L., Kazlauskas R., Lazdauskaitė Ž. Po tėviškės dangum. Vilnius, 1997.
 17. Szarkowicz D. Stebėjimas ir refleksija vaikystėje. Vilnius, 2006.
 18. Alytaus lopšelio-darželio „Pušynėlis“ nuostatai, 2017.
 19. www.smm.lt
 20. www.ikimokyklinis.lt
-